

Competențele cetățeanului secolului al XXI-lea

pag. 17

Integrarea aplicațiilor mobile în predarea metrologiei:

o abordare inovativă pentru învățământul tehnic

Învățământul profesional tehnic din Republica Moldova, în concordanță cu tendințele globale, se confruntă cu o serie de provocări semnificative: modernizarea continuă a conținutului educațional ...

pag. 30

Tipuri și metode de evaluare și apreciere tradiționale și moderne la orele de educație plastică

Educația plastică, în calitate de disciplină școlară, joacă un rol important în dezvoltarea creativității, a sensibilității artistice și a gândirii vizuale a elevilor. Cu toate acestea, metodele de evaluare și apreciere a activității ...

pag. 35

Curriculumul și manualul de *Limba și literatura română* în clasa a V-a: secvențe de monitorizare și evaluare din partea cadrelor didactice

Pe parcursul anului de studii 2023-2024, în cadrul Subprogramului de Stat *Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a Curriculumului școlar*, o echipă de cercetători de la Universitatea de Stat ...

pag. 43

Schimbarea paradigmei de predare a textului literar în era digitală

La începutul anului 2025, în România a început implementarea proiectului *Pedagogie digitală pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar*, finanțat prin programul PNRR. Proiectul este amplu și important, deoarece ...

pag. 53

Competențele civice ale secolului al XXI-lea

Competențele civice reflectă, la un nivel specific, valoarea pedagogică generală a binelui moral, determinată de cerințele de dezvoltare normală (în sens normativ superior – axiomatic, logic) a omului și societății pe termen scurt, mediu și lung. Avem în vedere valoarea binelui moral ...

Revistă de teorie și practică educațională
a Centrului Educațional PRO DIDACTICA
Nr. 2 (150) 2025

ISSN 1810-6455
Categorie B

Revista apare din anul 2000.

Colegiul de redacție:

Svetlana BELEAEVA
Nina BERNAZ
Rima BEZEDE
Viorica BOLOCAN
Tatiana CARTALEANU
Paul CLARKE (Marea Britanie)
Olga COSOVAN
Alexandru CRIȘAN (România)
Constantin CUCOȘ (România)
Otilia DANDARA
Gheorghe DUCA
Adrian GHICOV
Viorica GORAȘ-POSTICĂ
Vladimir GUȚU
Kurt MEREDITH (SUA)
Liliana NICOLAESCU-ONOFREI
Carolina PLATON
Igor POVAR
Nicolae PRODAN
Emil STAN (România)

Echipa redacțională:

Redactor-șef:
Mariana VATAMANU
Redactori:
Elena SUFF
Vitalie SCURTU
Tehnoredactare și design grafic:
Nicolae SUSANU

Prepress: Centrul Educațional PRO DIDACTICA
Tipar: Casa editorial-poligrafică "Bons Offices"
S.R.L., mun. Chișinău
Tiraj: 250 ex.

Articolele publicate nu angajează în niciun fel
instituțiile de care aparțin autorii, tot așa cum nu
reflectă poziția finanțatorilor.

Adresa redacției:

str. Petru Rareș, 36, of. 146 B, mun. Chișinău
MD-2005, Republica Moldova
tel: (022)542976, fax: (022)544199
e-mail: didacticapro@prodidactica.md
www.prodidactica.md/revista

© Copyright Centrul Educațional
PRO DIDACTICA

EX CATHEDRA

Claudia Veronica CIOBANU

Abordarea curriculumului în formarea elementelor culturii artistic-estetice
(Approaching the Curriculum in Developing Elements of Artistic-Aesthetic Culture) 2
Olga BALANICI
Nevoile de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice și de conducere privind
managementul activității educative
(The Professional Development Needs of Teaching and Administrative Staff Regarding
the Management of Educational Activities)..... 5

EDUCAȚIE INCLUZIVĂ

Daniela-Iulia STROESCU

Posibilități și limite în dezvoltarea socioemoțională a copiilor cu tulburări din
spectrul autist
(Possibilities and Limits in the Social-Emotional Development of Children with Autism
Spectrum Disorders)..... 12

DOCENDO DISCIMUS

Andrei CHICIUC

Integrarea aplicațiilor mobile în predarea metrologiei: o abordare inovativă pentru
învățământul tehnic
(Integrating Mobile Applications in Metrology Teaching: an Innovative Approach for
Technical Education) 17
Maria BRAGHIȘ
Rolul parteneriatului școală-familie-comunitate în formarea valorilor umane la elevii
din învățământul primar
(The Role of the School-Family-Community Partnership in the Development of Human
Values in Primary School Students)..... 20

EDUCAȚIE PLASTICĂ

Oxana GÎSCĂ

Modalități de instruire a cadrelor didactice în organizarea eficientă a activităților de educație
plastică la vârsta preșcolară
(Methods of Training Teachers in the Effective Organization of Art Education Activities at
the Preschool Age)..... 25
Maria NEGOIȚA
Tipuri și metode de evaluare și apreciere tradiționale și moderne la orele de educație plastică
(Types and Methods of Traditional and Modern Evaluations and Assessments in Art
Education Classes) 30

CUVÂNT, LIMBĂ, COMUNICARE

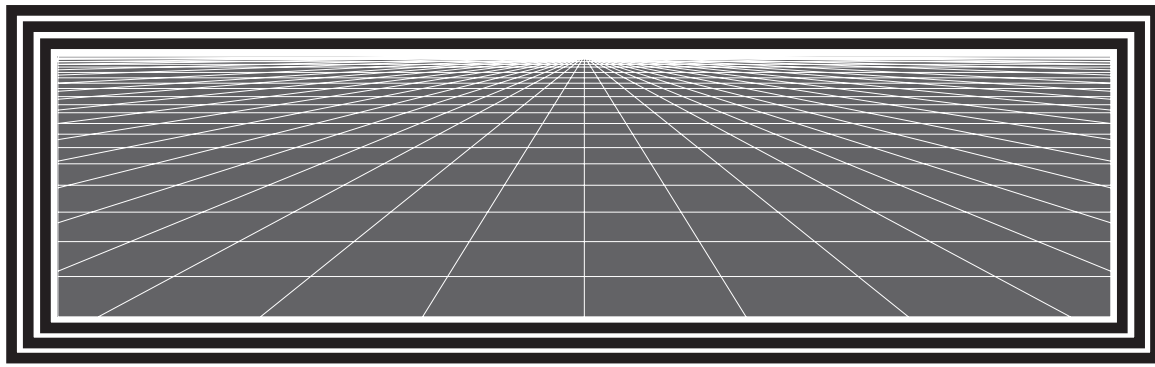
Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Curriculumul și manualul de Limba și literatura română în clasa a V-a: secvențe de
monitorizare și evaluare din partea cadrelor didactice
(The Romanian Language and Literature Curriculum and Textbook in the Fifth Grade:
Monitoring and Evaluation Practices by Teachers)..... 35
Lucica CROITORU
Schimbarea paradigmei de predare a textului literar în era digitală
(The Shift in Literary Text Teaching Paradigms in the Digital Age) 43
Simona STOICA
Cu personajul la psiholog
(Take the Literary Character to See the Psychologist)..... 47
Valentina STANCU
Stimularea creativității elevilor
(Fostering Students' Creativity) 50

DICȚIONAR

Sorin CRISTEA

Competențele civice ale secolului al XXI-lea
(21st Century Civic Competences) 53

EX CATHEDRA

Claudia Veronica
CIOBANU

doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat
Ion Creangă din Chișinău

Abordarea curriculumului în formarea elementelor culturii artistic-estetice

CZU 37.091 | doi.org/10.5281/zenodo.15306845

Rezumat: Formarea elementelor culturii artistic-estetice în învățământul primar se bazează nu doar pe strategii de predare-învățare-evaluare, ci și pe un curriculum unic. Abordarea curriculumului în această direcție presupune re-gândirea conținuturilor și a activităților, dar și a evaluării.

Trebuie conturate intenții clare atât pentru elevi, cât și pentru profesori. Articolul evidențiază modalitățile de interpretare a curriculumului, astfel încât gândirea artistic-estică să devină o caracteristică permanentă în abordarea învățării. Înțelegerea clară a curriculumului de către profesori ca mediu de gândire artistică, cu evaluarea percepută ca evoluție individuală și colectivă continuă, sunt principii de bază. Curriculumul ca mediu artistic pentru profesori și elevi devine o reconstrucție a experienței. Adesea, profesorii găsesc în materialele curriculare o sursă dezvoltată de activități și sarcini. Dar profesorii ca artiști sunt și creatori de curriculum, încurajând elevii să fie artiști.

Cuvinte-cheie: curriculum, cultură artistic-estică, gândire artistică, relație elev-profesor, proces al învățării.

Abstract: The development of artistic-aesthetic culture elements in primary education is not based on teaching-learning-evaluation strategies alone. In order to become essential, they need to be based on a unique curriculum. Approaching the curriculum in this direction involves rethinking not only content and activities, but also assessment. Clear intentions must be outlined for both students and teachers. Our article highlights the ways of interpreting the curriculum in such a way that that artistic-aesthetic thinking becomes a permanent feature in the approach to learning. The clear understanding of the curriculum by teachers as an artistic thinking environment, with the assessment understood as continuous individual and collective evolution, are basic principles. The curriculum as an artistic medium for teachers and students becomes a reconstruction of the experience. Often, teachers find in curricular materials a well-developed source of activities and tasks. But teachers as artists are also curriculum creators, encouraging students to be artists.

Keywords: curriculum, artistic-aesthetic culture, artistic thinking, student-teacher relationship, learning process.

Gândirea artistică ne învață să participăm la proces, să avem încredere în învățare prin proces și să ne imaginăm o lume care este în mod necesar interdependentă cu ceilalți. Aceasta presupune că gândirea artistic-estică este o necesitate pentru elevi. Învățătorii trebuie să se asigure că toate contextele de învățare fizice și virtuale favorizează gândirea artistică, invitând elevii din clasele primare să ajungă la stadiul de creatori. Astfel, oportunitățile de învățare care reclamă participarea elevilor – implicarea personală,

angajamentul emoțional, dialogul și interacțiunea, prin procese artistice de învățare și relaționare, percepție și răspuns, conectare și înțelegere – le vor permite să găsească timpul și spațiul pentru a produce noi forme de înțelegere, să se joace și să identifice posibilități. Participarea lor contribuie la extinderea înțelegerii și a capacităților de comunicare în acest proces. Implicați, elevii vor avea parte de afirmare și apreciere a unicității individuale și culturale prin gândire artistică.

Înțelegerea clară a curriculumului de către profe-

sori ca mediu de gândire artistică, cu evaluarea percepută ca evoluție individuală și colectivă continuă, sunt principii de bază. Curriculumul ca mediu artistic pentru profesori și elevi devine o reconstrucție a experienței. Se disting formele intermediare, presupunând conținutul ca mediu slab potențat, fără implicarea deliberată a elevilor. Acest lucru este esențial pentru natura curriculumului ca mediu. Se produce prin interacțiunile elevilor cu materiale curriculare. Elevii vor beneficia de o astfel de reciprocitate intenționată; într-un mediu conjunctiv, precedând învățarea semnificativă, vor avea parte de procesele deliberative de căutare a conexiunii de învățare intenționate. Într-un mediu transformațional, se vor schimba pe parcurs. Prin dezvoltarea elementelor culturii artistic-estetice, elevii beneficiază de o cunoaștere sporită și de creșterea învățării. Prin urmare, poziționând natura curriculumului ca mediu de gândire artistic-estetică, vedem toate materialele curriculare – programe de studii, ghiduri curriculare, manuale, lut, vopsea, ziare, internet, CD-uri interactive, filme, toate tehnologiile, instrumentele, literatura artistică, muzica și instrumentele muzicale, imaginile, obiectele, costumele, lacurile, câmpurile, dar și cartierul – ca materiale pentru implicare și variante de a deveni creatori. Adesea, profesorii găsesc în materialele curriculare o sursă dezvoltată de activități și sarcini. Însă profesorii ca artiști sunt și creatori de curriculum, încurajând elevii să fie artiști. Deci, în loc să se concentreze pe atributele externe ale materialelor curriculare, accentul curriculumului ca mediu devine procesul de traversare, prin dialogare și negociere a interacțiunilor dintre elevi și materialele curriculare.

Învățătorul trebuie să abordeze materialele curriculare ca materiale artistice, ca un programator care lucrează cu tehnici, abilități și exerciții de apreciere și critică. Materialele curriculare pot deveni medii de învățare. De asemenea, cadrul didactic trebuie să se întrebe cum poate fiecare elev să contribuie la mișcarea colectivă a gândirii artistic-estetice, manifestând curriculumul ca mediu artistic pentru învățare. Profesorii trebuie să construiască continuu baze bogate de conținut și cunoștințe pedagogice, pe măsură ce își percep drumul în curriculum și nu departe de acesta ca mediu. C. Cucoș subliniază acest fapt atunci când explică activitatea și conținuturile curriculumului: „Conținutul activității instructiv-educative este dimensionat conjunctural, în funcție de gradul de dezvoltare cognitivă a societății, de specificitatea culturală a unei comunități, de marile curente de idei devenite dominante” [1].

Cerințele sunt înaintate de profesori pe tot parcursul procesului de elaborare a curriculumului – perceperea, selectarea, organizarea și răspunsul, pe măsură ce negociază și renegociază oportunitățile de predare/

învățare. Practica de predare este o căutare continuă de încurajare, participând la curriculum ca mediu. Forma de învățare crește și se formează prin procesul de interacțiune: de la instrucțiunile date clasei în ansamblu la implicarea în grupuri mici sau individual, se încorporează multe roluri de predare non-directive, împreună cu roluri de predare mai autoritare. Aceasta necesită participarea deplină a tuturor actorilor. Astfel, și elevii adoptă o asemenea atitudine, deoarece își percep drumul în gândirea artistic-estetică, dar nu departe de ea. Mediul curriculumului din sala de clasă se formează pe măsură ce se conturează experiențele elevilor. Curriculumul este planificat intenționat, dar, în același timp, nu este în întregime prevăzut sau preconcept, fiind astfel animat de mișcare și de posibilitatea autoreglării. Trăită diferit de către indivizi și clasă în ansamblu, învățarea are loc în mod activ. Ea devine vizibilă și tangibilă prin evaluarea înțelegerii, a interpretărilor și a expresiilor personale, presupunând construirea personală a sensului, bazându-se pe dialog și participare ca mijloc și implicând calități care trebuie simțite și trăite ca un întreg. Atragerea elevilor în profunzimea și complexitatea materiei cultivă o comunitate de învățare investită în natura individuală/colectivă a culturii artistic-estetice. Deci toți se angajează la rate diferite, în moduri diferite, în salturi și limite, cu opriri și porniri. Este o mișcare care le cere elevilor și profesorilor să participe la proces, nu numai la produsele finale. Mișcarea este generativă, atentă la particularitățile contextului și deschisă posibilităților. În cadrul gândirii artistic-estetice se regăsește o direcție valoroasă, un mediu pentru predare și învățare, care le cere elevilor și profesorilor să participe prin adaptare, schimbare, construire și creație comună.

Evaluarea ca gândire artistic-estetică însoțitoare a învățării artistic-estetice se bazează pe evaluare continuă, pentru a fi o parte integrantă a procesului, sprijinind și îmbunătățind învățarea. Astfel de mijloace de evaluare presupun că produsele de învățare nu pot fi separate de procesele de învățare. Literatura de cercetare contemporană documentează relațiile dintre evaluare și toate tipurile de învățare. Și, deși la nivel teoretic se cunosc aceste principii, accentul pentru profesori și elevi se pune adesea pe produsul de evaluare, cum ar fi un instrument predeterminat, mai degrabă decât pe procesul de evaluare în sine. Trebuie luate în considerare practicile de evaluare a clasei necesare pentru formarea și informarea efectivă a învățării.

Deoarece formarea elementelor culturii artistic-estetice se bazează pe dimensiunea creativă, care rezistă rutinei impuse și cere formarea unei gândiri artistice alături de judecăți în curs de desfășurare, se vor lua în considerare alternative, se va adopta deschiderea și inventivitatea, precum și practici de evaluare formativă care stimulează și continuă învățarea.

Practicile de evaluare formativă oferă reciprocitate, conectivitate și un potențial transformațional, creând integrala dinamică participativă a gândirii artistic-estetice. Activități menite să evite învățarea tradițională, permițându-le profesorilor și elevilor să își atingă potențialul în cadrul proceselor de învățare, printre care se numără discuțiile, brainstormingul, interogarea didactică, descrierea a ceea ce se știe, cum se știe și ce s-ar putea să se știe, hărțile conceptuale, dezbaterile, experimentele și exercițiile speculative – toate sunt exemple de practici de evaluare formativă, deoarece „problemele estetice sunt foarte des interdisciplinare, determinate nu numai de practicile în continuă schimbare ale diferitelor arte, ci și de noile date empirice provenite din științele naturale, psihologice și sociale, precum și din evoluția culturală a comunităților umane” [4].

Caracteristici-cheie care se suprapun și abordează acest potențial în cadrul practicilor de evaluare formativă sunt următoarele: profesorii și elevii participă la experiențele prezente în situațiile de învățare ca punct din care începe învățarea. Acestea cuprind materiile prime ale gândirii artistic-estetice prezente pentru elevi, profesor și subiectul propriu-zis. Recunoașterea de către profesor a acestor materii prime și căutarea intenționată a construirii relațiilor, conectarea elevilor, a profesorului și a subiectului este opera gândirii artistic-estetice. Astfel, ca exemplu, în educația literar-artistică, oportunitățile de a demonstra cunoștințele anterioare contribuie la dezvoltarea abilităților de comunicare și, de asemenea, le permit profesorilor să vadă specificul fiecărui elev, să ofere feedback constructiv și să își imagineze cum ar putea valorifica și aborda aceste idei cu alți elevi. Profesorii și elevii caută dovezi ale proceselor de învățare în produsele finale, dorind să examineze specificul înțelegerii individuale a elevilor și să utilizeze această înțelegere ca bază pentru a evalua și negocia practicile reciproce continue destinate dezvoltării gândirii. Obiectivele acestui proces reprezintă „demersuri structurate pedagogic-estic pentru formarea-dezvoltarea valorilor constituente ale culturii artistic-estetice pe domeniile afectiv-receptiv, receptiv-comprehensiv, comprehensiv-interpretativ și productiv-creativ” [6]. Profesorii și elevii caută dovezi de internalizare a conceptelor, examinând particularitățile aportului elevilor și câștigul din situația de învățare, ceea ce le oferă participanților modalități de a transmite direcțiile și formele pe care le ia angajamentul lor.

Activitățile de învățare propuse de curriculum aprofundează înțelegerea pe măsură ce ideile sunt revizuite, schimbate și adaptate în diferite moduri și circumstanțe, transferând și consolidând capacitățile expresive. Profesorii și elevii recunosc că învățarea poate fi documentată diferit și că există multe de câștigat pentru toată lumea

prin multitudinea de înțelegeri. Căutarea unor astfel de oportunități afirmă și valorifică experiențele și interpretările personale. La rândul său, acest lucru construiește încrederea și contribuie la formarea unei comunități de elevi care practică în mod concret modul în care alții permit gândirea artistic-estică la nivel de clasă prin evaluare dinamică încorporată. Profesorii și elevii învață să se mândrească cu validarea și lărgirea gândirii personale, facilitată masiv de preocuparea colectivă.

Intrarea în relațiile discursului artistic-estic este baza creației și sugerează o organizare și o formă de cercetare continuă, de luare a deciziilor într-un schimb constant între profesori și elevi. Aceste caracteristici ale evaluării formative se pliază între ele și le cer profesorilor și elevilor să își reorienteze activitățile de învățare artistică de la întrebarea: „Ce se știe despre concepte sau termeni predeterminați?” la „Ce dezvăluie această lucrare despre cel care învață și despre înțelegerea ei?”. Prin urmare, expresia învățării este văzută ca articulând înțelegeri relaționale, specifice, direct legate de specificul sarcinii de învățare. Formele de evaluare formativă trebuie să adere relației proces-produs-elev. Profesorii trebuie să le perceapă ca pe o „țesătură coerentă” care exprimă interacțiunea dintre elev și subiect. Această interacțiune elev-mediul al învățării-profesor este dezbătută de M. Latta și E. Chan. Cercetătorii listează „calitățile interdependente care insuflă gândirea artistică: atenția; investiția personală; angajamentul emoțional; libertatea percepută; dialogul și interacțiunea; acordajul în cadrul sarcinii; cunoașterea de sine extinsă” [5].

Curriculumul trebuie să prevadă dimensiunea redundantă a acestui proces, care se manifestă ca o mișcare repetitivă. Este o repetiție dinamică și generativă, mai degrabă decât pur și simplu repetarea aceluiași lucru din nou și din nou. J. Dewey o numește „recurență estetică” [2], distingând-o de recurența mecanică. Recurența mecanică se concentrează asupra părților izolate și, prin urmare, departe de întreg. Recurența estetică ține însă de individualitatea prezentă în fiecare artefact de învățare, căutând conexiuni personale, dar și relații, asocieri și interacțiuni cu alți indivizi și în ansamblu, extinzând și transformând înțelegerea tuturor. Recurența estetică se referă la profesori și elevi care participă la relațiile de manifestare, mai degrabă decât elemente specifice în formele de învățare recurente. Aceste recurențe se prezintă în contexte diferite și cu consecințe de învățare diferite. A discerne între aceste relații este condiția indispensabilă a participării la procesele de gândire artistică. Capacitatea de a percepe relațiile dintre părți este ceea ce profesorii vor fi rugați să interpreteze în cursul evaluării formative.

În concluzie: Procesele și produsele de învățare trebuie să afirme și să manifeste vitalitatea reciprocă

prin practici de evaluare formativă. O conștientizare sporită a construirii relațiilor dintre elevi și conținut trebuie să rezulte din însăși structura curriculumului. J. Dewey notează că „pretenția profesorului de a se clasifica ca artist este măsurată de capacitatea sa de a promova atitudinea artistului în cei care studiază cu el” [3]. Conturarea unei astfel de dimensiuni în curriculum este critică pentru natura formativă a învățării, pentru formarea și dezvoltarea elementelor culturii artistic-estetice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cucos C. Pedagogie. Ed. a III-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2014. 534 p.
2. Dewey J. Experiență și educație. București: Editura Universității din București, 2021. 120 p.
3. Dewey J. Cum gândesc oamenii. București: Herald, 2022.
4. Giombini L., Kvokacka A. Applying Aesthetics to Everyday Life, Methodologies, History and New Directions. London: Bloomsbury, 2023. 240 p.
4. Latta M., Chan E. Teaching the Arts to Engage English Language Learners. London: Routledge, 2010. 264 p.
6. Pâslaru VI. Prolegomene pentru o didactică a artei. Chișinău: Pro Libra, 2017. 132 p.

Olga BALANICI

doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat
Ion Creangă din Chișinău

Nevoile de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice și de conducere privind managementul activității educative

CZU 37.091 | doi.org/10.5281/zenodo.15306857

Rezumat: Articolul trece în revistă nevoile de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice și de conducere privind proiectarea și organizarea activității educative la clasa de elevi. Sunt prezentate date ale experimentului pedagogic de constatare, în cadrul căruia a fost aplicat un chestionar și au fost colectate informații privind problema abordată. Ca bază au fost enunțate reperele epistemologice ale mai multor cercetători. În rezultatul chestionării, au fost identificate anumite probleme ale cadrelor didactice și de conducere în managementul activității educative în școală.

Cuvinte-cheie: nevoi, dezvoltare profesională, diriginte, manager, activitate educativă, instrument experimental, rezultate constatative.

Abstract: The article presents the professional development needs of teaching and management staff regarding the design and organization of educational activities in the classroom. The article includes experimental data from a diagnostic educational experiment, where a questionnaire was applied and information was collected on the addressed issue. The epistemological benchmarks of several researchers were stated as a basis. The survey results identified certain issues faced by teachers and managers in managing educational activities within educational institutions.

Keywords: needs, professional development, head teacher, manager, educational activity, experimental tool, diagnostic results.

Într-un mediu educațional în continuă schimbare, pentru a face față provocărilor actuale, este esențial ca profesorii să își perfecționeze constant abilitățile. Ne-am propus să investigăm opinia cadrelor didactice și manageriale din diferite instituții de învățământ din țară prin aplicarea *Chestionarului privind identificarea nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice și de conducere legate de proiectarea și*

organizarea activității educaționale. Ca bază epistemologică pentru elaborarea acestui chestionar servesc ideile cercetătorilor A Maslow [7], D. Popescu [8], C. Gheorghiu [6], N. Silistraru [9], V. Andrițchi [2; 3] și A. Afanas [1].

În spiritul pedagogiei secolului al XXI-lea, profesorii trebuie să își dezvolte capacitatea de adaptare la nevoile de schimbare ale elevilor. Este important ca scenariul

unei activități educative să corespundă caracteristicilor de vârstă ale elevilor, să fie orientat spre înțelegerea valorii școlii în conștientizarea și satisfacerea nevoilor fundamentale ale omului, așa cum le-a așezat A. Maslow (1970) în binecunoscuta piramida a trebuințelor umane (Piramida lui Maslow) [7].

Conform opiniei autorului D. Popescu, managementul educațional este „un proces complex de planificare, organizare, coordonare, direcționare și control al resurselor educaționale, menit să atingă obiectivele educaționale și să maximizeze eficiența instituției de învățământ” [8, p. 23].

Aderăm la recomandarea cercetătorului C. Gheorghiu, care definește managementul educațional ca fiind un *proces complex de organizare, coordonare și evaluare* a resurselor umane, materiale și financiare în vederea realizării *obiectivelor instituției de învățământ* [6, p. 72].

Unul dintre obiectivele instituției educaționale reprezintă dezvoltarea profesională a cadrelor didactice/de conducere pentru a obține rezultatele scontate și succesul școlar în activitatea elevilor.

Activitatea educativă reprezintă dimensiunea operațională a procesului de învățământ determinată de capacitatea de proiectare, organizare și realizare pedagogică a profesorului diriginte, asumată în funcție de condițiile specifice fiecărui colectiv de elevi [Apud 1, p. 7].

Un alt concept important este managementul activităților extracurriculare, care, în opinia cercetătoarei L. Cebanu, constă în „proiectarea, monitorizarea și utilizarea unui set de instrumente de gestionare a relațiilor profesori-elevi, pe de-o parte, și elevi-elevi, pe de altă parte” [4]. În viziunea noastră, această relație este un concept-cheie, care determină funcționalitatea proiectării și organizării activității educative.

Totodată, în Republica Moldova activitatea de dirigiență nu este însoțită de vreun document de politici educaționale, de exemplu, curriculum, așa cum este specificat pentru disciplinele școlare. Analiza literaturii de specialitate demonstrează că ultimul document curricular pentru profesori și manageri în problematica dirigienței a fost elaborat în 2003 [5].

SCOPUL ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII

Articolul își propune să analizeze importanța identificării nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice privind organizarea activității educative. Îmbunătățirea competențelor acestora este importantă pentru eficiența activităților educaționale în școli, pentru a asigura calitatea procesului educațional la clasă.

Chestionarul a vizat evaluarea nevoilor și preferințelor cadrelor didactice și de conducere în domeniul proiectării și organizării activității educative. Prin răspunsurile obținute, am dorit să identificăm domeniile în care subiecții chestionați simt că au nevoie de dezvoltare profesională privind proiectarea și organizarea activității educative.

Chestionarul este structurat în trei secțiuni principale. Prima secțiune vizează scopul instrumentului aplicat, a doua secțiune include date generale despre subiecții chestionați, precum tipul instituției de învățământ, vârsta, sexul și stagiul de muncă. Această informație ne ajută să înțelegem mai bine profilul cadrelor didactice și de conducere care au participat la studiul realizat și să stabilim problemele conform profilului acestora. A treia secțiune conține întrebări a) cu variantă de răspuns, unde se solicită încercuirea răspunsului pentru care optează cadrele didactice, și b) fără variantă de răspuns, care solicită opinia participanților privind subiectul abordat. În această secțiune sunt cuprinse întrebări despre activitățile educative, documentele relevante, competențele de proiectare și planificare, utilizarea tehnologiei, metodele de motivare a elevilor și interesul pentru programele de dezvoltare profesională vizând proiectarea și organizarea activității. Această secțiune este esențială pentru identificarea nevoilor specifice ale cadrelor didactice și de conducere privind organizarea demersurilor educative la clasa de elevi.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Chestionarul *Identificarea nevoilor de dezvoltare profesională ale cadrelor didactice și de conducere privind proiectarea și planificarea activității educative*, aplicat în luna mai 2024 pe un eșantion de 64 de respondenți, identifică opiniile cadrelor didactice și manageriale de diferite niveluri cu privire la necesitatea și oportunitățile proiectării și organizării activităților educative în instituția de învățământ și oferă date despre percepția participanților asupra nevoilor de formare a competenței de proiectare și planificare a activităților educative. Analiza și compararea răspunsurilor oferite de subiecți permit elaborarea și implementarea *Programului de formare a competenței de management al activităților educaționale în instituțiile de învățământ*, precum și verificarea validității *Modelului pedagogic al managementului activităților educative la clasa de elevi*.

INTERPRETAREA DATELOR

CHESTIONARULUI IDENTIFICAREA NEVOILOR DE DEZVOLTARE PROFESIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE ȘI DE CONDUCERE PRIVIND MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚII EDUCATIVE

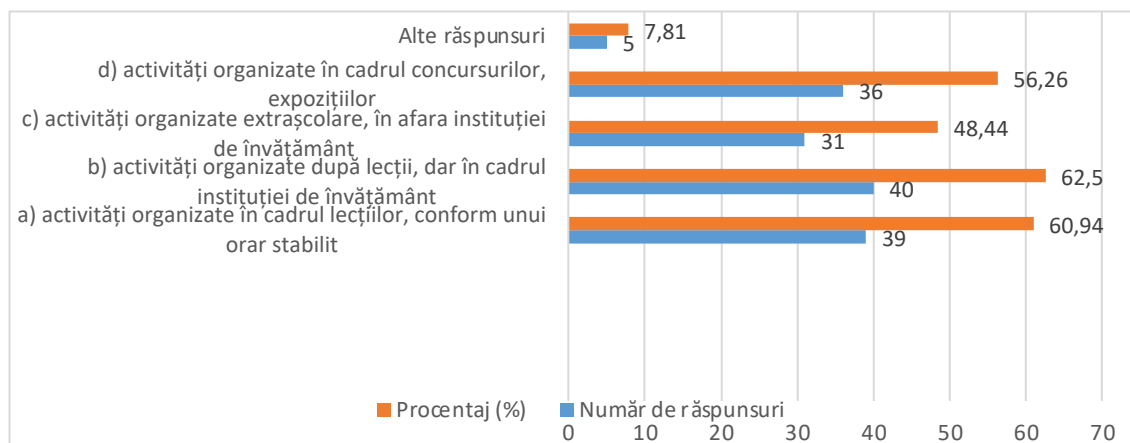
Analiza comparată și interpretarea rezultatelor obținute relevă faptul că majoritatea participanților la experiment au completat cu responsabilitate chestionarul propus.

Așadar, întrebarea *Ce înțelegeți prin activitate educativă?* presupune explicarea conceptului de *activitate educativă* în contextul procesului de învățare. În Tabelul 1 sunt prezentate rezultatele constatative ale opiniei subiecților chestionați.

Tabelul 1. Rezultatele constatative ale opiniei subiecților experimentali la Itemul 1

Varianta de răspuns	Număr de răspunsuri	Procentaj (%)
a) Activități organizate în cadrul lecțiilor, conform unui orar stabilit	39	60,94
b) Activități organizate după lecții, dar în cadrul instituției de învățământ	40	62,5
c) Activități organizate extrașcolar, în afara instituției de învățământ	31	48,44
d) Activități organizate în cadrul concursurilor, expozițiilor	36	56,26
Alte răspunsuri	5	7,81

Diagrama 1. Distribuția rezultatelor constatative ale opiniei subiecților experimentali la Itemul 1

Răspunsurile participanților și distribuția rezultatelor prezentate în Tabelul 1 și Diagrama 1 reflectă o percepție variată asupra activităților educative. Cel mai înalt procent, 62,5%, este asociat cu activitățile organizate după lecții, dar în cadrul instituției de învățământ, ceea ce sugerează că majoritatea subiecților consideră că activitățile educative se desfășoară preponderent în contexte formale, adică în instituția de învățământ.

De asemenea, 60,94% dintre participanți au menționat activitățile organizate în cadrul lecțiilor, conform unui orar stabilit, ceea ce confirmă importanța lecțiilor structurate în procesul educativ. Totuși, 48,44% din respondenți au evidențiat activitățile organizate în afara programului școlar, ceea ce sugerează un interes crescut pentru învățarea informală și nonformală, iar 56,26% au menționat activitățile desfășurate în cadrul concursurilor și expozițiilor.

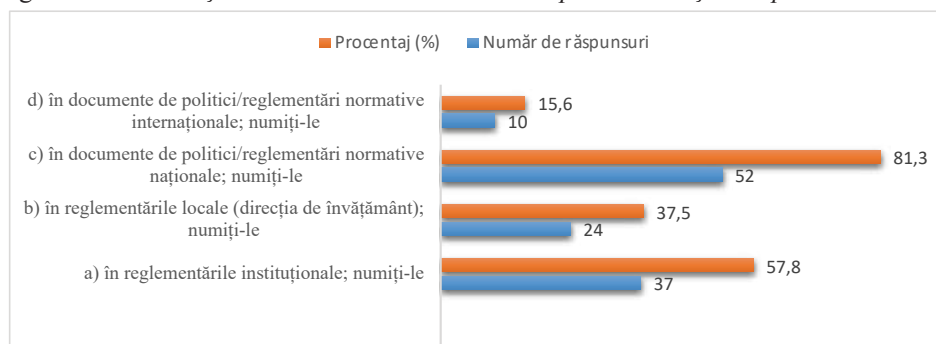
Răspunsurile alternative – 7,81% – indică nevoia de a diversifica activitățile educative, de a include o gamă mai largă de abordări pedagogice. De asemenea, datele experimentale sugerează că, deși activitățile educaționale sunt recunoscute și apreciate în diverse contexte, este necesar de a îmbunătăți înțelegerea și utilizarea activităților educative în rândul subiecților, ceea ce ar putea conduce la o educație holistică și integrată mult mai bine structurată în instituția de învățământ.

Pentru întrebarea 2 – *În ce documente de politici/reglementări normative este prezentă activitatea educativă?*, opinia participanților a fost solicitată prin alegerea mai multor variante de răspuns din cele propuse. Tabelul 2 prezintă următoarea distribuție a răspunsurilor.

Tabelul 2. Rezultatele constatative ale opiniei subiecților experimentali la Itemul 2

Varianta de răspuns	Număr de răspunsuri	Procentaj (%)
a) în reglementările instituționale; numiți-le	37	57,8
b) în reglementările locale (direcția de învățământ); numiți-le	24	37,5
c) în documente de politici/reglementări normative naționale; numiți-le	52	81,3
d) în documente de politici/reglementări normative internaționale; numiți-le	10	15,6

Diagrama 2. Distribuția rezultatelor constatative ale opiniei subiecților experimentali la Itemul 2

Analizând rezultatele, observăm următoarea distribuție a răspunsurilor.

Varianta c) *în documente de politici/reglementări normative naționale* a acumulat 52 de răspunsuri (81,3%), ceea ce indică o percepție majoritară a cadrelor didactice și manageriale privind faptul că activitatea educativă este, în principal, reglementată la nivel național. Aceasta poate reflecta o dependență mare de politicile și normele legislative naționale în organizarea și implementarea activităților la clasă.

Varianta a) *în reglementările instituționale* sugerează că un procent semnificativ dintre participanți (57,8%) consideră că activitatea educativă este prezentă și în cadrul reglementărilor interne ale instituțiilor de învățământ, cum ar fi statutul instituției sau regulamentele proprii.

Varianta b) *în reglementările locale (direcția de învățământ)* a obținut 24 de răspunsuri (37,5%). Acest rezultat arată că aproape o treime dintre participanți percep existența unor reglementări locale care contribuie la organizarea activităților educative.

Varianta d) *în documente de politici/reglementări normative internaționale* a fost menționată de 10 respondenți (15,6%), indicând o proporție mai redusă de subiecți care consideră că activitățile educative sunt influențate de documente internaționale. Aceasta poate reflecta un nivel mai redus de familiarizare sau aplicare a reglementărilor internaționale în contextul instituțional local.

La categoria *alte răspunsuri* se regăsesc actele numite de subiecți sau mențiuni individuale despre diverse documente și reglementări, cum ar fi *Statutul instituției*, *Planul de activitate al comisiilor metodice*, *Codul educației*, *Curricula naționale*, diferite legi și regulamente specifice, ceea ce scoate în relief diversitatea surselor legislative și administrative consultate de către cadrele didactice și de conducere în activitatea lor.

Răspunsurile oferite sugerează că majoritatea cadrelor didactice și manageriale au cunoștințe so-

lide despre documentele naționale relevante pentru activitatea educativă, dar există o atenție mai redusă pentru reglementările locale și internaționale. Această tendință ar putea fi abordată prin programe de dezvoltare profesională, care să clarifice și să integreze toate nivelurile de reglementare – instituțional, local, național și internațional – în activitatea educativă a cadrelor didactice și manageriale.

Întrebarea 3, *În ce măsură vă simțiți siguri de competența dumneavoastră de a proiecta și planifica activități educative în mod eficient?*, a vizat percepția subiecților asupra propriei competențe în proiectarea și planificarea demersurilor educative.

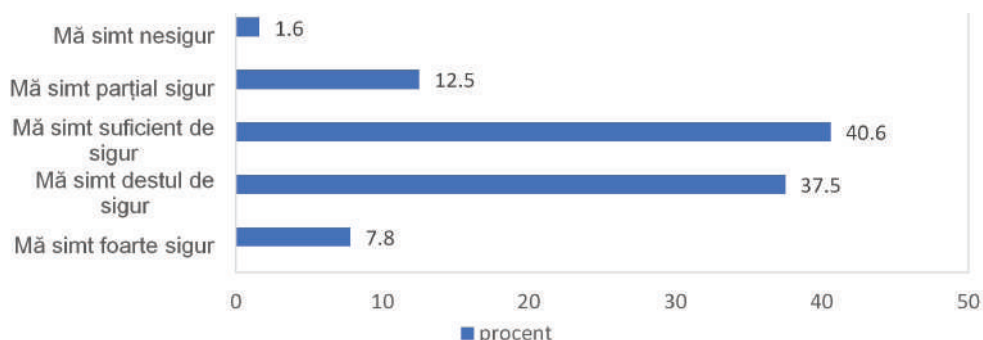
Dintre cei 64 de subiecți: 5 (7,8%) se simt foarte siguri, indicând o încredere puternică în abilitățile lor de proiectare și planificare; 24 (37,5%) se simt destul de siguri, ceea ce sugerează că dețin competența într-o mare măsură, dar recunosc posibilitatea îmbunătățirii acesteia; cei mai mulți, 26 de subiecți (40,6%), au indicat că se simt suficient de siguri – acest lucru sugerează că majoritatea cadrelor didactice și de conducere consideră că au competențele necesare, dar poate există și un grad de incertitudine sau nevoia de validare suplimentară a abilităților lor. 8 subiecți (12,5%) se simt parțial siguri, exprimând direct nevoia de mai multă pregătire în proiectarea și organizarea activității educative, ceea ce ar putea reflecta conștientizarea propriilor limitări și deschiderea către dezvoltare profesională continuă. Doar un subiect (1,6%) se simte slab privind această competență, ceea ce indică o insecuritate semnificativă sau lipsă de experiență.

Niciunul dintre respondenți nu a selectat opțiunea de răspuns *deloc*. Acest fapt sugerează că toți participanții la chestionare simt un anumit nivel de competență în acest domeniu și că activitatea educativă este prezentă în demersurile profesionale ale cadrelor didactice și de conducere – prin orele de dirigiență, măsurile extrașcolare, seminarii, mese rotunde etc.

Tabelul 3. Rezultatele constatative ale opiniei subiecților experimentalți la Itemul 3

Varianta de răspuns	Număr de răspunsuri	Procentaj (%)
a) Mă simt foarte sigur, indicând o încredere puternică în abilitățile de proiectare și planificare.	5	7,8
b) Mă simt destul de sigur, sugerând că dețin competența într-o mare măsură, dar recunosc și posibilitatea îmbunătățirii acesteia.	24	37,5
c) Mă simt suficient de sigur.	26	40,6
d) Mă simt parțial sigur.	8	12,5
e) Mă simt nesigur.	1	1,6

Diagrama 3. Distribuția rezultatelor constatative ale opiniei subiecților experimentalți la Itemul 3

Aceste răspunsuri evidențiază importanța dezvoltării profesionale și personale în domeniul proiectării activităților educative, subliniind că majoritatea cadrelor didactice și de conducere recunosc necesitatea unei îmbunătățiri continue, chiar dacă se consideră suficient de competente.

Analiza răspunsurilor prezentate de subiecți la întrebarea 4 (Tabelul 4 și Diagrama 4), privind înțelegerea complexității și a impactului comunicării dintre cadrele didactice și părinții, *Cum vă simțiți în ceea ce privește comunicarea cu elevii și părinții?*, oferă informații relevante despre percepția cadrelor didactice și de conducere asupra propriilor abilități de comunicare. Am constatat următoarele rezultate pentru variantele de răspuns solicitate: am abilitățile de comunicare foarte dezvoltate (21,9%, 14 subiecți), acest grup este probabil cel mai încrezător în abilitățile lor de a dialoga eficient și de a îmbunătăți relațiile cu elevii și părinții. Acești respondenți ar putea fi considerați lideri în promovarea bunelor practici de comunicare în cadrul instituțiilor de învățământ.

Opțiunea *Am abilități de comunicare destul de dezvoltate* a acumulat 57% din voturi (37 subiecți). Deși eficienți, acești respondenți ar putea beneficia de programe de formare suplimentare pentru a-și perfecționa tehnicile de comunicare și pentru a aborda situații mai complexe sau sensibile.

12 subiecți (18,8%) consideră că abilitățile lor de comunicare sunt *suficiente*, sugerând că își pot îndeplini sarcinile necesare, dar ar putea avea anumite incertitudini în gestionarea unor situații de comunicare mai dificile.

Nevoie de îmbunătățiri – este varianta de răspuns care a obținut 3,1% (2 subiecți). Astfel, puțini respondenți recunosc că au nevoie de îmbunătățiri semnificative în ceea ce privește abilitățile de comunicare. Acest grup este conștient de propriile limitări și de nevoia de a participa la programe de dezvoltare profesională axate pe comunicare.

Niciun subiect nu a indicat că are *dificultăți semnificative* în comunicarea cu elevii și părinții, ceea ce sugerează o percepție în general pozitivă asupra competențelor de comunicare în rândul participanților. Totodată, situația reală din instituțiile de învățământ demonstrează că există anumite dificultăți în comunicarea cu părinții și elevii.

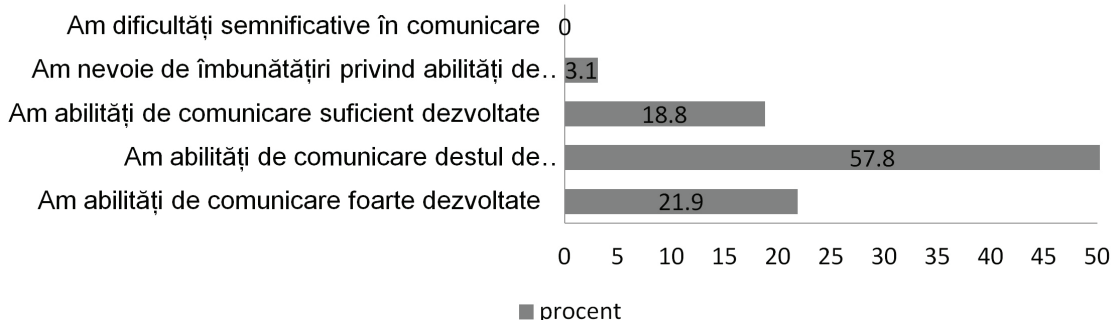
Această distribuție a răspunsurilor arată o tendință generală pozitivă privind percepția subiecților chestionați legată de competențele de comunicare, dar, totodată, relevă nevoia de dezvoltare continuă pentru o parte dintre cadrele didactice și manageriale.

Datele experimentale obținute pot fi utilizate pentru a argumenta necesitatea investiției în programe de formare continuă și în resurse care să sprijine comunicarea eficientă între cadrele didactice, elevi și părinți. Aceasta ar putea contribui nu doar la îmbunătățirea relațiilor între actorii implicați în procesul educațional, dar și la sporirea eficienței procesului educațional în instituțiile de învățământ de toate nivelurile.

Tabelul 4. Rezultatele constatative ale opiniei subiecților experimentali la Itemul 4

Varianta de răspuns	Număr de răspunsuri	Procentaj (%)
a) Am abilități de comunicare foarte dezvoltate.	14	21,9
b) Am abilități de comunicare destul de dezvoltate.	37	57,8
c) Am abilități de comunicare suficient dezvoltate.	12	18,8
d) Am nevoie de îmbunătățiri privind abilitățile de comunicare.	2	3,1
e) Am dificultăți semnificative în comunicarea cu elevii și părinții.	0	0

Diagrama 4. Distribuția rezultatelor constatative ale opiniei subiecților experimentali la Itemul 4

Întrebarea 5, *Care sunt principalele provocări cu care vă confrunțați în proiectarea și planificarea activității educative?*, oferă o perspectivă detaliată asupra obstacolelor pe care cadrele didactice și de conducere le întâmpină în acest proces. Analiza răspunsurilor celor 64 de subiecți se poziționează după cum urmează.

Adaptarea conținutului și a metodelor de predare la diferite nevoi ale elevilor – aceasta a fost cea mai des întâlnită provocare, cu 40 de răspunsuri (62,5%). Această cifră indică dificultatea în personalizarea experienței de învățare, pentru a răspunde diversității stilurilor de învățare și nevoilor individuale ale elevilor, ceea ce necesită un efort considerabil și resurse educaționale flexibile.

Identificarea nevoilor și a așteptărilor elevilor – este a doua cea mai frecventă provocare, cu 30 de răspunsuri (46,9%). Subliniază complexitatea înțelegerii și interpretării corecte a așteptărilor și cerințelor elevilor. Aceasta implică necesitatea unei comunicări eficiente și a aplicării sistematice a feedbackului, pentru a ajusta și a îmbunătăți continuu procesul educațional. În acest context, cercetătorul Nicolae Silistraru accentuează importanța de a evalua efectele acțiunilor pedagogice pentru a ajusta metodele de învățământ. El afirmă: „În cazul ideal, educatorul trebuie să dezvăluie rezultativitatea acțiunilor sale pedagogice, adică să stabilească ce s-a schimbat în poziția educatorului. Pe baza acestei informații, el poate decide cum să procedeze în vederea optimizării acțiunilor educaționale ulterioare” [9]. Această perspectivă evidențiază necesitatea unei abordări reflexive în educație, care permite profesorului diriginte să adapteze și să rafineze continuu strategiile didactice în funcție de dinamica și evoluția grupului de elevi pe care îl instruieste.

Gestionarea resurselor și a timpului disponibil – este menționată de 24 de subiecți (37,5%). Această provocare reflectă o preocupare constantă privind optimizarea utilizării timpului și a resurselor disponibile, care sunt adesea limitate în contextul educațional real.

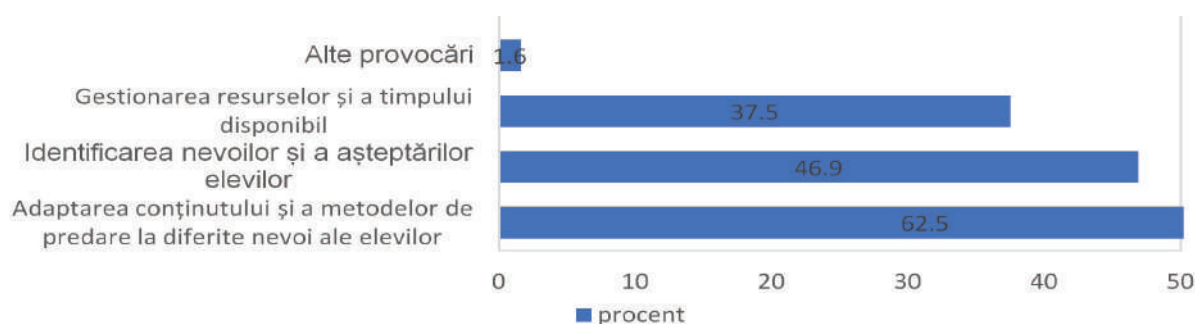
Alte provocări: doar un subiect (1,6%) a menționat alte dificultăți specifice, cum ar fi lipsa spațiului de lucru și a timpului disponibil, aspecte care pot afecta semnificativ desfășurarea activităților planificate.

Rezultatele prezentate scot în relief necesitatea unei abordări mai adaptative și a unor resurse care să permită depășirea acestei provocări, evidențiind, totodată, importanța dezvoltării profesionale privind metodele de predare inovative și gestionarea eficientă a claselor de elevi, a situațiilor educaționale existente.

Tabelul 5. Rezultatele constatative ale opiniei subiecților experimentali la Itemul 5

Varianta de răspuns	Număr de răspunsuri	Procentaj (%)
a) Adaptarea conținutului și a metodelor de predare la diferite nevoi ale elevilor	40	62,5
b) Identificarea nevoilor și a așteptărilor elevilor	30	46,9
c) Gestionarea resurselor și a timpului disponibil	24	37,5
d) Alte provocări	1	1,6

Diagrama 5. Distribuția rezultatelor constatative ale opiniei subiecților experimentali la Itemul 5

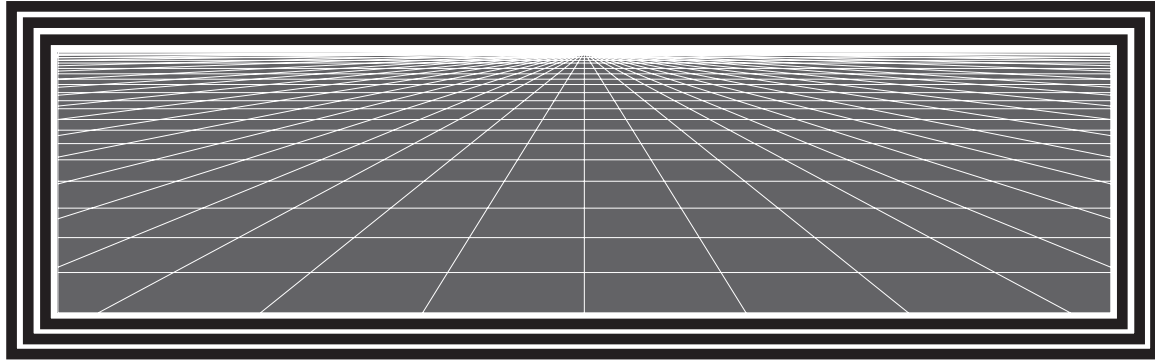
Analiza cantitativă și calitativă a datelor colectate prin intermediul chestionarului a scos în evidență o serie de aspecte legate de proiectarea și organizarea activităților educative care solicită îmbunătățiri și optimizări, subliniind atât punctele forte, cât și lacunele existente. Printre problemele identificate se numără: insuficiența cunoaștere a metodologiilor și a strategiilor necesare pentru proiectarea și organizarea eficientă a activităților educative în clasa de elevi; dificultăți întâmpinate în adaptarea conținuturilor și a metodelor de predare la nevoile și stilurile de învățare ale elevilor, precum și în gestionarea timpului și a resurselor disponibile.

Aceste constatări subliniază nevoia de a proiecta și implementa programe de formare continuă adaptate specificului nevoilor identificate. Conform perspectivei autorilor N. Silistraru și S. Golubițchi, competența profesională a cadrelor didactice și de conducere se bazează pe interacțiunea dintre capacitățile cognitive, afective și motivaționale, susținute de trăsăturile de personalitate ale acestora, conferindu-le calitățile necesare pentru a asigura desfășurarea unui proces educațional de calitate [10, p. 76].

În concluzie: Rezultatele obținute în urma analizei datelor chestionării constituie un punct de plecare solid pentru organizarea unui program de perfecționare privind competența de proiectare și organizare a activităților educative la clasa de elevi. Acest program poate contribui în mod semnificativ la dezvoltarea profesională a cadrelor didactice și de conducere și, implicit, la îmbunătățirea procesului educațional pe dimensiunea *activitate educativă*.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Afanas A. Managementul activității educative la clasa de elevi: aspecte teoretice și metodologice. Chișinău: IȘE: Cavaoli, 2015. 110 p. ISBN 978-9975-48-070-3.
2. Andrițchi V. Management educațional. Ghid metodologic pentru formarea/autoformarea continuă a managerilor școlari. Chișinău: CEP USM, 2014. 160 p. ISBN 978-9975-71-544-7.
3. Andrițchi V. Organizarea procesului educațional. Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învățământul general. Chișinău: Știința, 2007.
4. Cebanu L. Managementul activităților extrașcolare. Chișinău: IȘE, Cavaoli, 2015. 84 p. ISBN 978-9975-62-413-3.
5. Pîslaru Vl., Meija V., Parlicov V. Curriculum la dirigenție. Ministerul Educației. Chișinău: Lyceum, 2003.
6. Georghiu C. Managementul educațional: concepte, teorii, modele și bune practici. Iași: Polirom. 287 p. 2016. ISBN 978-973-46-6051-2.
7. Maslow A. H. Motivation and Personality. 1970. 369 p. Pe: <https://www.holybooks.com/wp-content/uploads/Motivation-and-Personality-Maslow.pdf>
8. Popescu D. Managementul educațional: teorie și practică. București: EDP, 2013. 245 p. ISBN 978-973-30-3505-0.
9. Silistraru N. Valori ale educației moderne. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2006. 176 p. ISBN 978-9975-9685-0-8.
10. Silistraru N., Golubițchi S. Pedagogia învățământului superior. Ghid metodologic. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2013. 192 p. ISBN 978-9975-76-102-4.

EDUCAȚIE INCLUZIVĂ

Daniela-Iulia
STROESCU

doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat
Ion Creangă din Chișinău

Posibilități și limite în dezvoltarea socioemoțională a copiilor cu tulburări din spectrul autist

CZU 376 | doi.org/10.5281/zenodo.15306866

Rezumat: Articolul pleacă de la întrebarea părinților, dar și a comunității educaționale, referitoare la existența sau inexistența unor posibilități de dezvoltare socioemoțională a copiilor cu tulburări din spectrul autist. Răspunsul elaborat

pe fond conceptual și praxiologic evidențiază faptul că sunt mai multe posibilități care trebuie valorificate și dificultăți sau limite care trebuie depășite pentru a putea asigura autonomia, independența și integrarea lor socială. Aceste posibilități ne ajută să ne conectăm permanent la nevoile copilului, iar prin valorificarea potențialului existent pot fi depășite limitele care se interpun în procesul dezvoltării sale socioemoționale. În plan metodologic, nevoia aplicării unor strategii personalizate se impune încă de la o vârstă fragedă. Eficiența lor este dependentă de capacitatea specialiștilor de colaborare eficientă cu toți membrii familiei. Parteneriatul inițiat managerial și intensificat psihologic permite asigurarea constanței și a continuității întregului proces de dezvoltare socioemoțională a copiilor cu tulburări din spectrul autist.

Cuvinte-cheie: posibilități, dificultăți, limite, capacitate, dezvoltare socioemoțională, strategii personalizate.

Abstract: The article starts from the question of parents, but also of the educational community, regarding the existence or non-existence of possibilities for the socio-emotional development of children with autism spectrum disorders. The answer developed on a conceptual and praxiological basis highlights the fact that there are several possibilities that must be capitalized on and difficulties or limits that must be overcome in order to ensure autonomy, independence and social integration. From this perspective, all existing possibilities help us to permanently connect to the needs of the child. And by capitalizing on the existing potential, the limits that stand in the way of the socio-emotional development of children can be overcome. In methodological terms, the need to apply personalized strategies is imposed from a sufficiently young age. Their efficiency depends on the capacity of specialists to collaborate effectively with all family members. The partnership initiated managerially and intensified psychologically allows ensuring the constancy and continuity of the entire process of socio-emotional development of children with autism spectrum disorders.

Keywords: possibilities, difficulties, limits, capacity, socio-emotional development, personalized strategies.

INTRODUCERE

Dezvoltarea socioemoțională a copiilor cu tulburări din spectrul autist (TSA) constituie un domeniu de cercetare complex, interdisciplinar, care oferă oportunități și provocări semnificative, cu profunde implicații asupra integrării sociale și a calității vieții. Procesul de natură psihopedagogică și socială *specială* este continuu și determină multiple *posibilități* de sprijin. Reprezintă practic: o combinație individualizată de *sprijin*, adaptată la nevoile specifice ale copilului; o acțiune de integrare socială și comunitară; un set de intervenții tehnologice inovative perfectibile la nivel de strategii personalizate.

POSSIBILITĂȚI DE DEZVOLTARE SOCIOEMOȚIONALĂ

Demersul pedagogic necesar pleacă de la premisa că fiecare copil este unic. Modul în care el poate interacționa cu lumea din jur este influențat de anumite caracteristici comune specifice tulburărilor din spectrul autist. Pe acest fond, *dezvoltarea socioemoțională* este *posibilă*. Putem identifica și promova mai multe *posibilități* de realizare efectivă, prin:

- *dezvoltarea abilităților de comunicare verbală* sau alternativă: limbajul semnelor, dispozitive de comunicare asistată, sisteme de comunicare prin schimb de imagini;
- *învățarea abilităților sociale*, prin intervenții terapeutice de: inițiere, menținere și finalizare în bune condiții a conversației, în condiții de înțelegere a emoțiilor, de rezolvare a problemelor sau a conflictelor sociale;
- *dezvoltarea intereselor speciale*, utile pentru stimularea motivației copilului și a sentimentului satisfacției pentru efortul întreprins sau manifestat;
- *progresele înregistrate în înțelegerea emoțiilor*, prin dezvoltarea capacității de recunoaștere, înțelegere și exprimare a emoțiilor, ca efect al ajutorului acordat și al beneficiilor rezultate din strategiile aplicate.

Toate aceste posibilități ne vor ține conectați la nevoile copilului. Pentru dezvoltarea lui socioemoțională se impune să avem în vedere că „autoreglarea emoțională este cheia pentru reducerea comportamentelor disfuncționale” [7, p. 123]. Instrumentele, tehnicile și metodele utilizate, integrate în strategii personalizate, sunt subordonate acestui obiectiv strategic, cu impact pe termen mediu și lung, care angajează deplin resursele creativității pedagogice superioare.

LIMITE/DIFICULTĂȚI ÎN DEZVOLTAREA SOCIOEMOȚIONALĂ

În dezvoltarea socioemoțională a copilului există și anumite *limite*, determinate obiectiv sau condiționate subiectiv. În măsura în care sunt identificate și apreciate corect din punct de vedere psihopedagogic și social, aceste limite pot fi depășite.

Din această perspectivă, societatea poartă întreaga responsabilitate a încurajării politicilor *incluzive*, oferind fiecărei persoane oportunități egale și sprijin adecvat care să conducă spre *autonomie personală* și *incluziune socială*.

La nivel de demers pedagogic, există posibilitatea valorificării maxime a potențialului existent prin depășirea limitelor, dacă: sunt aplicate strategii de lucru personalizate; există colaborare strânsă între familie și specialiști; este asigurată constanța și continuitatea întregului proces.

Lipsa comunicării verbale, comunicarea verbală limitată și nivelul ridicat al deficitului social pot limita dezvoltarea socioemoțională a copilului. Explicația se regăsește în afectarea și limitarea capacității de formare a relațiilor, înțelegerea emoțiilor personale și gestionarea lor eficientă. Cele mai frecvente limite/dificultăți vizează:

1. **Interacțiunea socială**, în condițiile în care:

- *comunicarea nonverbală* este afectată de dificultatea de interpretare și utilizare, aspect ce conduce la dificultăți în stabilirea contactului vizual și frecvente neînțelegeri de conținut;
- *dificultățile de înțelegere a nuanțelor sociale* intervin în zona care ar trebui să asigure subtilitatea comunicării nonverbale rezultată din expresii faciale, tonul și intensitatea vocii, limbajul corpului;
- *reciprocitatea socială* este marcată de numeroase deficiențe de: a) înțelegere și participare activă la interacțiuni sociale reciproce; b) dificultăți privind inițierea unei conversații; c) dificultăți privind înțelegerea că răspunsul pe care dorește să-l ofere indicilor sociali trebuie să-l acorde numai în momentul când îi vine rândul, fără a întrerupe partenerul social;
- *teoria minții* evidențiază incapacitatea de a înțelege faptul că ceilalți pot avea și ei gânduri, idei, sentimente și intenții diferite [4].

2. **Reglarea emoțională**, în condițiile în care:

- *identificarea și exprimarea emoțiilor* sunt deficitare, deoarece nu pot face distincție între propriile emoții și modul cum trebuie să le exprime adecvat într-un anumit context;
- *anxietatea și depresia* apar ca efect al predispoziției pentru interacțiune socială limitată și sensibilitate nefirească la stimuli;
- *reglarea emoțională* este deficitară, generând reacții nefirești la stimuli obișnuiți și la situații de supărare sau frustrare care ar trebui depășite cu calm.

Alte limite/dificultăți care apar în dezvoltarea socioemoțională au ca sferă de referință sau de exprimare:

- *Variabilitatea severității și severitatea simptomelor*; care variază considerabil de la o persoană la alta. Este demonstrat că dificultățile de comunicare sau lipsa capacității de comunicare verbală și deficitul social sever pot deveni obstacole majore în dezvoltarea socioemoțională.
- *Stigmatizarea copilului și lipsa de acceptare* sunt rezultatul unor prejudecăți, al unor atitudini negative și al unor comportamente de neînțelegere (manifestate de unii membri ai societății). Ele pot descuraja interacțiunea cu ceilalți și participarea eficientă la acțiuni sociale.

- *Resursele umane, economice, materiale și tehnice insuficiente* pot limita accesul părinților la intervențiile necesare. Pentru a depăși aceste limite, părinții pot solicita sprijinul autorităților locale.
- *Dificultăți în transferul abilităților*, întâlnite în cazul unor copii care nu beneficiază de medii structurate. Ei devin, astfel, incapabili să aplice deprinderile și priceperile dobândite în situații și contexte noi. Această limitare majoră a transferului învățării este determinată de capacitatea restrânsă de generalizare a abilităților învățate, cu consecințe și deservicii majore.

POSIBILITĂȚI DE SPRIJIN

În România, copiii cu TSA pot beneficia de multiple *posibilități de sprijin* în vederea dezvoltării socioemoționale. Facem referire la mai multe intervenții care, din perspectivă pedagogică, pot evolua la nivel de strategii personalizate: *intervențiile timpurii personalizate; tehnologiile asistive; integrarea în medii educaționale incluzive; implicarea familiei.*

1) Intervențiile timpurii personalizate. Implică terapia comportamentală, terapia logopedică, terapia ocupațională, consilierea copilului și a familiei.

A. *Terapia comportamentală* urmărește îndeplinirea obiectivelor specifice, angajate în situații și contexte deschise, complementare: reducerea sau eliminarea comportamentelor negative; întărirea comportamentelor pozitive; stimularea comunicării; antrenarea resurselor care asigură interacțiunea socială; recunoașterea emoțiilor persoanei cu care interacționează. Cel mai cunoscut exemplu de terapie comportamentală este *Analiza Comportamentală Aplicată* (Applied Behavior Analysis-ABA), o metodă cu impact strategic personalizat bazată pe principiile behaviorismului, care se aplică, de obicei, individual. Este nevoie de ajustarea unor elemente la nevoile specifice fiecărui copil ce trebuie învățat cum poate comunica prin vorbire, mijloace vizuale sau folosind limbajul semnelor.

Un studiu științific publicat de revista *JAMA Pediatrics* arată că terapia comportamentală ABA, aplicată la copiii cu vârsta biologică mai mică de 3 ani, poate avea implicații cu efecte deosebit de bune asupra dezvoltării cognitive și adaptative [5, pp. 259-267].

B. *Terapia logopedică* poate avea efecte asupra dezvoltării socioemoționale, deoarece copilul poate fi ajutat să-și dezvolte abilități de comunicare non-verbală și de reciprocitate socială. Prin intermediul terapiei logopedice, copiii învață să-și exprime nevoile, dorințele și emoțiile, fapt care conduce la reducerea frustrării (asociată dificultăților de comunicare). Faptul că logopezii învață să înțeleagă semnificația tonurilor

vocale, expresiile faciale folosite de copil și intră în posesia unor indicii sociale noi determină dezvoltarea empatiei și favorizează relațiile interpersonale. Copiii devin mai siguri pe ei atunci când reușesc să comunice și să se facă înțeleși, ceea ce poate stimula integrarea mai eficientă în grupurile sociale.

C. *Terapia ocupațională* poate contribui la dezvoltarea unor abilități practice din sfera senzorială și emoțională. Ameliorarea abilităților motorii fine și grosiere se poate transforma într-o oportunitate de interacțiune, pe când reglarea senzorială îi poate ajuta să-și gestioneze eficient unele reacții exagerate. De asemenea, crearea rutinei zilnice și independența în realizarea unor sarcini îi pot da copilului sentimentul de satisfacție și de succes personal cu impact pozitiv în gestionarea emoțiilor și a relațiilor. Sprijinirea adaptabilității la schimbări, situații noi și provocări poate reduce anxietatea și promova autonomia.

D. *Consilierea copilului și a familiei* poate face posibilă depășirea mai ușoară a provocărilor cu care se confruntă, inclusiv inițierea și menținerea unor contacte sociale, prin: a) gestionarea eficientă a emoțiilor (prin identificarea și exprimarea adecvată a emoțiilor, depășirea anxietății sau frustrărilor); b) îmbunătățirea abilităților sociale (învățând cum să inițieze conversații, să le mențină, să colaboreze cu interlocutorii și să înțeleagă opțiunile și perspectivele de viitor ale celorlalți); c) sprijinul acordat părinților (prin învățarea unor strategii de sprijin emoțional și social).

Toate intervențiile prezentate se pot combina, astfel încât să rezulte un mediu integrat în cadrul căruia devine posibilă sprijinirea dezvoltării mai multor arii ale domeniului socioemoțional. Este deosebit de important ca toate intervențiile să se producă la o vârstă cât mai mică posibil. În acest sens, cercetătorul A. Reich a dat publicității rezultatele unui studiu prin care făcea cunoscut că oamenii de știință israelieni au reușit să identifice simptomele autismului și să atribuie un diagnostic precis copilului în timpul primului an de viață [1]. Potrivit rezultatelor studiului efectuat la Universitatea Bar-Ilan din Tel Aviv, diagnosticarea precoce a autismului și intervenția timpurie pot preveni dezvoltarea unor abateri severe la nivel neuropsihologic, cu consecințe importante și asupra dezvoltării socioemoționale [2; 3]. Cercetările întreprinse au urmărit pasivitatea/activitatea excesivă a copilului, lipsa contactului vizual și a reacțiilor, aversiunea manifestată la atingere. A fost analizată în special corelația dintre lipsa contactului vizual și activitatea excesivă. Rezultatele obținute au evidențiat faptul că unele simptome ale autismului se pot observa încă de la vârsta de 4-6 luni. Această constatare este importantă pentru știința psihopedagogiei speciale în măsura în care ajută efectiv la diagnosticarea timpurie și aplicarea intervențiilor precoce (ajutor, sprijin și

tratament terapeutic – semnificative în plan formativ). Eficiența intervențiilor și a sprijinului acordat este dependentă de implementarea timpurie concepută și realizată, dezvoltată cu scop de prevenție, angajată psihopedagogic și social la o vârstă cât mai fragedă, situată în zona în care neurodezvoltarea nu a produs complicații. Preocuparea oamenilor de știință pentru depistarea timpurie a semnelor ce pot fi asociate autismului [3] a condus Centrul Mifne (2005) la dezvoltarea instrumentului ESPASSI – Early Signs of Pre-Autism Scale for Infants (Scala semnelor timpurii de autism pentru copii), prin intermediul căreia se pot realiza intervenții personalizate, rapide și eficiente [2]. Aplicarea acestui instrument și rezultatele obținute arată cât de importantă este depistarea precoce a simptomatologiei.

Modelul operațional exersat la nivel de tehnici personalizate eficiente, adaptabile în context deschis, evidențiază necesitatea intervențiilor timpurii bazate pe: *terapia atașamentului*, prin intermediul căreia întreaga familie sprijină copilul să învețe unele abilități de adaptare [10; 8]; *terapia familiei*, necesară pentru a învăța membrii familiei cum pot sprijini copilul în condiții metodologice asimilate și adecvate la situațiile existente și/sau apărute pe parcurs.

Un astfel de model operațional, care integrează terapia atașamentului în terapia familiei, antrenează practic o metodă particulară de intervenție, cu valoare de strategie personalizată, care vizează nu numai aspectele cognitive ale neurodezvoltării, ci și dezvoltarea emoțională, senzorială, fizică și motrică a copilului. Pe acest traseu complex, educatorul aflat în situația de terapeut reușește să mijlocească transformarea pe multiple planuri, necesară pentru asigurarea independenței personale și a incluziunii sociale.

În cadrul unor strategii personalizate, părinții trebuie asigurați că totdeauna există o fereastră de oportunitate. Ei trebuie să fie conștienți de faptul că reducerea la minim posibil a timpului dintre detectarea precoce a simptomelor și implementarea intervenției poate face diferența între posibilitățile și limitele dezvoltării socioemoționale a copilului [1; 2; 3].

În plan normativ, trebuie interiorizată teza cu valoare praxiologică specială, conform căreia flexibilitatea comportamentală și plasticitatea creierului în copilăria timpurie determină o dezvoltare socială mai bună [6].

2) Tehnologiile asistive, realitatea virtuală, realitatea augmentată și inteligența artificială. Aceste tehnologii asistive constituie medii de învățare interactive și imersive cu posibilități multiple pentru învățare și dezvoltarea socioemoțională individuală. Ele au revoluționat accesibilitatea la educație și într-un domeniu al psihopedagogiei speciale atât de problematic în plan teoretic, metodologic și praxiologic.

Avem în vedere capacitatea structural-funcțională a tehnicilor asistive de a pune la dispoziția utilizatorilor multiple soluții personalizate de rezolvare a problemelor, de stimulare a participării active, de evaluare continuă, formativă a rezultatelor, în condiții de feedback constructiv imediat.

De exemplu, *realitatea virtuală* și *realitatea augmentată* permit explorări prin intermediul cărora copilul poate simula experiențe care imită aspecte ale vieții reale, ceea ce poate deveni o modalitate de stimulare a motivației și un angajament mai susținut pentru învățare și dezvoltare socioemoțională [9]. *Inteligența artificială* pune la dispoziție multiple aplicații care simulează scenarii sociale, îndrumând copiii să învețe și să exerseze răspunsuri adecvate. Tot în acest scop au fost concepuți *chatboții educaționali*, înzestrați cu algoritmi care pot oferi suport adecvat, răspunsuri pertinente și soluții optime de rezolvare a problemelor solicitate de utilizatori. Așadar, majoritatea platformelor educaționale dispun de inteligență artificială capabilă să ofere copilului sprijin în învățare și dezvoltare socioemoțională; provoacă la experiențe agreabile și captivante; contribuie la formarea atitudinii pozitive și a competențelor de bază.

Rolul și importanța tehnologiilor asistive este în ascensiune în condițiile în care platformele educaționale inteligente pun la dispoziția copilului multiple exerciții contextualizate, oferă oportunități de comunicare autentică, simulează scenarii și conversații reale, ceea ce dinamizează procesul de învățare și dezvoltare socioemoțională.

Așadar, aceste tehnologii dispun de modalități de abordare adaptată și combinată a nivelului de dezvoltare generală și socioemoțională, iar avantajele sunt evidente: stimulează copilul pentru continuarea activităților de învățare; îi oferă acestuia oportunitatea de a-și vizualiza progresul atins; deschid o perspectivă mai largă asupra nivelului de dezvoltare; generează un feedback imediat, contextualizat și constructiv, care permite învățarea prin exerciții adecvate, adaptate la situația existentă sau creată în context deschis.

3) Integrarea în medii educaționale incluzive.

Poate oferi copiilor șansa pregătirii educaționale în contexte psihosociale de interacțiune cu ceilalți colegi tipici. Pe fondul unei terapii întreținute social, comunitar, este stimulată promovarea și dezvoltarea unor abilități socioemoționale susținute strategic prin dialog, cooperare, ajutor, empatie, tehnici de rezolvare a conflictelor.

În acest sens, *programele educaționale incluzive* implică personal calificat, care creează copiilor un mediu afectiv cald, securizant și stimulat, favorabil pentru dezvoltare socioemoțională, totodată, eliminând în timp barierele care se interpun.

4) Implicarea familiei în viața copilului. Este esențială pentru dezvoltarea generală a copilului, dar și a familiei ca actor important al educației în parteneriat cu alți factori din zona pedagogiei, psihopedagogiei, terapiei psihomedicale, ocupaționale etc. *Familia* reprezintă suportul principal al copilului. De aceea, conectarea la nevoile copilului poate determina echilibrul și reglarea emoțională de care acesta are nevoie, pe termen scurt, mediu și lung.

În plan instituțional, *educația parentală* este centrată asupra cunoașterii, înțelegerii și valorificării psihopedagogice speciale a nevoilor reale ale copilului. La nivel de model pedagogic, un părinte „flexibil cu sine însuși și cu ceilalți încurajează legăturile bazate pe siguranță și construiește senzația de competență” [8, p. 51].

Crearea unui mediu sigur și structurat îl poate încuraja pe copil să exploreze emoții personale, să configureze relații bazate pe încredere, să devină empatic. În context social, comunitar (familiar) poate construi universuri noi, coerente și adaptative. Totodată, în context comunitar determinat, nu toți părinții știu cum să acorde copilului sprijinul necesar. Din cauza întregului proces resimțit ca suprasolicitant și obositor, unii părinți acuză epuizare fizică și emoțională, stări negative pe care nu știu cum să le gestioneze eficient. Există programe de sprijin parental la care pot face apel, pentru a fi dirijați spre abordări care să evite complicațiile comportamentale generate de trăirile copilului (lipsa protecției și a siguranței, a iubirii și a căldurii), pe care le resimt uneori în viața lor [10].

Este nevoie de un echilibru constant între nevoile copilului și toate celelalte responsabilități (personale, familiale și profesionale). Pe acest fond, în plan normativ și pragmatic (metodologic), este important să cunoaștem: care este traseul tipic; nivelul de dezvoltare, identificat prin mijloace adecvate; ariile care necesită dezvoltare; intervenție dirijată în vederea corectării funcțiilor cognitive și socioemoționale care solicită intervenții, corecții, ajustări, restructurări, la nivel de predictorii esențiali în traseul de dezvoltare socioemoțională a copilului.

În concluzie: În plan funcțional-structural, dar și valoric (normativ, teleologic, metodologic), întregul proces necesar dezvoltării socioemoționale a copilului reclamă intervenții personalizate și sprijin constant. Părinții pot depăși provocările vieții participând la programe educaționale specifice, pot avea acces la resurse adecvate și pot beneficia de politici sociale care susțin *incluziunea*, cu impact pedagogic semnificativ pe termen scurt, mediu și lung.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Aaron R. Oamenii de știință israelieni identifică autismul în decurs de un an de la naștere. Studiu: 2021. Pe: <https://shorturl.at/ajmgT> (Accesat 11.02.2025).
2. Alonim H. Early Detection of Autism. In: International Journal of Pediatrics & Neonatal Care. Bar-Ilan University, 2022. Pe: <https://www.biu.ac.il/en/article/9816> (Accesat la 15.02.2025).
3. Alonim H. ESPASSI screening tool for the detection of variables associated with the prodrome of autism in early infancy. In: Pediatrics Conferences, 2025. Pe: <https://shorturl.at/bFq5h> (Accesat la 19.02.2025).
4. American Psychiatric Association (APA). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, 2013. ISBN 978-606-8043-60-9.
5. American Medical Association (AMA). Applied Behavior Analysis-ABA. JAMA Pediatrics. Vol. 177 (3), 2023, pp. 259-267. ISBN:2168-6211. Pe: <https://jamanetwork.com/journals/> (Accesat la 25.02.2024).
6. Dinstein I. Diagnostics & development. Ben-Gurion University of the Negev, Arzieli National Centre for Autism & Neurodevelopment Research. Pe: <https://www.dinshi.com/.orcid.org/0000-0001-8106-5209> (Accesat la 05.03.2025).
7. Goleman D. Emotional intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 1995. ISBN 978-0553095036.
8. Groza A. Atașamentul: repere teoretice și aplicații psihoterapeutice. Chișinău: S.n., 2021 (CEP UPS). ISBN 978-9975-46-566-3.
9. Radianti J. et al. A systematic review of immersive virtual reality applications for higher education: Design elements, lessons learned, and research agenda. In: Computers & Education, 147, 2020. Pe: <https://psycnet.apa.org/record/2020> (Accesat la 08.03.2025).
10. Ruppert F. Traumă, atașament, constelații familiale. Psihoterapia traumei. București: Trei, 2012. ISBN: 978-973-707-568-0.
11. Salovey P., Mayer J. D. Coping intelligently: Emotional intelligence and the coping process. Oxford: Oxford University Press, 1990. ISBN 978-019-511-934-3.

dr., conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei

Integrarea aplicațiilor mobile în predarea metrologiei: o abordare inovativă pentru învățământul tehnic

CZU 377.091:006.91 | doi.org/10.5281/zenodo.15306875

Andrei CHICIUC

Rezumat: Articolul explorează o metodologie inovativă aplicată în cadrul disciplinei Bazele metrologiei, predată în învățământul profesional tehnic la Centrul de Excelență în Energetică și Electronică. Accentul se pune pe utilizarea tele-

foanelor și aplicațiilor mobile pentru realizarea măsurătorilor, acestea fiind integrate în procesul didactic, în cadrul lucrărilor practice. Sunt detaliate metodologia, implementarea practică și rezultatele obținute, evidențiind bunele practici și beneficiile pentru elevi. De asemenea, lucrarea subliniază necesitatea unei abordări sistematice și adaptabile pentru a integra eficient tehnologiile moderne în educația tehnică.

Cuvintele-cheie: tehnologii moderne în educație, metrologie, aplicații mobile, învățământ tehnic.

Abstract: The article explores an innovative methodology applied within the discipline Fundamentals of Metrology, taught in technical vocational education at the Center of Excellence in Energy and Electronics. The focus is on using smartphones and mobile applications for conducting measurements, which are integrated into the educational process during practical activities. The article details the methodology, its practical implementation, and the results achieved, highlighting best practices and the benefits for students. Furthermore, the paper emphasizes the necessity of a systematic and adaptable approach to effectively integrate modern technologies into technical education.

Keywords: modern technologies in education, metrology, mobile applications, technical education.

INTRODUCERE

Învățământul profesional tehnic din Republica Moldova, în concordanță cu tendințele globale, se confruntă cu o serie de provocări semnificative: modernizarea continuă a conținutului educațional, integrarea tehnologiilor avansate în procesul de instruire teoretică și practică, crearea unor medii de învățământ interactive și creșterea interesului elevilor față de disciplinele tehnice. Totuși, există anumite provocări specifice care persistă, cum ar fi limitările privind accesul la resurse materiale moderne și dificultatea adaptării metodelor tradiționale de predare la cerințele tehnologice actuale.

Printre provocările specifice, putem evidenția următoarele:

- dependența tinerilor de telefoanele mobile, care poate fi transformată într-un avantaj educațional prin utilizarea lor în mod constructiv;
- dificultăți în asigurarea mijloacelor de măsurare moderne pentru fiecare elev în timpul lucrărilor practice sau de laborator, o realitate frecventă în învățământul tehnic;
- necesitatea individualizării sarcinilor practice, astfel încât fiecare elev să beneficieze de o experiență personalizată care să răspundă nevoilor specifice de învățământ;

- exploatarea insuficientă a facilităților oferite de telefoanele moderne și aplicațiile mobile, având în vedere numărul mare de aplicații gratuite disponibile care pot avea un impact semnificativ asupra calității educației.

Progresul tehnologic rapid și accesibilitatea dispozitivelor mobile oferă oportunități semnificative pentru inovare în domeniul educației. În acest context, o metodologie inovativă a fost dezvoltată și implementată în cadrul disciplinei *Bazele metrologiei*, predată la Centrul de Excelență în Energetică și Electronică (CEEE). Aceasta integrează telefoanele și aplicațiile mobile în realizarea măsurătorilor în procesul educațional (lecții practice și de laborator), oferind elevilor oportunitatea de a combina teoria cu practicile moderne și de a explora metode noi de învățământ.

METODOLOGIA ELABORATĂ ȘI APLICATĂ

Metodologia propusă se bazează pe integrarea aplicațiilor mobile în procesul educațional pentru realizarea lucrărilor practice din cadrul disciplinei *Bazele metrologiei*, predată elevilor din anul I, programul de studii *0715.6 Metrologie și certificarea conformității* din cadrul CEEE. Aceasta a fost concepută cu scopul de a îmbunătăți experiența de învățare prin utilizarea tehnologiilor moderne și creșterea interesului elevilor față de procesul educațional, păstrând, în același timp, obiectivele tradiționale ale învățământului tehnic.

Principalele obiective urmărite pe parcursul realizării lecțiilor practice cu utilizarea telefoanelor și aplicațiilor mobile includ:

- Înțelegerea conceptelor fundamentale ale măsurărilor fizice, inclusiv mărimea măsurată, unitățile de măsură și metodele de verificare metrologică a mijloacelor de măsurare;
- Dezvoltarea competențelor tehnice prin utilizarea combinată a instrumentelor tradiționale, mijloacelor de măsurare analogice și digitale, și a oportunităților oferite de telefoanele mobile;
- Stimularea competențelor digitale, astfel încât elevii să învețe să utilizeze eficient aplicațiile mobile la realizarea măsurătorilor practice.

Metodologia a fost aplicată în cadrul procesului educațional printr-o serie de pași bine definiți, care au inclus: pregătirea materialelor didactice, selecția aplicațiilor mobile potrivite, realizarea unor sesiuni introductive cu elevii și desfășurarea efectivă a lucrărilor practice. Elevii au fost ghidați în mod activ pentru a-și instala și utiliza aplicațiile pe propriile dispozitive, adaptându-se, astfel, unui mediu tehnologic dinamic. Activitățile practice s-au derulat în echipe mici (3-4 elevi), asigurând interacțiune constantă și stimulând colaborarea, astfel încât rezultatele obținute să reflecte o înțelegere aprofundată a conceptelor studiate. Aceste etape au fost completate

cu evaluări formative, care au permis identificarea punctelor forte ale metodologiei, dar și a provocărilor care necesită ajustări pentru implementări viitoare. În cadrul acestui proces, metodologia a fost implementată în două contexte specifice:

1) Măsurarea lungimii (distanțe scurte) și a unghiurilor plane: Pentru a efectua măsurători digitale, elevii au utilizat aplicații precum *Measure*, *AR Ruler*, *Angle Meter* și *Clinometer*. Activitățile au inclus compararea rezultatelor obținute cu rezultatele măsurate cu mijloacele tradiționale, realizarea verificării metrologice prin metoda comparației și estimarea erorilor de măsurare ale aplicațiilor.

2) Măsurarea parametrilor climatici (umiditate, temperatură, presiune atmosferică): Prin utilizarea aplicațiilor *Hygrometer*, *Professional Barometer*, *Weather* și *Thermo-Hygrometer* (aplicații pentru sistemele de operare iOS și Android), elevii au realizat măsurători ambientale, analizând acuratețea și calibrarea necesară a acestor aplicații. Ca și în cazul primei lucrări practice, elevii și-au concentrat activitățile spre realizarea măsurărilor, studiul metodei de verificare metrologică și analiza rezultatelor obținute. Astfel, obiectivele stabilite în curriculum, completate cu noile obiective de dezvoltare a competențelor digitale, au fost atinse.

Principalii pași în procesul de pregătire și aplicare a noii metodologii de realizare a lucrărilor practice sunt:

1) Pregătirea materialelor didactice: S-a efectuat un studiu și o selecție a aplicațiilor mobile relevante pentru utilizare în cadrul lucrărilor practice. Principalele caracteristici care au stat la baza selecției aplicațiilor mobile au urmărit asigurarea compatibilității cu telefoanele mobile deținute de elevi, precum și utilizarea aplicațiilor gratuite. Pentru fiecare aplicație selectată, au fost elaborate instrucțiuni de utilizare, instrucțiuni care au fost puse la dispoziția elevilor.

2) Introducerea elevilor în utilizarea aplicațiilor mobile: A fost elaborată o prezentare introductivă cu ajutorul căreia elevii au fost familiarizați cu utilizarea aplicațiilor mobile. În cadrul respectivei sesiuni au fost organizate sesiuni demonstrative pentru utilizarea aplicațiilor propuse. Elevii au avut posibilitatea să-și instaleze aplicațiile compatibile cu telefonul din dotare. Este important de menționat că elevii CEEE beneficiază de acces gratuit la semnal Wi-Fi, ceea ce a permis descărcarea aplicațiilor fără dificultăți tehnice.

3) Realizarea efectivă a lucrărilor practice: Pentru a înfăptui măsurările mărimilor fizice, sub monitorizarea și cu suportul profesorului, elevii au fost grupați în echipe de 3-4 persoane. Procesul, pe lângă realizarea măsurărilor propriu-zise, a inclus analiza rezultatelor obținute și formularea de concluzii. Întregul proces de realizare a lucrărilor practice s-a desfășurat conform in-

strucțiunilor elaborate, având suportul tehnic și didactic al profesorului.

4) Discuții de final: Pentru compararea rezultatelor și analiza beneficiilor utilizării tehnologiilor mobile, fiecare echipă a prezentat rezultatele măsurărilor, opiniile și concluziile asupra experimentelor efectuate. Această etapă a încurajat dezbateri și observații constructive din partea elevilor, cu implicarea profesorului, contribuind la consolidarea înțelegerii activităților realizate.

Metodologia nu a fost concepută să înlocuiască metodele tradiționale, ci să le completeze, oferind elevilor o experiență educațională mai interactivă și mai adaptată cerințelor moderne. Aceasta s-a bazat pe utilizarea telefoanelor mobile personale, reducând, astfel, nevoia de echipamente suplimentare și facilitând implementarea chiar și în condiții de resurse limitate. Totodată, această abordare a reprezentat un pas important în modernizarea procesului educațional.

REZULTATE ȘI IMPACTUL OBȚINUT

Experimentul educațional a evidențiat impactul semnificativ al integrării tehnologiilor mobile în procesul didactic. Printr-o metodologie bine definită și aplicată, rezultatele au fost cuantificate și analizate, pentru a demonstra atât beneficiile cantitative, cât și cele calitative ale acestei abordări inovative. Implementarea metodologiei a avut un impact considerabil asupra participării elevilor, a înțelegerii conceptelor urmărite în cadrul cursului și a dezvoltării abilităților digitale și tehnice aplicate în domeniul măsurărilor.

În scopul evidențierii rezultatelor cantitative ale metodei aplicate, vom menționa următoarele rezultate observate și estimate:

- **Participarea activă a elevilor:** S-a observat o implicare crescută a elevilor în realizarea lucrărilor practice, evidențiind un interes sporit pentru activitățile interactive. Discuțiile în cadrul echipelor, pe parcursul realizării măsurărilor și în finalul ședinței, au fost mult mai intense și direcționate pe subiectele examinate. Necesită de menționat că elevii au înregistrat o creștere a performanțelor la evaluările practice, cu o medie a notelor de 8.7, comparativ cu 7.5 în cadrul lucrărilor tradiționale.

- **Feedback pozitiv:** În cadrul chestionarului realizat, 100% dintre elevi au raportat că utilizarea aplicațiilor mobile a facilitat învățarea, făcând procesul mai captivant și mai accesibil. De asemenea, 96% dintre elevi și-au manifestat dorința de a extinde utilizarea telefoanelor mobile și în cadrul altor discipline.

- **Reducerea costurilor:** Utilizarea telefoanelor mobile personale a permis înlocuirea unor echipamente fizice costisitoare. În plus, această abordare a favorizat individualizarea activităților practice, elevii putând utiliza propriile dispozitive pentru măsurători, făcând

un pas important către individualizarea/personalizarea studiilor, aspect la care vom ajunge mai rapid decât ne imaginăm.

Printre **rezultatele calitative** obținute în cadrul experimentului educațional, vom menționa următoarele:

- **Creșterea interesului:** Elevii au manifestat un entuziasm vizibil pentru utilizarea tehnologiilor moderne în timpul lucrărilor practice, ceea ce a contribuit la o mai bună înțelegere a disciplinelor tehnice. Metodologia a oferit un suflu nou, făcând procesul educațional mai interactiv și relevant pentru cerințele actuale ale pieței muncii.

- **Dezvoltarea competențelor digitale:** Experimentul a contribuit la consolidarea abilităților elevilor de a utiliza aplicații mobile eficient și responsabil, pregătindu-i pentru cerințele pieței muncii moderne. Astfel, utilizarea aplicațiilor mobile specializate a devenit o competență utilă în viitoarea activitate profesională și în viața cotidiană.

- **Colaborarea în echipă:** Lucrările practice desfășurate în echipe mici, de câte 3-4 elevi, au stimulat comunicarea, coordonarea și soluționarea problemelor într-un mod colaborativ.

- **Valoare adăugată pentru profesori:** Aplicațiile mobile oferă cadrelor didactice resurse educaționale inovative, simplificând explicarea conceptelor complexe și sporind eficiența activităților de laborator/practice. Suntem convinși că această resursă valoroasă nu este limitată la domeniul metrologiei, domeniu explorat în cadrul experimentului prezentat.

Aceste rezultate demonstrează că metoda propusă este o soluție eficientă pentru modernizarea procesului educațional, oferind elevilor oportunități extinse de învățare activă și practică. De asemenea, concluziile și opiniile obținute constituie o bază solidă pentru extinderea metodologiei la alte discipline, sprijinind dezvoltarea generală a educației tehnice în Republica Moldova.

Stimulați de impactul pozitiv al experimentului, atât asupra elevilor, cât și a procesului educațional, susținut și încurajat de colegii din cadrul Departamentului Inginerie Electrică al Universității Tehnice a Moldovei și de catedra Electrotehnică a Centrului de Excelență în Energetică și Electronică, am continuat cercetările privind identificarea și testarea aplicațiilor mobile destinate măsurării mărimilor fizice. Aceste activități au culminat cu elaborarea lucrării *Ghidul măsurărilor moderne* [2], care descrie 21 de aplicații mobile utilizate pentru măsurători fizice, câte 4 aplicații pentru fiecare mărime, precum și metode eficiente de integrare a acestora în procesul educațional. Ghidul include, de asemenea, un capitol destinat perspectivei pentru viitorul metrologiei, subliniind schimbările inevitabile care vor modela acest domeniu în următorii zeci și sute de ani.

CONCLUZII

Metodologia inovativă propusă a demonstrat că integrarea tehnologiilor mobile în lucrările practice contribuie semnificativ la creșterea calității educației în învățământul profesional tehnic, cu o extindere reală spre învățământul superior și cel general. Prin dezvoltarea competențelor digitale și tehnice, metoda sprijină pregătirea elevilor pentru cerințele pieței muncii. Această reprezintă o soluție viabilă pentru provocările actuale ale sistemului educațional, oferind un exemplu de bună practică replicabil în alte contexte educaționale.

Lecțiile învățate din implementarea acestei metodologii subliniază importanța adoptării tehnologiilor moderne în educație. Continuarea cercetării asupra integrării tehnologiilor mobile, dezvoltarea unor ghiduri personalizate pentru alte discipline și extinderea accesului la resurse digitale rămân priorități pentru modernizarea învățământului profesional tehnic.

Prin ironia împrejurărilor, în același interval de timp, o altă parte a specialiștilor progresiști examinează problema utilizării telefoanelor mobile în instituțiile de învățământ de către elevi și studenți, realitate care a devenit îngrijorătoare din perspectiva folosirii acestora în scopuri non-didactice și non-educaționale. Această realitate, pe lângă lupta constantă a cadrelor didactice pentru cunoștințe și pentru asigurarea calității educației, a stimulat funcționarii publici cu poziții decizionale în domeniul educațional și cel legislativ să întreprindă măsuri decisive privind interzicerea accesului elevilor cu telefoane în sala de curs. Cu toții, instituțiile de învățământ, părinții, cadrele didactice, Direcțiile de Învățământ, funcționarii Ministerului Educației și Cercetării (MEC) etc. s-au implicat în depășirea acestei noi provocări a învățământului. Aici este necesar să menționăm că majoritatea celor implicați în procesul

de reglementare a utilizării telefoanelor în școală nu au luat în calcul un adevăr demonstrat de istorie de nenumărate ori – lupta cu progresul întotdeauna a fost și va fi câștigată de progres. Astfel, soluția prezentată în această lucrare este contrară deciziilor furnizate de MEC, fiind bazată atât pe rezultatele anterioare ale luptei contra progresului, cât și pe experiențele profesionale îndelungate ale subsemnatului în domeniul educației.

Pe lângă rezultatele pozitive atinse în urma elaborării și implementării noii abordări de realizare a lucrărilor practice și de laborator, savurăm o reușită personală, în care am izbutit să aliniem procesul educațional la progresul tehnico-științific. Suntem convinși că această experiență va fi preluată și de alți colegi din învățământul profesional tehnic și cel superior.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. App Store – Platformă pentru descărcarea aplicațiilor iOS. Pe: <https://www.apple.com/app-store/>
2. Chiciuc A. Ghidul măsurărilor moderne. Chișinău: S.n., 2025. 87 p. ISBN 978-5-36241-417-7.
3. Chiciuc A., Sobor I. Sistemul Internațional de Unități. Ghid de utilizare. Chișinău: UTM, 2004. Pe: <http://repository.utm.md/handle/5014/16026>
4. Chiciuc A. et al. DEC: Dicționar Explicativ al Termenilor Infrastructurii Calității. Chișinău: S.n., 2016. 268 p. ISBN 978-9975-87-146-4.
5. Google Play Store – Platformă pentru descărcarea aplicațiilor Android. Pe: <https://play.google.com>
6. IEEE Spectrum – The Future of Measurement: AI and Quantum Sensors. Pe: <https://spectrum.ieee.org>
7. NIST (National Institute of Standards and Technology) – Fundamentals of Metrology. Pe: <https://www.nist.gov>

dr., Școala primară nr. 82

Rolul parteneriatului școală-familie-comunitate în formarea valorilor umane la elevii din învățământul primar

CZU 37.018 | doi.org/10.5281/zenodo.15306892

Rezumat: Școala este liantul principal dintre familie și comunitate. În familie se învață valorile umane: solidaritatea, toleranța, amabilitatea, smerenia, loialitatea, sensibilitatea, bunătatea, prietenia, dragostea etc. Rolul parteneriatului

școală-familie-comunitate în formarea valorilor umane la elevii din învățământul primar este fundamental, pentru că îi ajută să decidă ce este important în viață.

Cuvinte-cheie: valori umane, parteneriat, familie, școală, comunitate, societate, învățământ primar.

Abstract: *The school is the main link between the family and the community. It is in the family that human values are learned: solidarity, tolerance, kindness, humility, loyalty, sensitivity, kindness, friendship, love etc. The role of the family-school-community partnership in the development of human values in primary school students is fundamental, because it helps them decide what is important in life.*

Keywords: *human values, partnership, family, school, community, society, primary education.*

Cercetările științifice demonstrează faptul că școala este o instituție care educă elevul, dar și familia acestuia. Colaborarea dintre școală, familie și comunitate este temelia educației generației în creștere. Familia este primul educator principal al copilului, locul în care se pun bazele educației, apoi urmează educația prin școală și prin comunitate, societate. Parteneriatul autentic dintre școală, familie și comunitate contribuie esențial la formarea personalității elevului de vârstă școlară mică.

Rolul familiei este de a asigura dezvoltarea generală a copilului. În familie, acesta învață limba de comunicare și comportamentul social, își formează aspirații și idealuri, convingeri și atitudini, sentimente, trăsături de caracter.

Marele pedagog J. Locke, convins de puterea exemplului în familie, afirma că ”nu trebuie să facem în fața copilului nimic din ceea ce nu vrem să imite”. Familia constituie prima școală a omului, deoarece aici, în familie, se dau primele exemple și primele noțiuni de educație, de formare a valorilor umane. Conform concepției lui Gh. Asachi, părinții sunt primii învățători ai copilului, iar obligația părintelui este de a-și educa copilul [9].

De regulă, însușirea cunoștințelor în familie poartă un caracter spontan. Nu toți părinții se pricep să-și îndrume adecvat copiii, să ia o atitudine corectă față de ei. De aceea, este necesar ca educația copiilor să fie influențată și desăvârșită de școală [4].

Școala răspunde provocărilor sociale prin largirea sferei de activitate și inițierea unor parteneriate cu societatea, comunitatea locală, instituțiile culturale etc. Fiind una dintre instituțiile educaționale centrale ale comunității, aceasta îndeplinește roluri specifice, dar nu poate funcționa și nu se poate dezvolta fără a ține cont de specificul comunității în care se află. Succesul educației se bazează pe adaptarea demersului educațional la nevoile individuale ale fiecărui copil și pe construirea unui parteneriat educativ cu societatea în care crește, se dezvoltă și este educat copilul. Astfel, deciziile, acțiunile și rezultatele educației nu mai pot fi realizate decât în legătură strânsă între școală, familie și comunitate. E nevoie de o unificare a sistemului de valori, care poate avea un efect pozitiv asupra copiilor în curs de devenire [8].

În aceeași ordine de idei, cercetătoarea L. Cuznețov [3] susține următoarele: *colaborarea* familiei cu școala și comunitatea are un impact benefic nu numai asupra dezvoltării personalității elevului, ci și asupra armonizării

relațiilor intrafamiliale și ameliorării climatului familial, precum și asupra stabilirii unor relații de parteneriat cu agenții educativi din comunitate privind formarea valorilor umane la elevi.

În ceea ce privește *colaborarea* dintre școală și familie, L. Cuznețov evidențiază acțiunile învățătorului, care necesită o direcționare a eforturilor pentru optimizarea parteneriatului educativ la nivelul învățământului primar. În această ipostază, învățătorul ar trebui să-și proiecteze activitatea în baza unor *reguli*: studiază copiii și familiile acestora; organizează colectivul de părinți; stabilește un program de activități cu părinții; contactează agenții educaționali și stabilește tematica întâlnirilor colective cu părinții; menține permanent relații cu părinții; invită părinții și actorii educaționali comunitari la lecții și la activități extracurriculare; pleacă, împreună cu copiii și părinții, în excursie, la teatru, la cinema etc.

Școala, în opinia noastră, trebuie să abordeze parteneriatul cu familia și cu alți actori comunitari ca pe o primă resursă în promovarea învățării, formării și dezvoltării valorilor umane la elevii din clasele primare.

Instituția de învățământ este liantul principal dintre familie și comunitate. Educația este inima civilizației, iar școala ar trebui să suplinească din plin nevoia de educație. Jean Jacques Rousseau spunea că ”tot ceea ce nu avem de la naștere și de care avem nevoie când suntem mari ne este dat prin educație”.

Partenerul tradițional al școlii este familia. Pentru ca acest parteneriat să devină eficient, familia trebuie să fie implicată, responsabilizată în educația copiilor și să dețină în permanență o legătură strânsă cu activitățile școlare. Pentru a iniția un parteneriat educativ bazat pe asumarea valorilor democratice, este necesar ca societatea să realizeze o schimbare de valori, atitudini și comportamente la nivelul tuturor factorilor sociali implicați în susținerea educației: cadre didactice, părinți, elevi, reprezentanți ai instituțiilor guvernamentale și nonguvernamentale [2, pp. 10-13].

Acumularea de cunoștințe, atitudini, valori nu poate fi eficientă fără a recurge la abordări diversificate într-un mediu democratic. În cadrul unei testări a părinților, efectuată de noi, au fost evidențiate *lacunele* privind modul de realizare a parteneriatului școală-familie-comunitate la nivelul învățământului primar. Astfel, s-a constatat că părinții elevilor din clasele primare nu sunt familiarizați suficient cu curriculumul la disciplinele școlare de bază (89%); părinții nu sunt implicați decât episodic în activități menite

să eficientizeze formarea competențelor parentale (79%); învățătorii organizează ședințe cu părinții, în cadrul cărora, de obicei, discută probleme de conduită, disciplină, reușită ale elevilor (85%); învățătorii nu familiarizează părinții cu standardele de eficiență a învățării, cu cerințele față de lecția contemporană (87%); îi informează insuficient pe părinți privind organizarea activităților extracurriculare (93%) [1].

Rezultatele testării părinților ne permit să constatăm că sporirea colaborării școlii cu familia și comunitatea ar fi o modalitate eficientă de formare/dezvoltare a valorilor umane la elevii din învățământul primar. Or, anume în familie se învață *valorile umane* precum *solidaritatea, toleranța, amabilitatea, smerenia, loialitatea, sensibilitatea, prietenia, bunătatea, integritatea, înțelepciunea, prietenia, respectul* etc.

Valorile umane sunt considerate esențiale. Dacă o persoană posedă unele dintre aceste valori, se spune că ea este „o persoană umană”. Acestea, ca și alte tipuri de valori, se transmit din generație în generație prin educație [7]. Cuvântul *valori* are o semnificație pozitivă. Există multe tipuri de valori, de la cele generale, acceptate de majoritatea ființelor umane, la cele personale și intime, inerente fiecărui individ. Orice valoare sporește și înlesnește cooperarea dintre oameni, îndrumă viața oamenilor. Valorile sunt importante, pentru că ajută oamenii să decidă ce este esențial în viață, permițându-le să se respecte, să se tolereze reciproc, să se solidarizeze, să coexiste cu alții în pofida oricăror diferențe.

Una dintre cele mai importante valori umane este *solidaritatea*, adică comuniunea intereselor și responsabilităților în rândul oamenilor, ceea ce duce la acțiuni spre beneficiul unui grup, al unei companii sau al unei cauze. În cadrul lecțiilor, învățătorii îi îndeamnă pe elevii de vârstă școlară mică să se susțină unii pe alții, să acționeze în mod unitar, să aibă spirit de înțelegere, unitate strânsă, răspundere comună etc. Solidaritatea este acțiunea comună, coordonată, care presupune lucrul în echipă, atât în contextul familiei și comunității, cât și între unitățile școlare naționale sau internaționale, pentru îmbunătățirea rezultatelor învățării.

O valoare care are scopul de a îndemna la înțelegere și respect reciproc, la dialog și cooperare între culturi, civilizații și popoare – respectiv, între elevi, învățători și actorii educaționali comunitari – este *toleranța*. Aceasta caracterizează dorința de păstrare a păcii, de cooperare a indivizilor între ei, de dialog și de compromis. Toate acestea ne permit să constatăm că toleranța înseamnă a depăși condiția egoismului și a înțelege că ceea ce pentru tine poate fi lipsit de importanță, pentru altul poate fi semnificativ. În această ordine de idei, învățătorii au misiunea de a îndruma elevii să fie mereu alături de colegii care nu găsesc sprijin acasă, cărora unii le întorc spatele, care în societate sunt priviți cu dispreț, deși nu

poartă nicio vină. Toleranța și intoleranța există în toate faptele noastre de viață și la orice nivel: în familie, între grupuri, popoare sau religii. Omul nu se naște tolerant, această valoare se cultivă, se învață.

Declarația UNESCO (1995) stipulează că toleranța este respectul, acceptarea și aprecierea bogăției și a diversității culturilor lumii noastre, felurilor noastre de expresie și a manierelor de exprimare a calității noastre de ființe umane. Ea este încurajată prin cunoașterea, deschiderea spiritului, comunicarea și libertatea gândirii, conștiinței și credinței. Toleranța este armonia în diferențe.

În vederea creșterii gradului de toleranță, le recomandăm învățătorilor, elevilor și părinților să citească mai mult despre religii, culturi, diferențele dintre oameni etc.; să călătorească, să meargă în locuri necunoscute, să interacționeze cu locuitorii; să fie curioși și, cel mai important, să se cunoască pe ei înșiși.

O altă valoare umană, la care toți aderă în mod convențional, mai mult sau mai puțin, mai des sau mai rar, este *amabilitatea*. Or, în interacțiunea cu ceilalți toți sunt (sau încearcă să fie) amabili, în scopul bunelor relații și pentru a-și atinge propriile interese. De aceea, tindem să practicăm amabilitatea mai mult sau mai puțin conștient. Dar o facem constant și des.

Amabilitatea, la fel ca politețea, este o piatră de temelie, un minim necesar, un punct din oficiu, care ne poate ajuta să obținem ce ne dorim pe termen scurt sau lung. Nimeni nu a simțit că a obținut succes sau a reușit în viață doar prin amabilitate și politețe. Atât amabilitatea, cât și politețea sunt niște comportamente care nu ne diferențiază prea mult, nu ne fac deosebiți. Oricine poate fi politicos și amabil într-o anumită măsură și într-un anumit context, dar aceasta nu-l face neapărat un om mai bun. Ceea ce contează foarte mult pentru noi se manifestă mai degrabă grație altor virtuți, cum ar fi: munca inteligentă, originalitatea, autenticitatea, perseverența, relaxarea, ambiția (daca este direcționată pozitiv), curajul, conștiința etc. Este însă foarte important să fim amabili și politicoși cu cei din jurul nostru.

Există multă confuzie când vine vorba de *smerenie*. Deseori, smerenia este asociată cu tăcerea, supunerea și senzația de neapartenență. De fapt, textele biblice sugerează că smerenia înseamnă supunere, dar nu înjosire degradantă. Smerenia nu înseamnă că noi devenim oameni tăcuți sau pasivi; smerenia înseamnă folosirea talentelor și capacităților; smerenia este cheia către progres [11].

Una din valorile umane esențiale ale omului este *loialitatea* – virtute care implică respectarea anumitor norme ce au legătură cu constanța în afecțiune, respect, onoare și fidelitate față de cineva sau ceva. Conform concepției marelui filozof american J. Royce, loialitatea este o virtute primară, „centrul tuturor virtuților, dato-

ria centrală între toate îndatoririle”. J. Royce definește această virtute drept principiul moral de bază, din care derivă toate celelalte principii. Loialitatea este definită ca „devotamentul larg, practic și conștient al unei persoane pentru o cauză” [11].

Loialitatea, o virtute ce se dezvoltă, în principal, în conștiința noastră, este dorința de a apăra ceea ce credem și în cine credem – adică să facem ceea ce ne-am propus chiar și atunci când circumstanțele se schimbă. Această virtute constă în respectarea unor reguli de onoare, recunoștință și respect pentru ceva sau cineva. O persoană loială gândește, spune și face totul în mod constant. Oamenii cu această calitate sunt la fel de fideli atunci când vremurile sunt bune, cât și atunci când sunt dificile. Știi că o persoană loială te va sprijini, indiferent dacă ești bun, rău sau urât. Aceasta nu pune pe primul plan sinele, dezamăgirea ori durerea provocată de acțiunea sau lipsa de acțiune a persoanei. Un om loial consideră întotdeauna că celălalt merită toată atenția, empatia, protecția și grija. El acceptă comportamentele care îl rănesc, renunță la nevoile sale, având grijă permanentă de aproapele său.

Una dintre cele mai des menționate valori umane este *respectul*. Acesta este necesar în absolut toate interacțiunile sociale și joacă un rol important în viața de zi cu zi, ne ajută să stabilim relații interumane durabile. Fiecare persoană dorește să fie respectată, luată în seamă. Respectul este o formă de apreciere, și nu de admirație. Mai presus de toate, trebuie să respectăm valorile care trăiesc în om. Și munca. Să respectăm oamenii care au fost loviți de necazuri și mari greutăți de-a lungul vieții lor [10].

Respectul este unul dintre cele mai importante atribute. Probabil nu ar exista prietenie și dragoste, dacă nu ar fi întemeiate pe respect. El este fundamentul unor relații puternice și frumoase. Mai întâi de toate, trebuie să ne respectăm părinții, bunicii și frații. Familia este o instituție care semnifică și respect. Să ne respectăm prietenii, dar și pe cei care ne oferă importante lecții de viață.

În topul celor mai importante valori este *integritatea*. Faptul că suntem corecți, onești și că spunem adevărul, chiar și atunci când avem de suferit, denotă că avem caracter, fapt care pe unii îi va înfuria, iar pe alții îi va face să ne admire. Integritatea este un concept care vorbește despre acțiuni consecvente, conform valorilor, metodelor și elementelor de măsură în etică. Este considerată o manifestare a onestității și corectitudinii și este evaluată prin acuratețea acțiunilor persoanei. Așadar, integritatea este opusul unor defecte precum inconsecvența, ipocrizia sau falsitatea. Respectarea cuvântului dat, încrederea pe care o inspiri celorlalți, sinceritatea de care dai dovadă sunt calități pe care le căutăm la toți cei din jurul nostru. Se spune că integritatea înseamnă că ceea ce gândești este în acord cu ceea ce spui și ce faci. Iar pentru toată lumea

din jur sunt vizibile cele două din urmă. Pe baza acestora, se pot trage concluzii și în privința celei dintâi, care însă rămâne accesibilă (din fericire) doar ție.

Cuvântul *integritate* este intens vehiculat. O altă definiție, mai aproape de adevăr, ar spune că să fii integru înseamnă să faci ceea ce trebuie, chiar dacă nu este ceea ce îți convine. Trebuie să-i învățăm pe copii să își ceară iertare, dacă au greșit. Oamenii nu sunt perfecți, deci fac greșeli. Iar să-și ceară iertare este deseori dificil. Părinții, profesorii, adulții, în general, sunt aceia care ar trebui să-și lase mândria la o parte și să își ceară iertare, chiar și în fața copiilor, atunci când au greșit sau nu s-au ținut de cuvânt. Copiii merită aceasta. Integritatea se educă. Nu ne naștem cu ea, ci depinde de cât de mult lucrăm cu noi înșine, dar și cu copiii noștri în familie, la școală, în societate.

Înțelepciunea poate fi educată chiar de la o vârstă fragedă, în grădiniță, apoi în școala primară. Pentru a educa înțelepciunea e nevoie de mult timp. Se studiază anumite fapte, modul de gândire, experiențele altora, apoi se decide ce trebuie făcut, în funcție de situație. Înțelepciunea este capacitatea superioară de înțelegere și de judecare a lucrurilor. Este capacitatea de a gândi și de a acționa prin folosirea cunoștințelor, a experienței, a înțelegerii, a bunului-simț, prin cumpătare, prudență, moderație determinată de experiență, spirit de prevedere.

Numeroși gânditori au încercat să definească această noțiune a eticii într-un mod sintetic. D. Diderot spunea că înțelepciunea nu este altceva decât știința fericirii, iar A. Einstein arăta că înțelepciunea nu este produsul școlarizării, ci al încercării de o viață de a o căpăta. Este rodul unei munci intense. Înțelepciunea este asociată cu unele atribute, cum ar fi: judecata imparțială, compasiunea, cunoașterea de sine, autotranscendența, non-atașamentul și virtuți precum etica și bunăvoința.

Bunătațea sufletească și *generozitatea* îi impresionează chiar și pe cei mai răi oameni, iar în timp, îi pot schimba în bine. Pentru ca oamenii care te înconjoară să aibă încredere în tine, ar fi bine să ai și tu încredere în tine. Să crezi că poți face orice în viață, dacă muncești.

Din viața unui om nu trebuie să lipsească *prietenia*. Dacă nu poți avea mulți prieteni adevărați, alege unul, pentru a te bucura pe deplin de ceea ce înseamnă o relație sinceră de prietenie [10].

Considerăm că educația este un aspect primordial. Dacă educație nu e, nu mai putem șlefui ceva la om. Se mai schimbă moda și vremea, însă oamenii sunt aproape imposibil de schimbat. Vorbind despre educație, nu putem să nu amintim despre *cei 7 ani de acasă*, sau bunul-simț, care îi modelează micului școlar personalitatea, definind, în consecință, viitorul acestuia. La fel și în privința caracterului. Dacă ești educat, ai și caracter, iar un om de caracter este cu siguranță unul educat [9].

Valorile ajută oamenii să decidă ce este important în viață. Ele sunt esențiale pentru a trăi în societate. Acestea sunt utile pentru:

- ierarhizarea a ceea ce este cu adevărat semnificativ;
- alegerea (trierea) comportamentului cel mai adecvat între opțiunile multiple;
- realizarea acțiunilor în conformitate cu ideile și principiile proprii și comune în viață, în societate.

Valorile sunt rezultatul experienței și creativității omului, problema valorilor fiind indisolubil legată de ființa umană. Fiecare epocă, fiecare formațiune socială, fiecare clasă socială își produce un câmp axiologic propriu prin selecție sau producere de noi valori. În acest sens, se poate vorbi despre o dialectică evolutivă a valorilor [5].

Ceea ce este important de semnalat, din perspectiva temei abordate, este faptul că, în ciuda transformărilor ce se produc în lume, unele valori precum *adevărul, binele, frumosul, sacralul, dreptatea* au fost prețuite în orice epocă, fiind considerate valori fundamentale ale societății și având un caracter durabil.

Îndemnul nostru este: *să lucrăm împreună pentru a ne susține unii pe alții*. Ne putem demonstra unul altuia că suntem împreună – nu contează unde: în familie, în școală, în comunitate etc. Datoria noastră este să încurajăm elevii să aplice ideile proprii sau ale colegilor, independent sau împreună cu alții.

Educația de acasă, de la școală sau din societate are implicații culturale esențiale în formarea copilului. Ea rămâne a fi principala cale prin care valorile și tradițiile se transmit din generație în generație. Un rol fundamental al educației se referă la *dezvoltarea personală a individului*. Fiecare individ trebuie să aibă posibilitatea de a se dezvolta potrivit potențialului propriu, astfel încât să poată asigura independența și prosperitatea proprie, a familiei pe care decide să și-o întemeieze și a grupurilor din care decide să facă parte. Dezvoltarea personală prin învățare pe tot parcursul vieții este esențială în societatea contemporană [12].

Scopul creșterii personale este de a susține elevii în procesul de autocunoaștere, de relaționare corectă cu semenii, familia, mediul din care fac parte; de dezvoltare a abilităților de comunicare eficientă și de management eficient al emoțiilor; de îmbunătățire a stării de conștientizare a propriului potențial; de explorare a talentelor. De asemenea, dezvoltarea personală sprijină copilul în cunoașterea și acceptarea de sine; îi formează respectul pentru sine și pentru ceilalți, stima de sine; îl ghidează în aspecte care țin de sănătatea fizică, emoțională, igienă personală, alimentație sănătoasă etc. [6, pp. 217-218]. Instituția de învățământ îi asigură fiecărui beneficiar un nivel de dezvoltare personală, care să-i permită gestionarea emoțiilor, luarea deciziilor, lucrul în echipă și în comunitate, orientarea în relațiile sociale și interpersonale.

Familia este primul educator al copilului. Părinții

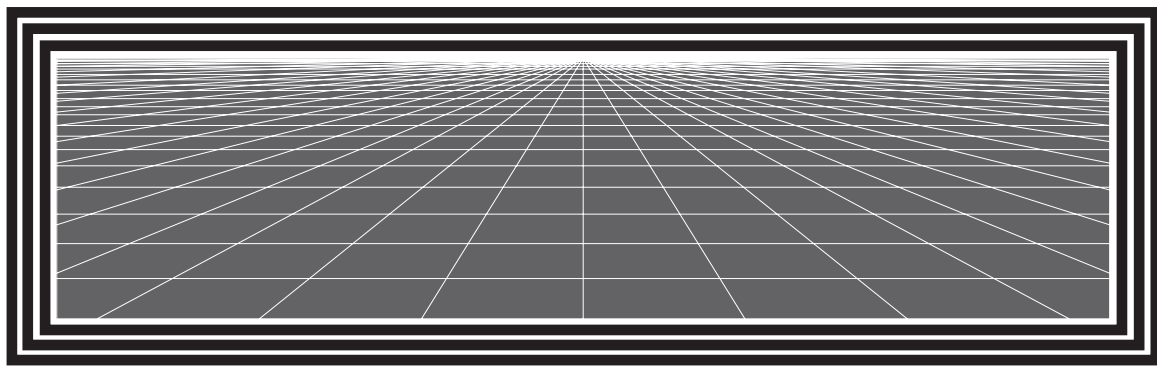
sunt primii profesori și au un rol-cheie în modelarea personalității acestuia. Este esențial ca familia să-și iubească copiii într-un mod responsabil și să le asigure o creștere sănătoasă și armonioasă. Succesul școlar al copiilor este asociat îndeaproape modului în care aceștia sunt tratați acasă. Părinții au datoria morală să le inspire dorința de a învăța și încrederea în rolul educației. Un echilibru între educația de acasă și educația în școală este cheia succesului învățării. Rolul părinților nu se limitează doar la educația de acasă, ci presupune implicarea lor activă în viața școlii.

Profesorul este garantul educației de calitate. El este un profesionist în domeniul pedagogiei și psihopedagogiei. Scopul principal al tuturor activităților profesorului este să sprijine creșterea, dezvoltarea și succesul fiecărui elev.

În concluzie: Rolul parteneriatului familie-școală-comunitate în formarea valorilor umane la elevii din învățământul primar este fundamental. Îndemnăm părinții, profesorii, actorii educaționali comunitari să colaboreze fructuos în acest sens, pentru a le forma și cultiva elevilor valori umane care le vor asigura creșterea și devenirea personală.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Braghiș M. Formarea competenței de receptare a valorilor din perspectiva parteneriatului educațional. În: Familia – factor esențial de promovare a valorilor etern-umane. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Chișinău: UPSC *Ion Creangă*, 2012.
2. Ciofu C. Interacțiunea părinți-copii. București: Amaltea, 1998.
3. Cuznețov L. Etica educației familiale. Chișinău: CEP al Academiei de Studii Economice din Moldova, 2002.
4. Dolean I. Meseria de părinte. București: Aramis, 2002.
5. Măciu M. Știința valorilor în spațiul românesc. București: Editura Academiei Române, 1995. 244 p.
6. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Chișinău: s.n., 2018.
7. Sa'ncher A. Formarea valorilor: teorie, reflecții și răspunsuri. Mexic: Editorial Grijalbo, 2000.
8. Scurtu L. Relația școală-familie-societate. Pe: rasunetul.ro/relatia-scoala-familie-societate
9. Silistraru N. Valori ale educației moderne. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2006. 176 p.
10. <https://alexandram.ro/respectul-de-sine-si-fa-ta-de-ceilalti/>
11. <https://bunadimineata.ro/lifestyle/cele-mai-importante-valori-umane/>
12. <https://crestinismactiv.ro>
13. <https://thestudent.ro>

EDUCAȚIE PLASTICĂ

doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat
Ion Creangă din Chișinău

Modalități de instruire a cadrelor didactice în organizarea eficientă a activităților de educație plastică la vârsta preșcolară

Oxana GÎSCĂ

CZU 37.091:73 | doi.org/10.5281/zenodo.15306900

Rezumat: Articolul explorează metodele prin care educatorii pot fi pregătiți să organizeze activități de educație

plastică pentru copii, în scopul dezvoltării abilităților artistice și cognitive ale acestora. Instruirea cadrelor didactice trebuie să fie continuă și să includă atât formarea teoretică, cât și formarea practică. Cadrele didactice trebuie să fie familiarizate cu diversitatea materialelor și tehnicilor artistice și să învețe cum să creeze un mediu stimulativ pentru dezvoltarea creativității copiilor. Colaborarea între cadrele didactice și experți în educația plastică poate îmbogăți experiența în domeniu și aduce noi perspective asupra modului în care se pot desfășura activitățile.

Cuvinte-cheie: instruire, organizare, cadre didactice, educație plastică, activitate, formare continuă.

Abstract: The article explores the methods by which educators can be trained to organize plastic education activities for children, in order to develop their artistic and cognitive skills. Teacher training must be continuous and include both theoretical and practical training. Teachers must be familiar with the diversity of artistic materials and techniques and learn how to create a stimulating environment for the development of children's creativity. Collaboration between teachers and experts in art education can enrich the teaching experience and bring new perspectives on how activities can be carried out.

Keywords: training, organization, teaching staff, plastic education, activity, continuous training.

Formarea continuă a cadrelor didactice reprezintă un element esențial pentru asigurarea unei educații de calitate, adaptată cerințelor moderne ale societății. Numeroși cercetători au evidențiat importanța dezvoltării profesionale și a aplicării unor metode inovative în instruirea cadrelor didactice. În lucrarea *Formarea profesorilor între teorie și practică*, Ph. Perrenoud subliniază necesitatea unui echilibru între cunoștințele teoretice și aplicarea lor. În opinia autorului, cadrele didactice trebuie să dezvolte competențe pedagogice flexibile, adaptabile diferitelor contexte educaționale [11]. O abordare complementară este oferită de M. Fullan, care, în *Noul sens al schimbării educaționale*, accentuează necesitatea unui sistem educațional dinamic, în care profesorii nu doar adoptă schimbări, ci devin agenți activi ai acestora. Formarea continuă a profesorilor, conform lui Fullan, este un proces esențial pentru succesul reformelor educaționale [6]. Ideile lui J. Dewey privind educația progresivă și învățarea prin experiență, prezentate în lucrarea *Experience and Education*, au stat la baza multor metode moderne de formare a cadrelor didactice. Acesta susține că procesul de învățare trebuie să fie unul activ, în care profesorii reflectează asupra propriei practici și se angajează într-o dezvoltare profesională continuă [10].

Cercetătorul L. Darling-Hammond contribuie la acest cadru teoretic prin studiile sale despre pregătirea profesională a pedagogilor, susținând, în *Powerful Teacher Education: Lessons from Exemplary Programs*, că formarea continuă

trebuie să fie contextualizată și adaptată nevoilor specifice ale fiecărui cadru didactic. Cercetătoarea subliniază importanța programelor de formare bazate pe practici eficiente și studii de caz relevante [4]. Et. Wenger adaugă un element fundamental în acest peisaj teoretic prin conceptul de *comunități de practică*, prezentat în *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*, arătând că învățarea continuă a cadrelor didactice este susținută de colaborarea dintre acestea, de schimbul de experiență și de crearea unor comunități profesionale active. Workshopurile joacă un rol esențial în acest proces, oferind un spațiu de învățare colaborativă, schimb de bune practici și reflecție asupra metodelor didactice [11].

D. Schön, în *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*, introduce ideea de *practică reflexivă*, prin care cadrele didactice pot învăța din propriile experiențe profesionale, dezvoltându-și capacitatea de autoanaliză și adaptare continuă. Workshopurile sunt un mediu ideal pentru aplicarea acestui concept, permițând formabililor să analizeze și să își îmbunătățească practicile pedagogice [7].

În *A Passion for Teaching and Learning*, Ch. Day completează tabloul prin evidențierea motivației cadrelor didactice în procesul de formare continuă. Acesta susține că o instruire eficientă trebuie să fie nu doar informativă, ci și inspirațională, stimulând pasiunea pentru predare și inovare. Workshopurile contribuie semnificativ, oferind un context interactiv, care le permite cadrelor didactice să se implice activ, să experimenteze noi metode și să primească feedback constructiv [2].

Așadar, formarea continuă a cadrelor didactice este un proces complex, ce trebuie să combine teoria cu practica, reflecția personală cu colaborarea profesională și motivația intrinsecă cu adaptabilitatea la schimbările educaționale. Workshopurile joacă un rol central în acest proces, facilitând învățarea experiențială, colaborarea profesională și integrarea cunoștințelor teoretice în practici eficiente. Doar printr-o astfel de abordare holistică se poate asigura o *educație de calitate, centrată pe nevoile copiilor și pe provocările viitorului*.

Atelierele de lucru sunt o modalitate excelentă pentru cadrele didactice de a-și dezvolta abilitățile și de a învăța noi tehnici, pe care le pot aplica în activitățile cu preșcolarii. Ele oferă oportunitatea de a experimenta direct cu materiale și tehnici artistice: o experiență esențială pentru a înțelege cum funcționează acestea și cum pot fi utilizate în mod eficient cu copiii.

Participarea la ateliere stimulează creativitatea formabililor, oferindu-le idei noi și inspirație pentru activitățile cu copiii. Cadrele didactice învață să gândească creativ și să găsească soluții inovative la provocările artistice. Ele oferă o platformă pentru împărtășirea de idei, tehnici și experiențe. Acest schimb de bune practici, valoros pentru dezvoltarea profesională și pentru îmbunătățirea

prestației educaționale, permite: însușirea diverselor tehnici de desen cu creioane colorate, carioci, pasteluri și alte materiale; experimentarea cu diverse tehnici de pictură, cum ar fi pictura cu degetele, pictura cu buretele, pictura cu pensula; proiectarea diverselor activități de desen și pictură adaptate vârstei preșcolare, cum ar fi desenul liber, desenul după model, pictura pe teme date, desenul pas cu pas; utilizarea diverselor materiale pentru colaj, cum ar fi hârtie colorată, reviste, materiale textile, materiale naturale; elaborarea unor activități de colaj creative și interesante pentru copii, cum ar fi colaje cu teme din natură, colaje cu personaje din povești, colaje abstracte; crearea activităților de modelaj distractive și educative, cum ar fi modelarea animalelor, modelarea fructelor și legumelor, modelarea obiectelor din mediul înconjurător, și a celor de învățare prin reutilizarea materialelor reciclabile, cum ar fi cutii de carton, sticle de plastic, role de hârtie igienică, pentru a crea obiecte artistice etc.

Aceste ateliere de lucru aduc cadrelor didactice un șir de beneficii: îmbunătățirea abilităților artistice; creșterea încrederii în propriile abilități artistice; dezvoltarea creativității și a gândirii inovative; învățarea de noi tehnici și metode de lucru cu copiii; crearea unui mediu de învățare mai stimulativ pentru copii.

Prin participarea la ateliere de lucru, cadrele didactice dobândesc cunoștințe și abilități valoroase, pe care le utilizează pentru a oferi copiilor experiențe artistice bogate și semnificative.

Observarea activităților și studiile de caz sunt alte instrumente valoroase pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice. Iată cum putem extinde acest concept, cu exemple concrete.

Un cadru didactic poate observa cum un coleg experimentat facilitează un atelier de artă colaborativ, unde copiii creează o pictură comună. Observatorul poate nota: tehnicile de management al grupului de copii folosite, pentru a menține implicarea tuturor copiilor; modul în care cadrul didactic încurajează comunicarea și colaborarea între copii; strategiile de diferențiere, asigurându-se că fiecare copil, indiferent de nivelul său de pregătire, contribuie la proiect. Sau observarea unei activități în care este integrată tehnologia, cum ar fi utilizarea tabletelor pentru a crea artă digitală sau proiectarea de imagini pentru inspirație. Observatorul va învăța despre: aplicații și instrumente digitale utile pentru educația plastică; modul în care tehnologia poate fi folosită pentru a spori creativitatea și explorarea artistică; gestionarea eficientă a timpului și a resurselor tehnologice în grupă.

Un cadru didactic poate observa o activitate unde copiii explorează materiale neconvenționale (reciclabile sau naturale), pentru a crea sculpturi sau colaje. Observatorul analizează: modul în care cadrul didactic introduce și gestionează materialele; strategiile de încurajare a

experimentării și a gândirii creative; modalitățile de conectare a artei cu problemele de mediu și durabilitate.

Relevant în acest sens este și un studiu de caz care poate prezenta un copil care se confruntă cu blocaj creativ și modul în care un cadru didactic intervine pentru a-l ajuta. Analiza include: strategii de identificare a cauzelor blocajului creativ; tehnici de încurajare a explorării și a experimentării; modalități de oferire a unui feedback constructiv.

Beneficiile asistării la activitățile organizate de colegi și ale studiilor de caz sunt: observarea și analiza unor practici eficiente; dezvoltarea abilităților, inclusiv de reflecție și luare a deciziilor. Observarea și analiza conduce spre noi idei și abordări în educația plastică. Acestea încurajează cadrele didactice să reflecteze asupra propriilor practici și să își îmbunătățească continuu competențele.

Prin urmare, observarea activităților și studiile de caz sunt instrumente esențiale pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice, prin oferirea de oportunități valoroase de învățare, inovare și reflecție.

Accesul la resurse educaționale variate este crucial pentru formarea profesională continuă a cadrelor didactice, în special în domeniul educației plastice preșcolare. De exemplu, ghiduri care includ idei de activități artistice adaptate vârstei preșcolare: desen cu degetele pe suprafețe mari (hârtie kraft, folie de plastic); pictură cu bureți, cu ștampile din legume sau frunze; colaje cu materiale naturale (frunze, flori uscate, semințe); modelaj cu plastilină, aluat sărat sau lut. Aceste ghiduri pot include: obiectivele activității; materialele necesare; descrierea pas cu pas a activității; sugestii pentru adaptarea activității la diferite niveluri de abilitate etc. Sau ghiduri care vizează tehnici artistice: amestecul culorilor primare pentru a obține culori secundare; tehnica ștampilării; tehnica colajului prin suprapunere; tehnica modelajului prin presare și rulare; desenul pas cu pas etc. Aceste ghiduri cuprind explicații clare și concise, ilustrații și exemple vizuale, sugestii pentru utilizarea tehnicilor în activitățile cu copiii.

O altă formă de pregătire continuă privind dimensiunea educație plastică sunt resursele online: platforme cu idei de activități artistice: site-uri web și bloguri dedicate educației preșcolare, fișe de lucru, tutoriale video; platforme online cu resurse educaționale gratuite sau contra cost. Un potențial de formare bogat constituie diverse biblioteci digitale cu imagini de opere de artă, fotografii din natură, videoclipuri cu tehnici artistice. Aceste resurse pot fi utilizate pentru a inspira copiii și pentru a le prezenta diferite stiluri artistice.

Tehnologia poate fi aplicată atât în formarea cadrelor didactice, cât și în activitățile cu copiii preșcolari – nativi digitali veritabili. Aplicațiile mobile cu jocuri și activități artistice interactive, adaptate vârstei, reprezintă un bun instrument artistic. Aceste aplicații pot fi utilizate pentru a stimula creativitatea copiilor și pentru a le dezvolta abilitățile artistice.

Combinarea jocurilor și tehnicilor digitale cu cele pe viu în educația plastică la grădiniță poate fi extrem de benefică, stimulând creativitatea și dezvoltarea armonioasă a copiilor, cu condiția să fie făcută echilibrat și responsabil. Aplicațiile de desen și pictură digitală oferă o varietate infinită de culori, texturi și efecte, încurajând copiii să experimenteze și să își exprime ideile în moduri noi. De asemenea, jocurile digitale pot introduce concepte artistice de bază (forme, culori și modele) într-un mod interactiv și distractiv. Utilizarea tabletelor și a stilourilor digitale ajută la dezvoltarea coordonării ochi-mână și a preciziei mișcărilor.

Aplicațiile educaționale pot adapta nivelul de dificultate la nevoile individuale ale fiecărui copil, oferind feedback imediat și personalizat. Cum ar fi în cazul realității augmentate (AR) și realității virtuale (VR), care pot oferi experiențe imersive și captivante, aducând arta la viață.

Însă este esențial să se mențină un echilibru între activitățile digitale și cele tradiționale, cum ar fi pictura cu degetele, modelajul cu plastilină sau colajele cu materiale naturale. Astfel, activitățile digitale pot fi folosite ca o introducere sau o completare a activităților tradiționale, nu ca un înlocuitor. Este important să se stabilească limite clare pentru timpul petrecut în fața ecranelor, cu scopul de a preveni oboseala vizuală și alte probleme de sănătate. Prin urmare, activitățile digitale ar trebui să fie scurte și variate, alternând cu pauze active și activități în aer liber.

De asemenea, este crucial să se aleagă aplicații și jocuri digitale adecvate vârstei copiilor, care să fie educative, interactive și sigure. Se recomandă consultarea recenziilor și a recomandărilor din partea specialiștilor în educație. Cadrele didactice trebuie să fie pregătite să utilizeze tehnologia în mod eficient și să ghideze copiii în explorarea resurselor digitale. Folosind-o, ele vor monitoriza lucrul copiilor și le vor oferi feedback constructiv, astfel ca activitățile digitale să încurajeze colaborarea și interacțiunea socială între copii, nu să-i izoleze. Se pot organiza activități de grup, în care copiii să creeze proiecte digitale împreună sau să își împărtășească lucrările.

Prezentăm câteva exemple de activități: utilizarea unei aplicații de desen pentru a crea un peisaj digital, care apoi poate fi pictat pe pânză cu acuarele; jocuri digitale de colorat, urmate de activități de colorat pe hârtie cu creioane sau markere; utilizarea unei tablete pentru a vizualiza imagini cu opere de artă celebre, care să inspire copiii pentru interpretări proprii; utilizarea aplicațiilor de modelaj 3D în conceperea de forme digitale, pentru crearea de obiecte din plastilină.

Prin combinarea inteligentă a tehnicilor digitale cu cele tradiționale, educația plastică la grădiniță poate deveni o experiență captivantă și valoroasă pentru copii, contribuind la dezvoltarea lor armonioasă.

Cadrele didactice pot folosi ca mijloc de creativitate *bibliotecile de resurse*, care pun la dispoziție o gamă vastă de *materiale artistice*: hârtie de diferite tipuri și culori,

creioane colorate, carioci, acuarele, tempera, plastilină, lut, aluat sărat, materiale reciclabile (cutii de carton, sticle de plastic, role de hârtie igienică), dar și de *instrumente artistice*: pensule, bureți, ștampile, foarfece, lipici, bandă adezivă, instrumente de modelaj. Bibliotecile de resurse mai pot include cărți și reviste despre educația plastică preșcolară, tehnici artistice, activități creative. Aceste resurse pot ajuta cadrele didactice să se informeze și să se inspire. Beneficiile accesului la resurse educaționale sunt importante și majore, deoarece stimulează creativitatea cadrelor didactice, imaginația, oferă idei noi și metode inovative, îmbunătățește calitatea activităților artistice, creează un mediu de învățare mai stimulativ și mai creativ pentru copii. Toate aceste resurse dezvoltă continuu profesionalismul cadrelor didactice.

Imaginația este o componentă esențială a creativității, iar creativitatea este o abilitate crucială în lumea modernă. Într-o societate în continuă schimbare, copiii trebuie să fie capabili să gândească critic, să rezolve probleme complexe și să se adapteze la noi situații. De aceea, este vital ca educația să pună accentul pe dezvoltarea imaginației și creativității copiilor. Cadrele didactice joacă un rol esențial în acest sens. Ele trebuie să creeze un mediu sigur și stimulativ, astfel ca preșcolarii să se simtă liberi să își exprime ideile, fără teama de a fi judecați sau criticați. În locul metodelor bazate pe memorare, cadrele didactice pot folosi jocuri, activități practice, povești și alte mijloace care impulsionează imaginația. Aceasta înseamnă să-i ajuți pe copii să exploreze mai multe soluții posibile la o problemă, în loc să se concentreze pe o singură soluție corectă. Cadrele didactice trebuie să recunoască și să valorizeze eforturile creative ale copiilor. Recomandăm realizarea de colaje și picturi abstracte. Aceste activități le permit copiilor să își exprime liber emoțiile și ideile, fără a fi constrânși de reguli stricte. Jocurile de rol sunt un alt instrument eficient, care îi ajută să își dezvolte imaginația, empatia și abilitățile de comunicare. Încurajarea copiilor să alcătuiască povești, poezii sau scenarii de teatru le permite să își exploreze imaginația și să își dezvolte abilitățile de exprimare.

Brainstormingul este o tehnică excelentă pentru a ge-nera idei noi și a stimula gândirea creativă, având un șir de beneficii atât pentru copii, cât și pentru cadrele didactice, precum dezvoltarea abilităților de rezolvare a problemelor, îmbunătățirea abilităților de comunicare, creșterea încrederii în sine, susținerea curiozității și a dorinței de a învăța, a crea imagini și povești. Iar cel mai important impact este pregătirea pentru viață. Stimularea imaginației este esențială pentru dezvoltarea armonioasă a copiilor. Prin utilizarea unor metode de predare creative și interactive, cadrele didactice îi ajută pe copii să își dezvolte imaginația și să își atingă potențialul maxim.

Așadar, educația plastică joacă un rol crucial în dezvoltarea armonioasă a preșcolarilor, stimulând imaginația,

creativitatea și abilitățile motorii fine. Cu toate acestea, implementarea ei eficientă poate reprezenta o provocare pentru cadrele didactice. În acest context, colaborarea între cadrele didactice se dovedește a fi o strategie esențială pentru a asigura un mediu propice dezvoltării artistice a copiilor. Crearea unor grupuri de discuții sau de suport, cum ar fi *Arta plastică în preșcolaritate* sau *Micii artiști, provocări și atuuri*, oferă educatorilor un spațiu sigur și constructiv pentru a împărtăși experiențe și practici, pentru a învăța unii de la alții, descoperind noi metode și tehnici de predare. De exemplu, un educator poate prezenta o tehnică nouă de utilizare a materialelor reciclabile în activitățile de creație, în timp ce altul poate descrie o metodă eficientă de a-i încuraja pe copiii timizi să se exprime prin artă.

Activitatea cadrului didactic în preșcolaritate este solicitantă, iar întâmpinarea unor dificultăți este inevitabilă. Grupurile de suport oferă un mediu în care educatorii se pot simți înțeleși și susținuți, primind sfaturi și încurajări din partea colegilor. Grupurile de discuții pot servi drept platformă pentru dezvoltarea unor proiecte colaborative între grădinițe sau chiar la nivel interșcolar. De exemplu, două grădinițe pot colabora pentru a organiza o expoziție comună de artă, oferind copiilor oportunitatea de a-și expune lucrările și de a interacționa cu semenii. Membrii grupului pot organiza ateliere și sesiuni de formare pentru a-și îmbunătăți competențele în domeniul educației plastice. De exemplu: un educator cu experiență în tehnica picturii cu degetele poate organiza un atelier pentru colegii săi, demonstrând aplicarea acestora și oferind sfaturi practice. În baza acestei comunități se poate crea o bază de date online, cu exemple de activități, planificări, materiale didactice, poze și filmulețe, care să poată fi accesată de toți membrii grupului.

Colaborarea între cadrele didactice aduce numeroase beneficii, atât pentru ei, cât și pentru copii: îmbunătățirea calității educației plastice, creșterea motivației și a satisfacției profesionale, dezvoltarea sentimentului de comuniune și apartenență, stimularea creativității și a inovației în educație. Colaborarea reprezintă o componentă esențială a unei educații plastice de succes. Prin crearea unor grupuri de discuții și suport, cadrele didactice pot împărtăși experiențe, oferi suport reciproc și realiza proiecte colaborative, contribuind, astfel, la dezvoltarea armonioasă a copiilor preșcolari.

Evaluarea continuă a cadrului didactic asigură calitatea procesului educațional, dar și identifică oportunități de dezvoltare profesională. Aspectele-cheie ale evaluării cadrului didactic în educația plastică ar fi planificarea și organizarea activităților. De exemplu: Cât de bine sunt structurate activitățile? Sunt obiectivele clare și relevante pentru vârsta copiilor? Cât de variate sunt tehnicile și materialele folosite? Cât de bine gestionează cadrul didactic timpul și resursele? Cum interacționează cu copiii și cum îi încurajează să se exprime? Cât de bine

adaptează activitățile la nevoile individuale ale copiilor?

Un alt aspect important ar fi evaluarea progresului copiilor: Cât de bine observă și documentează cadrul didactic progresul copiilor? Cum folosește evaluarea pentru a adapta activitățile și a oferi un feedback constructiv? Cât de bine reușește să transmită cunoștințele? Cât de bine reușesc copiii să le însușească? Cât de des participă cadrul didactic la formări continue și ateliere de lucru? Cât de deschis este la feedback și la noi idei? Cât de des studiază diferite materiale didactice și cât de des le aplică?

De asemenea, important și necesar este de a evalua mediul de învățare, dacă acesta este propice dezvoltării creativității copiilor: Reușește cadrul didactic să instituie un mediu sigur și stimulat? Cât de mult încurajează originalitatea și experimentarea? Cât de bine promovează colaborarea și respectul între copii?

Un instrument de evaluare este portofoliul cadrului didactic, care include planificări, materiale didactice, exemple de lucrări ale copiilor și reflecții personale. Chestionarele și interviurile oferă informații valoroase despre percepția copiilor și părinților asupra activităților. Feedback-ul constructiv este esențial pentru dezvoltarea profesională a cadrului didactic. Acesta trebuie să fie specific, relevant și orientat spre îmbunătățire. Cadrul didactic trebuie să își autoevalueze periodic activitățile, analizându-le și identificând punctele lor forte și slabe.

Prin evaluarea sistematică a activității și un feedback constructiv, cadrele didactice pot îmbunătăți calitatea demersurilor de educație plastică. Aceasta le permite să identifice aspectele forte și slabe ale activităților, să monitorizeze progresul copiilor și să ajusteze strategiile didactice pentru a stimula dezvoltarea creativă a fiecărui copil.

În educația plastică, evaluarea are mai multe scopuri:

- *Monitorizarea progresului copiilor:* Evaluarea permite cadrelor didactice să observe cum evoluează abilitățile artistice ale copiilor, cum își dezvoltă creativitatea și cum își exprimă emoțiile prin artă.
- *Identificarea nevoilor individuale:* Fiecare copil are un ritm propriu de dezvoltare și nevoi specifice. Evaluarea ajută cadrele didactice să identifice aceste nevoi și să adapteze activitățile pentru a le satisface.
- *Îmbunătățirea calității activităților:* Evaluarea oferă un feedback valoros, ajutând cadrele didactice să identifice ce funcționează bine și ce trebuie îmbunătățit în activitate.
- *Stimularea dezvoltării creative:* Evaluarea constructivă și încurajatoare poate motiva copiii să își exploreze creativitatea și să își dezvolte încrederea în propriile abilități.

Pentru evaluarea preșcolarilor la dimensiunea educație plastică, cadrele didactice realizează *observarea directă*:

cum participă copiii la activități, cum interacționează cu materialele și cum își exprimă ideile. Se observă modul în care copilul folosește culorile, cum combină formele și cum își exprimă emoțiile prin pictură. Cadrul didactic analizează lucrările, evaluând creativitatea, originalitatea, tehnica și exprimarea emoțională: de exemplu, în cazul unui colaj, analizează modul în care copilul a ales și a combinat materialele, cum a creat un design original și cum a exprimat o idee sau o emoție. Cadrul didactic discută cu copiii despre lucrările lor, întrebându-i despre ideile, emoțiile și procesul creativ: ce au vrut să reprezinte în desene, ce culori au folosit și de ce, cum s-au simțit în timpul activității.

Cadrul didactic solicită periodic feedback de la părinți despre progresul copiilor și despre impactul activităților de educație plastică. Se organizează întâlniri cu părinții, unde se prezintă lucrările copiilor și se discută despre evoluția lor. În urma acestor întâlniri, pedagogii reflectează asupra propriilor activități, stabilește obiective de îmbunătățire, analizează planificarea unei activități, felul în care a gestionat grupa, modul în care a interacționat cu copiii și progresul atins.

Pe baza rezultatelor evaluării, cadrele didactice ajustează activitățile educaționale la nevoile individuale ale copiilor, materialele și tehnicile utilizate, nivelul de dificultate al activităților; oferă sprijin individualizat; încurajează copiii să își exploreze propriile idei și interese. Prin evaluarea constantă și prin adaptarea activităților, cadrele didactice creează un mediu propice dezvoltării creative a copiilor, asigurând o educație plastică de calitate.

Educația plastică a preșcolarilor este adesea percepută ca o activitate secundară, axată exclusiv pe dezvoltarea abilităților artistice. Însă adevărata valoare a educației plastice constă în impactul său profund asupra dezvoltării cognitive, emoționale și sociale a copilului. Cadrele didactice trebuie să înțeleagă această dimensiune complexă și să o integreze în strategiile lor didactice.

Educația plastică stimulează gândirea creativă, abilitățile de rezolvare a problemelor și capacitatea de a face conexiuni. Atunci când un copil realizează un colaj, el trebuie să decidă cum să combine diferite materiale, cum să le aranjeze și cum să creeze o compoziție armonioasă. Acest proces implică luarea de decizii, experimentarea și găsirea de soluții. De exemplu, un copil care încearcă să construiască un castel din materiale reciclabile se confruntă cu provocări legate de stabilitate și echilibru. El trebuie să experimenteze cu diferite metode de asamblare și să găsească soluții pentru a-și atinge scopul.

Activitățile de pictură abstractă sau de modelaj îi încurajează pe copii să își exprime ideile și emoțiile în mod nonverbal. Ei învață să gândească în afara tiparelor și să tatoneze noi posibilități. Un copil care pictează un peisaj imaginar, pentru a-și exprima viziunea personală, folosește culori neobișnuite și forme neconvenționale.

Arta poate fi un limbaj universal, permițându-le copiilor să exprime emoțiile – complexe și profunde – pe care nu le pot verbaliza. Atunci când creează o lucrare artistică, ei simt un sentiment de realizare și mândrie. Feedbackul pozitiv din partea cadrului didactic și a colegilor le consolidează încrederea în propriile abilități. De exemplu: un copil care realizează un desen – simplu sau complicat – primește laude din partea colegilor și a cadrului didactic, ceea ce îi sporește încrederea în sine și îl motivează să continue să creeze.

Educația plastică promovează colaborarea, comunicarea și respectul pentru diversitate. Proiectele de grup, cum ar fi realizarea unei picturi murale sau a unei sculpturi colective, îi învață pe copii să lucreze împreună, să își împărtășească ideile și să își coordoneze eforturile. Discuțiile despre lucrările de artă îi încurajează să își exprime opiniile, să asculte punctele de vedere ale altora și să își dezvolte abilitățile de comunicare. Copiii discută despre semnificația culorilor dintr-un tablou, despre tehnicile folosite și despre emoțiile transmise.

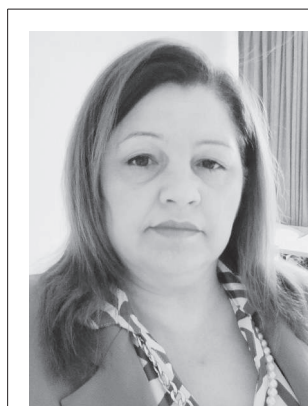
În contextul educației preșcolare, instruirea cadrelor didactice pentru organizarea eficientă a activităților de educație plastică joacă un rol esențial în dezvoltarea armonioasă a copiilor, stimulându-le creativitatea, imaginația și abilitățile motorii fine. Formarea continuă a educatorilor, prin metode și strategii inovative, contribuie nu doar la îmbogățirea experiențelor educaționale ale preșcolarilor, dar și la crearea unui mediu de învățare stimulativ și adaptat nevoilor individuale ale fiecărui copil.

În concluzie: O instruire eficientă presupune aprofundarea cunoștințelor în domeniul pedagogiei artistice, dobândirea unor abilități de utilizare a diverselor materiale și a tehnologiilor moderne, dar și dezvoltarea competențelor de gestionare a diferitelor tipuri de activități creative. De asemenea, formarea cadrelor didactice trebuie să integreze nu doar aspecte teoretice, ci și o componentă practică, prin observarea și aplicarea unor metode didactice care să pună accentul pe libertatea de exprimare artistică

a copilului. Astfel, instruirea cadrelor didactice în domeniul educației plastice la vârsta preșcolară reprezintă un element fundamental al unui proces educativ de calitate, care contribuie la formarea unor copii echilibrați, creativi și capabili să își exprime ideile și emoțiile prin diverse forme de artă. Investiția în formarea educatorilor este un pas necesar pentru ca educația plastică să devină un instrument esențial în dezvoltarea personalității preșcolarilor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Badea D. Ale educației. Institutul de Științe. Competențe și cunoștințe – fața și reversul abordării lor. Anul LVIII, 2010, 58.3: 33.
2. Christopher D. Ce înseamnă cu adevărat a fi un director de succes: o perspectivă internațională. Conducere și administrare educațională: predare și dezvoltare de programe, 2007, Vol. 19, pp. 13-24.
3. Curriculum pentru educație timpurie. Chișinău: Lyceum, 2019. 128 p.
4. Darling-Hammond L. Formarea puternică a profesorilor: lecții din programele exemplare. John Wiley & Sons, 2012.
5. Duminiță S. et al. Proiectarea pas cu pas a activităților de educație plastică la vârsta preșcolară. Chișinău: Print Caro, 2023.
6. Fullan M. Noul sens al schimbării educaționale. Teachers College Press, 2016.
7. Schön D. A. Practicantul reflexiv: Cum gândesc profesioniștii în acțiune. Routledge, 2017.
8. Standarde minime de dotare a instituției de educație timpurie https://mecc.gov.md/sites/default/files/smdiet_-_08.02.2018.pdf
9. Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani. Chișinău: Lyceum, 2019. 92 p.
10. Votava P. John Dewey: experiență și educație. 2018.
11. Wenger E. Comunități de practică: Învățare, sens și identitate. Cambridge University Press, 1999.

Maria NEOGIȚA

doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat
Ion Creangă din Chișinău

Tipuri și metode de evaluare și apreciere tradiționale și moderne la orele de educație plastică

CZU 37.091:73 | doi.org/10.5281/zenodo.15306907

Rezumat: Educația plastică joacă un rol major în dezvoltarea creativității și a sensibilității artistice a elevilor. Pentru a o face mai eficientă, este necesar să adaptăm metodele de evaluare, să creștem numărul de ore și să integrăm tehnologia și

interdisciplinaritatea. Astfel, elevii vor fi motivați să își valorifice potențialul artistic și să înțeleagă importanța artei în viața de zi cu zi.

Cuvinte-cheie: educație plastică, evaluare și apreciere, creativitate, metode interactive, integrare interdisciplinară, motivația elevilor, tehnologie în artă.

Abstract: Arts education plays a crucial role in developing students' creativity and artistic sensitivity. To make it more effective, it is necessary to adapt assessment methods, increase the number of teaching hours, and integrate technology and interdisciplinary approaches. This will motivate students to harness their artistic potential and understand the importance of art in everyday life.

Keywords: arts education, assessment and evaluation, creativity, interactive methods, interdisciplinary integration, student motivation, technology in art.

Educația plastică, în calitate de disciplină școlară, joacă un rol important în dezvoltarea creativității, a sensibilității artistice și a gândirii vizuale a elevilor [7]. Cu toate acestea, metodele de evaluare și apreciere a activității elevilor la această materie rămân un subiect de dezbatere, mai ales în contextul în care disciplina este adesea considerată secundară în curriculumul școlar. Acest articol explorează diverse metode de evaluare, tradiționale și moderne, și propune soluții la problemele întâlnite în practica educațională.

Metode de evaluare și apreciere la educația plastică. Evaluarea și aprecierea la orele de educație plastică reprezintă un proces complex, care trebuie să țină cont atât de aspectele tehnice, cât și de cele creative ale lucrărilor elevilor. În acest context, există multiple metode de evaluare, fiecare având avantajele și limitările sale. Ele variază de la abordări tradiționale, precum notele numerice și calificativele, până la metode moderne și alternative, cum ar fi aprecierile descriptive sau utilizarea de stickere și culori [4, p. 22].

Notele numerice, de la 1 la 10, reprezintă una dintre cele mai răspândite metode de evaluare în sistemul educațional. Acestea oferă o măsură clară și obiectivă a performanței elevului, motivându-l să își depășească limitele. În cadrul educației plastice, notele pot fi acordate pe baza unui algoritm bine definit, care să includă criterii precum aranjarea în pagină, compoziția și construcția lucrării, tehnica utilizată, armonia culorilor și originalitatea. Acest sistem poate fi aplicat atât pentru lucrările practice, cât și pentru evaluările teoretice, oferind o imagine completă a progresului elevului. De exemplu, un elev care reușește să combine culorile într-un mod armonios și să creeze o compoziție echilibrată ar putea primi o notă mai mare, reflectând nivelul său de măiestrie și creativitate.

Pe de altă parte, calificativele, cum ar fi *foarte bine* (FB), *bine* (B) și *satisfăcător* (S), sunt folosite în multe școli ca alternativă la notele numerice. Deși acestea sunt mai puțin stresante pentru elevi, ele nu oferă o diferențiere suficient de clară între nivelurile de performanță. Elevii talentați pot fi descurajați, deoarece nu primesc o apreciere detaliată a eforturilor lor, în timp ce cei mai puțin talentați pot rămâne în zona de confort, fără a fi motivați să își îmbunătățească abilitățile. De exemplu, un elev care depune un efort minim poate primi calificativul

Satisfăcător, ceea ce nu îl încurajează să progreseze.

Aprecierile descriptive reprezintă o metodă de evaluare modernă și eficientă, care oferă un feedback detaliat și personalizat [3, p. 10]. Profesorul poate scrie observații despre lucrarea elevului, subliniind atât punctele forte, cât și aspectele care necesită îmbunătățire. Această abordare ajută elevii să înțeleagă mai bine cum să progreseze și să își dezvolte abilitățile. De exemplu, un profesor poate scrie: „Ai folosit culorile într-un mod foarte expresiv, dar compoziția ar putea fi mai echilibrată dacă ai așeza obiectele într-un mod mai strategic”. Astfel de observații oferă sugestii clare de îmbunătățire [2, pp. 10-15].

În plus, există și sisteme alternative de apreciere, care pot fi deosebit de motivante, mai ales pentru elevii mai mici. Abțibildurile cu imagini colorate sau semne simbolice, cum ar fi stele sau inimioare, pot transforma evaluarea într-un proces distractiv și plăcut. De asemenea, un sistem bazat pe culori (verde pentru *excelent*, galben pentru *satisfăcător*, roșu pentru *necesită îmbunătățiri*) poate oferi un feedback rapid și intuitiv. Titluri simbolice, cum ar fi aplicarea unei ștampile cu cuvinte de genul *Maestrul culorilor* sau *Regele compoziției*, precum și diplome, trofee, insigne etc. pentru participarea la concursuri pot stimula interesul elevilor și le pot oferi un sentiment de realizare.

Evaluările scrise referitoare la temele teoretice curriculare vor fi notate separat, iar lucrările de pictură vor primi o notă distinctă, pentru o apreciere echilibrată a competențelor elevilor.

Probleme și soluții în predarea educației plastice.

Una dintre cele mai semnificative probleme în predarea educației plastice este *numărul insuficient de ore alocate acestei discipline*. În prezent, majoritatea școlilor oferă doar o oră pe săptămână pentru educația plastică, insuficient pentru a dezvolta abilitățile artistice ale elevilor într-un mod consistent și profund. Această limitare face ca elevii să nu aibă timpul necesar pentru a explora tehnici complexe, a experimenta cu diverse materiale sau a finaliza lucrări ample. De asemenea, lipsa timpului împiedică profesorii să ofere un feedback detaliat și să ghideze elevii pas cu pas în crearea unor lucrări de calitate [1].

Pentru a rezolva această problemă, este necesar să se implementeze o serie de măsuri care să completeze orele curriculare. În primul rând, introducerea de ore opționale sau a unui cerc de arte plastice în cadrul școlii le-ar oferi

elevilor oportunitatea de a petrece mai mult timp explorându-și și perfecționându-și abilitățile artistice. Aceste activități suplimentare ar putea fi organizate în funcție de interesele elevilor, permițându-le să se concentreze pe domenii specifice, cum ar fi pictura, desenul sau modelajul.

O altă soluție ar fi colaborarea cu părinții, pentru a încuraja activități artistice suplimentare acasă. Părinții pot fi informați despre importanța educației plastice și îndrumați să își înscrie copiii la cursuri de pictură; să meargă cu ei la expoziții de pictură, la muzee și galerii de arte plastice, în atelierele de arte ale pictorilor, la bibliotecă; să citească cărți despre arte plastice, pictori și picturile lor; să vizioneze expoziții de arte plastice online; să facă excursii în natură și să îi învețe pe copii să admire natura; să urmărească tutoriale despre pictură și interviuri cu pictori sau alte programe extracurriculare care să le permită să își valorifice talentul. De asemenea, profesorii pot recomanda resurse și materiale educaționale care să fie folosite acasă, transformând activitățile artistice într-o parte integrantă a vieții cotidiene a elevilor, arta plastică devenind o prioritate în orice domeniu de activitate.

Utilizarea platformelor educaționale online reprezintă o altă soluție eficientă pentru a compensa numărul redus de ore. Platforme precum *Khan Academy*, *Artyfactory* sau *Drawspace* oferă tutoriale și exerciții practice care pot fi accesate de elevi în timpul liber. Aceste resurse le oferă posibilitatea de a învăța în ritmul propriu, dar, de asemenea, le permit să exploreze tehnici și stiluri artistice diverse, care nu ar putea fi examinate într-un număr limitat de ore școlare.

Una dintre cele mai mari provocări [5] în predarea educației plastice este *lipsa motivației în rândul elevilor*. Mulți elevi consideră că această disciplină nu este importantă, deoarece nu toți sunt talentați, nu primesc note, nu susțin examene naționale. Această percepție duce la o lipsă de implicare și interes, iar elevii tind să abordeze orele de artă cu superficialitate, fără să depună eforturi semnificative. Pentru a rezolva această problemă, este important să se adopte măsuri care să transforme educația plastică într-o activitate motivantă.

Un prim pas este introducerea notelor numerice într-o rubrică separată a catalogului, a agendei elevului și, respectiv, a certificatului de absolvire, intitulată *Arte*. Acest lucru le-ar oferi elevilor un feedback clar și obiectiv asupra performanței lor, motivându-i să depună eforturi suplimentare în vederea îmbunătățirii abilităților. Notele ar putea fi acordate pe baza unor criterii bine definite, cum ar fi creativitatea, tehnica utilizată, compoziția și implicarea personală. De exemplu, un elev care reușește să creeze o lucrare originală și bine structurată ar putea primi o notă mai mare, reflectând nivelul său de măiestrie și efort. Acest sistem de evaluare nu doar că ar motiva elevii, dar și le-ar oferi o înțelegere mai clară a progresului propriu.

Pe lângă introducerea notelor, organizarea de expoziții

și concursuri școlare ar putea juca un rol important în motivarea elevilor. Aceste evenimente le oferă oportunitatea de a-și expune lucrările de pictură înrămate în fața unui public mai larg, offline sau online, format din colegi, profesori sau părinți. Apoi, elevii ar putea să plaseze lucrările online sau offline în reviste sau albume de fotografii cu picturile lor, pentru a-și promova arta. Participarea la expoziții și concursuri le oferă elevilor un sentiment de autorealizare, dar și îi încurajează să își depășească limitele și să își exploreze potențialul artistic. Elevul care își prezintă lucrarea la o expoziție școlară poate simți o mândrie legitimă și poate fi motivat să continue să creeze.

Integrarea educației plastice cu alte discipline, cum ar fi istoria, limba și literatura română sau științele, prin proiecte interdisciplinare, este o altă metodă eficientă de a-i motiva pe elevi. Această abordare le arată elevilor că arta nu este izolată, ci este profund conectată cu alte domenii și cu viața de zi cu zi. De exemplu, elevii pot crea ilustrații pentru o poveste studiată la literatură, pot realiza modele 3D ale unor structuri celulare în cadrul orelor de biologie, pot explora mișcări artistice în contextul lecțiilor de istorie etc. Astfel de proiecte nu numai că consolidează cunoștințele dobândite la alte discipline, dar și le demonstrează elevilor că arta poate fi o unealtă valoroasă pentru exprimare și înțelegere a lumii înconjurătoare.

În plus, este important a crea un mediu în care elevii să se simtă apreciați, încurajați. Profesorii pot face uz de metode de feedback pozitiv, cum ar fi aprecierile descriptive sau acordarea de diplome și titluri simbolice (de exemplu, *Cel mai creativ elev* sau *Maestrul culorilor*). Aceste mici recunoașteri pot avea un impact semnificativ asupra motivării elevilor, făcându-i să se simtă valorizați și încurajați să continue să exploreze lumea artei.

Una dintre problemele frecvente în organizarea concursurilor și expozițiilor de educație plastică este nepotrivirea temelor propuse cu curriculumul școlar sau cu interesele reale ale elevilor. Adesea temele concursurilor sunt prea complexe, abstracte sau departe de realitatea cotidiană și preocupările tinerilor. Aceasta poate duce la o lipsă de implicare din partea elevilor, care percep participarea la astfel de evenimente ca pe o obligație și nu ca pe o oportunitate de exprimare liberă, eficientă și creativă.

În acest sens, adaptarea cerințelor concursurilor la vârsta și nivelul de pregătire al elevilor, corespunzător curriculumului școlar și intereselor reale ale elevilor devine un aspect important. De exemplu, pentru elevii mai mici temele ar trebui să fie simple, accesibile și legate de experiențele lor cotidiene, în schimb pentru elevii mai mari temele pot fi mai complexe și provocatoare, invitându-i să exploreze concepte abstracte sau să se implice în proiecte cu un mesaj social sau cultural, dar, totodată, să se potrivească obligatoriu cu temele propuse de curriculumul școlar. Acest echilibru între accesibilitate

te și provocare este important pentru a menține interesul elevilor și pentru a-i motiva să participe plenar.

Promovarea de concursuri cu teme libere care reflectă interesele contemporane ale tinerilor crește semnificativ atractivitatea acestor evenimente și le permite elevilor să aleagă subiecte cu care aceștia rezonază, oferindu-le libertatea de a-și exprima gândurile, emoțiile și viziunea asupra lumii într-un mod autentic. De exemplu, un elev pasionat de muzică ar putea alege să creeze o lucrare inspirată de albumul său preferat, iar un elev interesat de problemele sociale ar putea aborda subiecte precum protecția mediului, drepturile omului etc. Astfel de teme nu doar că stimulează creativitatea, dar și le arată elevilor că arta poate fi un instrument puternic de exprimare și schimbare în bine a lucrurilor.

În plus, este important ca temele concursurilor să fie aliniate cu obiectivele educației plastice și curriculumul școlar. Acest lucru ar asigura că participarea la concursuri nu este doar un eveniment izolat, ci o parte integrantă a procesului de învățare. De exemplu, dacă curriculumul include studierea artei renascentiste, un concurs ar putea invita elevii să creeze lucrări inspirate de această perioadă, combinând cunoștințele teoretice cu practica artistică.

Organizatorii concursurilor ar trebui, de asemenea, să ia în considerare feedback-ul elevilor și al profesorilor atunci când stabilesc tematicile. Consultarea acestora înainte de lansarea unui concurs poate oferi perspective valoroase și poate ajuta la identificarea unor teme care să fie atât relevante, cât și interesante. De exemplu, un sondaj rapid în rândul elevilor ar putea evidenția subiecte populare, cum ar fi tehnologia, mediul înconjurător, cultura populară etc., care ar putea fi integrate în tematica concursurilor.

Educația plastică ar trebui predată obligatoriu de profesori specializați în arte plastice, în cabinete echipate cu materialele necesare, pentru a le oferi elevilor o experiență de învățare completă și satisfăcătoare. În realitate însă, multe școli din sistemul educațional actual nu dispun de astfel de resurse, iar profesorii sunt nevoiți să desfășoare orele de artă în condiții precare. Această situație afectează calitatea învățării, reducând considerabil interesul și motivația elevilor pentru această disciplină. Fără un mediu adecvat și fără acces la materiale de calitate, elevii nu își pot explora pe deplin potențialul artistic, iar educația plastică riscă să devină o activitate secundară, fără impact real asupra dezvoltării lor artistice.

Una dintre cele mai mari provocări este lipsa unor cabinete specializate pentru educația plastică. În multe școli, orele de artă se desfășoară în săli obișnuite, neadaptate pentru activități creative, ceea ce limitează posibilitățile de experimentare și de creație artistică. În lipsa spațiilor dedicate, amenajate, elevii nu pot lucra cu vopsea sau alte materiale plastice care necesită o anumită

organizare și curățenie. De asemenea, lipsa unor resurse educaționale, cum ar fi culorile de calitate, pensulele, hârtia specială, instrumentele de modelaj, cărțile tematice etc., limitează posibilitățile de explorare a diverselor tehnici de către elevi.

În lumina celor expuse, alocarea de resurse financiare și logistice în vederea echipării cabinetelor de arte plastice rămâne o problemă actuală. Aceste spații ar trebui să fie dotate cu toate materialele necesare, de la culori și pensule până la hârtie de specialitate și unelte pentru sculptură sau modelaj. Un cabinet bine echipat ar facilita procesul de învățare, totodată creând un mediu plin de inspirație, în măsură să stimuleze potențialul creativ al elevilor. De asemenea, aceste cabinete ar putea fi folosite și pentru organizarea de expoziții sau workshopuri, în cadrul cărora elevii să-și expună lucrările, primind feedback de la colegi și profesori.

Pe lângă resursele materiale, formarea continuă a profesorilor este un alt aspect important. Mulți profesori de educație plastică au nevoie de acces la cursuri de specialitate, vizând metodele moderne și interactive de predare, platforme și aplicații educaționale. Pentru a face față acestei provocări, este necesar să se organizeze programe de formare profesională care să îi înarmeze cu cunoștințe și abilități actualizate. Profesorii au nevoie să fie instruiți în utilizarea tehnologiilor digitale, cum ar fi tablete sau aplicații de desen digital, dar și alte tehnici noi de pictură, care pot transforma orele de artă într-o experiență modernă și captivantă. De asemenea, ar trebui să fie familiarizați cu platforme educaționale online, cum ar fi *Google Arts & Culture* sau *Khan Academy*, care pun la dispoziție resurse valoroase pentru predarea istoriei artei și a tehnicilor artistice [6, p. 44].

În plus, profesorii ar trebui să fie încurajați să adopte metode de predare care să stimuleze creativitatea și implicarea elevilor. Acestea pot include proiecte interdisciplinare, în care educația plastică este integrată cu alte discipline, cum ar fi istoria, literatura sau științele, sau activități practice care să permită elevilor să experimenteze cu diverse materiale și tehnici. De asemenea, lecțiile interactive și, în special, evaluările interactive, în cadrul cărora elevii își prezintă lucrările și primesc feedback de la colegi și profesori, pot contribui la crearea unui mediu de învățare mai dinamic și mai motivant.

Lecții interactive și interdisciplinare. În vederea construirii unui demers didactic atractiv și eficient, profesorii pot recurge la metode interactive și interdisciplinare, care să capteze atenția elevilor și să le ofere opțiuni de învățare diversificate. Aceste abordări modernizează procesul educațional, dar și evidențiază utilitatea și relevanța educației plastice în viața de zi cu zi [5].

O primă metodă eficientă este utilizarea tehnologiei în cadrul lecțiilor. Tabletele și aplicațiile de desen digital, cum ar fi *Procreate* sau *Adobe Fresco*, *Indesign*, *Auto-*

desk SketchBook, Clip Studio Paint, Krita, MediBang Paint, Tayasui Sketches, ArtFlow, Infinite Painter, pot transforma orele de artă într-o experiență captivantă și modernă. Este de dorit ca aceste resurse să fie în limba română sau să includă opțiuni de traducere, pentru a fi accesibile tuturor. Elevii pot experimenta diverse tehnici digitale, cum ar fi pictura pe tabletă sau crearea de ilustrații vectoriale, ceea ce le permite să exploreze noi forme de exprimare artistică. De asemenea, platformele educaționale, precum *Google Arts & Culture*, oferă acces la colecții de artă de pe întreaga planetă, permițându-le elevilor să studieze opere de artă celebre și să învețe despre diferite stiluri și mișcări artistice. Aceste resurse digitale aduc plusvaloare lecțiilor, conectând elevii la lumea artei într-un mod interactiv și accesibil.

O altă abordare eficientă este integrarea educației plastice cu alte discipline prin proiecte interdisciplinare. De exemplu, elevii pot crea modele 3D pentru lecții de biologie, reprezentând structuri celulare sau organisme vii, ceea ce le ușurează înțelegerea conceptelor științifice în mod vizual și creativ. În colaborare cu orele de istorie, elevii pot realiza proiecte care să ilustreze evenimente istorice sau recrea opere de artă ale unor epoci specifice. În cadrul orelor de literatură, ei pot ilustra scene din opere literare, transformând cuvintele în imagini vizuale. Aceste proiecte consolidează cunoștințele de la alte discipline, dar și le demonstrează elevilor că arta poate fi un instrument puternic de comunicare și înțelegere a lumii înconjurătoare, evaluările interactive fiind o metodă eficientă de a-i motiva și de a le oferi un feedback valoros.

Organizarea de sesiuni în care elevii își prezintă lucrările în fața clasei poate fi o experiență încurajatoare și educativă. În timpul acestor prezentări, elevii pot explica procesul creativ, sursele de inspirație și tehnicile utilizate, ceea ce le dezvoltă abilitățile de comunicare și fortifică încrederea în sine. Colegii și profesorii pot oferi feedback constructiv, subliniind atât aspectele pozitive, cât și recomandările de îmbunătățire. Acest demers nu doar că face evaluarea mai puțin stresantă, dar și transformă procesul într-o oportunitate de învățare reciprocă și de apreciere a eforturilor fiecăruia în parte.

În concluzie: Educația plastică joacă un rol major în dezvoltarea creativității, a gândirii vizuale și a sensibilității artistice a elevilor, oferindu-le instrumente valoroase pentru exprimare și înțelegerea lumii. Pentru a face această disciplină mai eficientă și mai atractivă, este necesar să adaptăm metodele de evaluare, să sporim numărul de ore alocate și să integrăm tehnologia și interdisciplinaritatea în procesul de predare. Aceste măsuri vor motiva elevii să își descopere și să își valorifice potențialul artistic, transformând educația plastică într-o experiență relevantă și captivantă.

Prin introducerea notelor numerice, a aprecierilor

descriptive și a sistemelor alternative de feedback, elevii vor primi o evaluare mai clară și mai motivantă a eforturilor lor. Creșterea numărului de ore și organizarea de activități extracurriculare vor oferi timp suficient pentru explorare și experimentare, iar utilizarea tehnologiei și a proiectelor interdisciplinare va conecta arta cu alte domenii și cu realitatea cotidiană. Aceste abordări vor stimula interesul elevilor, arătându-le că arta este un instrument puternic de comunicare și înțelegere a lumii.

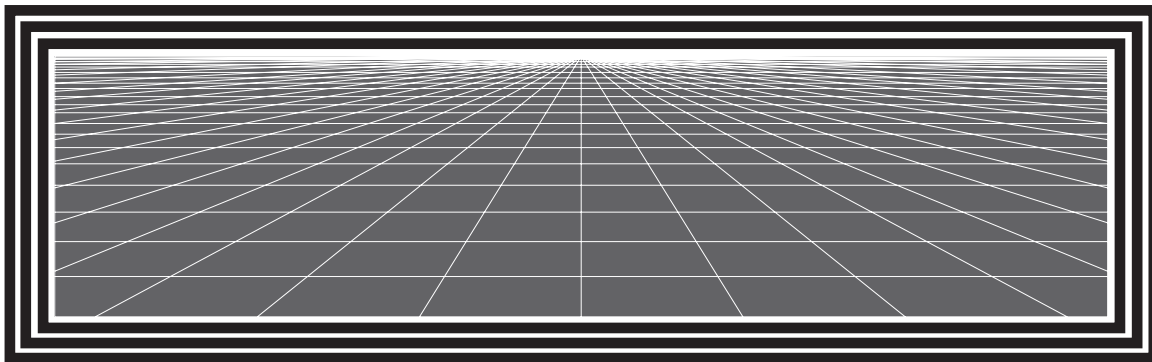
Educația plastică este mai mult decât o simplă materie școlară – este o unealtă de bază pentru formarea unor viitori adulți creativi, flexibili, cu o sensibilitate artistică bine conturată. Prin adaptarea și modernizarea metodelor de predare, putem motiva elevii să vadă arta ca pe o parte integrantă a vieții lor și să o folosească ca mijloc de exprimare și explorare a lumii. Astfel, educația plastică va deveni nu doar un subiect de studiu, ci o călătorie plină de descoperiri și realizări personale.

Recomandări:

- Introducerea unui sistem de notare numerică (1-10) pentru evaluare;
- Organizarea periodică de expoziții și concursuri, pentru stimularea creativității;
- Dezvoltarea de proiecte interdisciplinare, care să conecteze arta cu alte materii;
- Dotarea cabinetelor de educație plastică cu materiale și resurse de calitate;
- Formarea continuă a profesorilor pentru utilizarea metodelor moderne de predare;
- Promovarea temelor libere (conform curriculumului și adaptate vârstei) la concursurile și expozițiile de artă.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cabac V. Strategii de evaluare a rezultatelor școlare. În: *Didactica Pro...*, nr. 5 (9), 2001, pp. 39-42.
2. Csikszentmihalyi M. *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. New York: Harper Collins, 1997.
3. Davis J. H. *Why Our Schools Need the Arts*. New York: Teachers College Press, 2008.
4. Gardner H. *Frames of Mind: A Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books, 1983.
5. Hubenco T. Metode tradiționale de evaluare la arta plastică. În: *Artă și educație artistică*, nr. 1 (4), 2007, pp. 155-162.
6. Stoica A., Musteață S. *Evaluarea rezultatelor școlare. Ghid metodic*. Chișinău: Lumina, 2001. 176 p.
7. Țurcanu N. Tehnici și metode de expresie creativă a limbajului plastic. Pe: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/137-148_2.pdf (Accesat la 22.01.2025).

dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din
Moldova

Curriculumul și manualul de *Limba și literatura română* în clasa a V-a: secvențe de monitorizare și evaluare din partea cadrelor didactice

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

CZU 37.091:811.135.1 | doi.org/10.5281/zenodo.15306909

Rezumat: Articolul abordează de manieră rezumativă rezultatele privind monitorizarea și evaluarea intermediară a

Curriculumului și a manualului de *Limba și literatura română* (LLR) pentru clasa a V-a, cu implicarea a 155 de cadre didactice din Republica Moldova. Subiecții chestionați au lucrat cu noul manual, ca mijloc principal de instruire, recomandat de Ministerul Educației și Cercetării, pe parcursul anului precedent de studii (2023-2024), iar documentul de Curriculum (intrat în uz în 2019) îl aplică deja de 5 ani, utilizând anterior manualul elaborat în baza documentului reglator vechi, dar și alte resurse didactice. Metoda principală de cercetare a fost chestionarea, care a inclus un ansamblu variat de itemi, cu scopul de a evidenția aspectele pozitive și problemele intervenite în asigurarea accesului, calității și relevanței la educația lingvistică și literară pentru un eșantion reprezentativ, de peste două mii de elevi cu vârsta de 11-12 ani, la care predau peste 150 de cadre didactice.

Cuvinte-cheie: curriculum, monitorizare, evaluare, disciplina *Limba și literatura română*, gimnaziu, liceu, actori educaționali, manual, caietul elevului.

Abstract: The article summarizes the results of the monitoring and interim evaluation of the Curriculum and the Romanian Language and Literature (LLR) textbook for the 5th grade, with the involvement of 155 teachers from the Republic of Moldova. The surveyed subjects worked with the new manual, as the main means of instruction, recommended by the Ministry of Education and Research, during the previous academic year (2023-2024), and the Curriculum document (entered into use in 2019) has been applied for 5 years already, using the manual developed based on the old regulatory document, but also other teaching resources. The main research tool was the questionnaire, which included a varied set of items, with the aim of highlighting the positive aspects and problems encountered in ensuring access, quality and relevance of linguistic and literary education on a representative sample of over two thousand students aged 11-12 over two thousand students aged 11-12, taught by over 150 teachers.

Keywords: curriculum monitoring, assessment, Romanian language and literature discipline, middle school, high school, educational actors, textbook, students notebook.

INTRODUCERE ȘI CONTEXTUL CERCETĂRII

Pe parcursul anului de studii 2023-2024, în cadrul Subprogramului de Stat *Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a Curriculumului școlar*, o echipă de cercetători de la Universitatea de Stat din Moldova (Centrul de Cercetări Științifice Politici educaționale și sociale – coord., dr. hab., prof. univ. Vl. Guțu) a început un proces sistematic și coordonat de cercetare a calității implementării Curriculumului Național din învățământul general [8, p. 3].

CADRUL CURRICULAR CURENT: OPORTUNITĂȚI ȘI PROVOCĂRI

În acest context, am demarat o investigație pedagogică aplicată, care va continua cu alte studii în domeniu. Obiectul principal al cercetării a fost procesul de aplicare, monitorizare și evaluare inițială a manualului de LLR, cl. 5, în raport cu prevederile curriculare actuale, fundamentate de Cadrul de Referință al Curriculumului Național [1]. Ca bază legislativă și conceptuală, ne servește articolul 41 al Codului educației din Republica Moldova, în care se reglementează principiile de utilizare a manualelor școlare în instituțiile de învățământ general, elaborate în baza Curriculumului Național, selectate și editate prin concurs, în temeiul unui regulament aprobat de ministerul de profil, precizându-se, în același timp, faptul că „se pot utiliza și manuale alternative, elaborate în baza Curriculumului Național, selectate pe bază de concurs și recomandate de Minister” [2]. Elevii din învățământul primar și gimnazial sunt asigurați cu manuale școlare în mod gratuit, iar cei din clasele X-XII sunt asigurați cu manuale școlare conform schemei de închiriere aprobate de minister (3-4). Elevii din familiile social vulnerabile beneficiază de facilități la închirierea manualelor școlare, în condițiile stabilite de Guvern [Ibidem]. Am oferit *in extenso* acest articol, atât ca sursă de informare actualizată pentru practicieni, principalii beneficiari proiectați ai demersului nostru investigativ, dar și întru dezvăluirea oportunităților legale de dezvoltare a mult-dezbătutei probleme a manualului școlar în actualitatea/realitatea noastră imediată.

În context internațional, există mai multe recomandări din partea experților educaționali, care sunt total relevante și pentru mediul educațional din țara noastră, în contextul globalizării și al procesului de pre-aderare europeană, bazate pe documentul strategic, proiectate în baza Obiectivelor dezvoltării durabile *Educația 2030*. De

aici evidențiem direcția prioritară de acțiune – *Creșterea relevanței ofertei curriculare din perspectiva competențelor-cheie și a celor profesionale prin revizuirea continuă a documentelor de politici curriculare*. Proiectarea și dezvoltarea curricula din perspectivă intra-, inter- și transdisciplinară are la bază: planuri de învățământ, curricula pe discipline, manuale, ghiduri metodologice etc, care derivă din Obiectivul strategic general 6 – *Îmbunătățirea funcționalității și a calității sistemului educațional prin implementarea eficientă a tehnologiilor digitale pentru asigurarea calității și sustenabilității educației* [9, p. 30]. De asemenea, este deosebit de important a sublinia că indicatorii de monitorizare și evaluare a curricula includ „ponderea disciplinelor școlare asigurate cu manuale de 100% la toate clasele” [Idem, p. 36]. Deocamdată, manualele digitale, ca perspectivă mondială de mare interes și actualitate, rămâne un aspect deschis pentru cercetări și inițiative particulare, dar deloc *terra incognita*.

Echipa de autori a fost ambiționată în procesul de elaborare, dar și în cel de expertizare, destul de anevoios și contradictoriu, pe alocuri, să regândim, împreună cu profesorii și elevii, felul în care ne raportăm la școală, la ora de clasă, la colaborarea dintre elevi, părinți și comunitate, la resursele didactice, inclusiv la tehnologii, într-un cuvânt la întreg ecosistemul educațional, astfel încât învățarea elevului ca efort sistematic să devină vizibilă, înregistrând rezultate/progrese individuale [Cf. 6].

Pentru confirmarea preocupărilor enunțate anterior la tema dată, propunem o sinteză conceptuală, cu caracter acțional-practic, relevantă și pentru contextul nostru, iar deducțiile și îndemnurile la acțiuni și reglementări oficiale *altfel* întru soluționarea unor probleme de stringentă actualitate le lăsăm pe seama cititorilor, dar și a dezbaterilor ce vor continua în proiectul evocat mai sus.

Tabelul 1. *Cinci modalități de a face manualele relevante în era digitală* (Selecție și adaptare după [7])

Elaborarea manualelor „în timp real” pentru a asigura coerența și valorificarea calitativă a Curriculumului	Manualele sunt în continuare esențiale pentru procesul de educație și oferă o foaie de parcurs pentru rezultatele de învățare specifice clasei și disciplinei. Un studiu din 2016 al Centrului de Cercetare în domeniul Politicilor Educaționale de la Harvard a constatat că elevii care folosesc manuale de cea mai bună calitate înregistrează rezultate vizibile, sporite. Documentul de politică <i>Why Textbooks Count de Cambridge Assessment</i> a influențat revenirea la manualele tradiționale în Anglia, constatând performanța slabă a elevilor englezi la matematică, în comparație cu performanțele elevilor din țările „vedete” precum Finlanda și Singapore, care poate fi datorată faptului că doar 10% dintre profesorii din Anglia au folosit manuale. Manualele sunt încă cruciale pentru procesul de educație din țările în curs de dezvoltare. Cu toate acestea, ritmul schimbărilor solicită țărilor în curs de dezvoltare să se asigure că manualele sunt dinamice și actualizate mai rapid, pentru a reflecta principiile directe privind cunoștințele și abilitățile importante în viitor.
---	---

Îmbinarea resurselor digitale cu manuale tradiționale tipărite, utilizate de secole	Chiar și națiuni avansate, cum ar fi Republica Coreea de Sud (care avea un obiectiv explicit de a trece pe deplin la manuale digitale până în 2013/2015) sau Statele Unite (unde state precum California și Texas favorizează manualele digitale) nu au devenit încă complet digitale. Dar țările în curs de dezvoltare, deși se confruntă cu provocări legate de elementele de bază, cum ar fi profesorii, dotarea sălilor de clasă și a grupurilor sanitare, pot și ar trebui să îmbine clipuri, simulări video și materiale multimedia cu manualele tipărite, pentru a satisface nevoile de învățare ale elevilor din generația actuală. Puterea reală a resurselor digitale constă în transformarea modului în care elevilor li se predă, pentru a face învățarea mai atractivă în mileniul 3, devenind interactivă, personalizată și autodirijată.
Repoziționarea/ transformarea rolului profesorului pentru a depăși limitele manualelor	Era digitală a generat diverse materiale și instrumente de învățare. Rolul profesorului de astăzi este de a fi un antrenor/facilitator, mai degrabă decât un simplu furnizor de cunoștințe. Manualele de ultimă generație, care promovează intensiv și extensiv studiul independent, inclusiv bazat pe proiecte, reclamă profesori mai proactivi și mai creativi. Acest lucru se întâmplă în Nepal, unde Centrul de Dezvoltare a Curriculumului este ajutat să dezvolte materiale online pentru predarea Științelor, Matematicii și Limbii Engleze în școala generală, astfel încât profesorii să devină adepți în utilizarea conținutului electronic. În programul a2i (<i>Aspire to Innovate</i>) din Bangladesh, cadrele didactice formează o comunitate online pentru a crea și a partaja materiale de învățare pe portalul profesorilor. În Bhutan și Sri Lanka, s-a pilotat programul <i>Math Cloud</i> , un instrument de învățare care adaptează modalitățile de învățare la nivelul specific al fiecărui elev. Profesorii folosesc instrumentele TIC pentru a ajuta elevii aflați la diferite etape de învățare să stăpânească concepte prin studiul independent. Puterea reală a resurselor digitale de învățare constă în transformarea stilului de predare.
Investiții conjugate în manuale și materiale digitale de ultimă generație	Unii cred că, cu resursele online gratuite, guvernele pot elimina manualele și pot economisi bani. Realitatea este cu totul contrară. Pentru a actualiza manualele statice și de modă veche, guvernele trebuie să investească substanțial în dezvoltarea unor modele inovative de manuale, care sunt instrumente de navigare fiabile și eficiente într-o lume digitală și care pot fi, de asemenea, asociate cu „gemenii” lor digitali. Lumea în curs de dezvoltare se confruntă cu multe paradoxuri – nu este neobișnuit să găsești o școală bine dotată cu săli de clasă inteligente și resurse digitale într-un cadru urban și, călătorind la două ore distanță, să vezi o școală rurală fără săli de clasă adecvate, în unele țări, fără electricitate și fără profesori. Alocările bugetare din partea guvernului trebuie să răspundă noilor realități. Nevoia continuă de manuale de înaltă calitate și instrumente și sisteme de învățare digitală necesită mai multe investiții din partea guvernelor.
Îmbunătățirea conexiunilor școlii cu multiple surse de învățare online	Calculatoarele au început să pătrundă în școală în timpul erei TIC. Dar acum schimbarea jocului se referă la conexiune. În Nepal, care implementează un plan de dezvoltare a sectorului școlar de 6,4 miliarde de dolari (în parteneriat cu ADB (Blogul asiatic de dezvoltare – engl.) și alți parteneri de dezvoltare), doar 4.000 din aproximativ 32.000 de școli au conexiune digitală, aceasta însă fiind crucială și deschizând oportunități pentru crearea unor biblioteci electronice și platforme de învățare electronică, pentru a completa manualele și a actualiza activitatea școlilor cu privire la cele mai recente tendințe educaționale și metode de predare. Rolul manualelor este și mai relevant în lumea digitală, ele pot oferi modele de bază pentru a ajuta în procesul de navigare în vasta „junglă” de resurse deschise și materiale online, într-o atingere obiective specifice de învățare. Dar trebuie să inovăm și să reorientăm politica și practica manualelor pentru era digitală globală. Numai atunci resursele digitale și instrumentele tehnologice pot fi integrate în conținutul manualului, în vederea îmbunătățirii învățării elevilor (la nivel de proces și rezultate).

METODOLOGIE ȘI CONSTATĂRI

Monitorizarea și evaluarea intermediară a Curriculumului [3] și a noului manual de LLR pentru clasa a V-a [4] au implicat 155 de cadre didactice din Republica Moldova (150 femei, 4 bărbați și un răspuns – fără sexul indicat). Subiecții chestionați au lucrat cu noul manual ca mijloc principal de instruire, recomandat de Ministerul Educației și Cercetării, pe parcursul anului precedent de studii (2023-2024), iar documentul de Curriculum (intrat în uz în 2018) îl aplică deja de 5 ani, cu utilizarea manualului elaborat în baza documentului reglator vechi, dar și a altor resurse didactice. Instrumentul principal de cercetare praxiologică a fost *chestionarul* elaborat de noi, care a inclus un ansamblu variat de itemi, cu scopul de a evidenția aspectele pozitive și problemele intervenite în asigurarea accesului, calității și relevanței educației lingvistice și literare pe un eșantion de peste două mii de elevi cu vârsta de 11-12 ani. Mediul în care activează cadrele didactice se caracterizează prin respondenți proveniți de la sate – 49% și orașe – 51%; din școli gimnaziale – 47%, iar din licee – 53%, toate fiind cote procentuale reprezentative pentru proveniența cadrelor didactice și tipologia reședinței instituțiilor educaționale.

Vârsta medie a respondenților este prezentată în Diagrama 1, fiind aproximativ de 50 de ani, situație care nu se deosebește, în viziunea noastră, cu cea de la alte discipline din instituțiile de orice tip, de la grădiniță până la cele de educație extrașcolară sau a adulților.

Diagrama 1. *Vârsta medie a populației investigate*

O situație similară se atestă și privitor la *vechimea de muncă*, coform datelor statistice obținute. Astfel, 68% dintre respondenți sunt aproape de vârsta pensionării sau chiar au depășit-o de ani buni. Îmbătrânirea activă în școală ar fi, după noi, o explicație foarte bună și optimistă, pe de o parte, și „salvarea” școlii de lipsa dramatică a specialiștilor, pentru moment, pe de altă parte, dacă nu ne-ar impune oarecum contextul o abordare realistă vizavi de perspectivele de dezvoltare a resurselor umane pe termen mediu și lung în domeniul educației, dar și în alte sectoare, la nivel local și național.

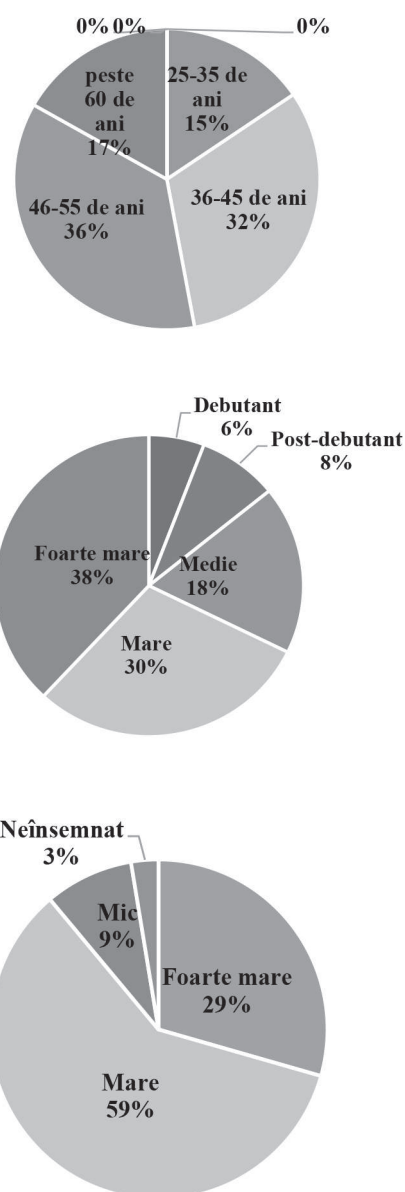
Diagrama 2. *Vechimea de muncă pedagogică*

Nivelul de accesibilitate al manualului s-a distribuit, în percepția respondenților, pe următoarea scală: destul de accesibil – 61%, mediu – 36%, minim – 3%, inaccesibil – 0%, fapt eminamente pozitiv. În comparație cu alte manuale, utilizate de cadrele didactice, cotele procentuale se distribuie pe 3 paliere: accesibil – 85%, nelucrative – 8%, s-au abținut să răspundă – 7%.

Deoarece vorbim despre o piesă curriculară nou apărută pe piața educațională din Republica Moldova, prima întrebare a ținut de *gradul de noutate al manualului*, care se distribuie procentual cum este indicat în Diagrama 3, ceea ce relevă aspecte pozitive, în proporție de 88% (ca sumă a răspunsurilor *foarte mare* și *mare*).

Diagrama 3. *Gradul de noutate al manualului, apreciat de respondenți*

Aspectele inovative, remarcate de către cadrele didactice, le putem clasifica după câteva criterii-cheie, prezentate detaliat în organizatorul grafic de mai jos.

Tabelul 2. *Aspecte inovative apreciate de respondenți în manualul de LLR*

Structură și design	Conținut	Metodologie
Manualul este structurat conform Curriculumului și aceasta ne ajută să ne orientăm ușor în procesul de proiectare, dar și de predare-învățare-evaluare.	Texte inovative, originale, literare și nonliterare noi, interesante, contemporane (peste 40 de răspunsuri); Mai multe texte la fiecare unitate; Texte cu caracter educativ; Scriitori nestudiați, noi; Texte interesante pentru lectură și interpretare etc.; Au fost introduși autori contemporani, unitățile de învățare conțin texte pentru lectură și, respectiv, exerciții originale, în baza conținutului; Texte, sarcini, surse informative, scheme adaptate vârstei elevilor, care facilitează munca profesorului la clasă.	Exerciții adaptate competențelor prevăzute de Curriculum, cu caracter practic extins; Diversitatea exercițiilor, inclusiv cu caracter de noutate pentru profesori, mai puțin tradiționale; Exerciții și întrebări deschise care solicită elevilor să își expună opinia și să analizeze diferite aspecte; Exerciții interesante, diverse, atractive; Tehnici de lucru interesante; Aranjarea sarcinilor respectând principiul interactiv al învățării prin descoperire; Exercițiile de gramatică dispun de exemple ilustrative, corecte.
Conținutul este structurat bine, încadrându-se în etapele lecției, conform cadrului ERRE, care este de mare ajutor practicienilor cu experiență mai modestă de activitate.	Manual creativ, care integrează reușit conținuturi audio și video în procesul de învățare.	Apariția la fiecare sfârșit de unitate a paginii <i>Pentru portofoliul tău</i> , ceea ce permite elevului să recapituleze temele din capitolul studiat (peste 20 de aprecieri).
Bine structurat, organizat, fiind înlăturate elementele haotice.	Încadrarea conținuturilor de educație media.	Modalitatea de a oferi elevilor informația nouă, inclusiv la rubricile <i>Știați că...</i> , <i>Important</i> .
Tabele, scheme clare, originale.	Abordarea interdisciplinară și proiectele transdisciplinare inovative.	Exemple de probe de evaluare și autoevaluare.
Design atractiv al manualului, imagini color, compartimente noi bine structurate.	Introducerea conceptului <i>savoir faire</i> .	Integrarea metodelor interactive; Unele metode explicate în manual.
Aranjarea potrivită în pagină, aspecte cromatice atrăgătoare.	Accentul pe valori; Promovarea valorilor spirituale; Prezența în denumirea modulelor a valorilor general-umane.	Înlocuirea subsolului din manualul precedent cu articole din DEX prin vocabularul de la finalul textului; Oferirea de explicații multor cuvinte necunoscute, ceea ce facilitează înțelegerea textului.
Structura unei teme bine gândite.	Informații interesante pentru portofoliu.	Atelierele de lectură și scriere.
Ilustrații diverse, care prezintă interes și bucură ochiul, trezesc curiozitatea pentru învățare.	Elementele de interculturalitate.	Promovarea digitalizării predării și învățării, activități diferite care valorifică TIC.
Structura nouă, așteptată de cadrele didactice care au lucrat aproape 20 de ani cu același manual, cu mici schimbări.	Explicarea accesibilă a figurilor de stil, algoritm util și clar de comentare, informația suplimentară.	La sfârșitul fiecărei unități, exerciții pentru atelierul de scriere, pe lângă textul de bază sunt și alte modele de texte cu aceeași temă.
Sucesiune logică a materialului, ceea ce duce la achiziționarea noilor cunoștințe.	Conținuturi ce favorizează formarea competențelor comunicative conform vârstei.	Rubrica originală <i>Conexiuni</i> .
Prezența imaginilor color, motivaționale, activitățile propuse pentru portofoliul de învățare al elevului.	Au fost adăugate proiecte de grup cu potențial mare de stimulare a creativității.	Este pus accentul pe dezvoltarea gândirii critice (8 aprecieri).
Teme gramaticale bine structurate, oferite în tabele și în alți organizatori grafici.	Conexiunea largă a subiectelor cu realitatea cotidiană și provocările ei.	Limbaaj accesibil.
Imagini artistice, picturi celebre, corelate interesant cu tematica textului studiat.	Dicția evidențiată ca subcapitol – este foarte bine; momentele de ortografie și ortoepie.	E pus accentul pe dezvoltarea gândirii critice (7 aprecieri).

Diferite compartimente noi.	Activități care provoacă la dialog, relație armonioasă de comunicare cu părinții, bunicii.	Manualul este o continuitate a manualului din clasa a IV-a, sunt exerciții exact pentru o lecție și la final pentru tema de acasă.
Aspecte inovative multiple, la nivel de structură și conținut.	Conținut video/audio.	
Un manual frumos, cu diferite tipuri de texte, cu multe sarcini de lucru, organizate în rubrici, cu teste recapitulative.	Intercalarea genurilor de artă; prezența numelor notorii de pictori; Ateliere de scriere; pentru portofoliul tău.	
Stilul redactării, ilustrațiile corespund conținutului, noțiunile importante sunt evidențiate prin culori.	Sunt bine alcătuite sarcinile de la <i>Enigmele textului</i> , care îi motivează pe elevi.	

În aceeași ordine de idei, am remarcat și răspunsuri de genul: unele teme din manual nu corespund în totalitate Curriculumului; nimic nou, nimic deosebit; pentru mine, manualul nu este atât de atractiv, am avut așteptări mai mari; am lucrat cu manualul doar în semestrul 2 (a apărut prea târziu); exerciții prea puține, pentru elevii cu diferit potențial și ritm de învățare; unele texte sunt scurte, dar nu foarte clare copiilor. Ca răspuns la aceste obiecții, precizăm că manualul a fost elaborat sută la sută conform Curriculumului. Am remarcat însă că unii profesori cu vechime mai mare de activitate se orientau după temele din manualul vechi și nu consultau deloc schimbările din Curriculum, de exemplu, scriau pe rețele de socializare că nu am pus *Diftongii și triftongii* sau altă temă gramaticală de la *Verb*, care nu mai este recomandată în Curriculumul curent. Relativ la alte *dificultăți cu care se confruntă elevii în procesul de lucru cu manualul la lecții sau acasă*, mai mult de o treime dintre ei nu au semnalat nicio problemă, dimpotrivă, au adus cuvinte de mulțumire și aprecieri pozitive. În ordinea frecvenței răspunsurilor, dificultățile țin de: accesibilitatea textelor, inclusiv a celor din literatura universală, dar și imposibilitatea de a găsi textele originale, integrale în bibliotecile școlare, electronice sau din comunitate, deoarece se percepe greu mesajul din fragmentele scurte oferite; limbajul sofisticat, multe cuvinte noi în texte și e nevoie de lucrat mult cu dicționarul, greu de înțeles, altele prea filozofice (de ex., *Pădurea* de A. Macedonschi, *Perseu și Meduza* de A. Artene); prea multe poezii; termeni noi, multe neologisme și concepte abstracte, texte noi care necesită timp și efort pentru a fi înțelese, complexitatea sporită a unor exerciții, itemi de evaluare, formulări academice; portofoliile electronice ar fi de preferat în defavoarea celor solicitate de manual, dar aceasta nu interzice nici cadrului didactic, nici elevului cunoscător să treacă la variante digitalizate, în opinia noastră. Structurarea materiei teoretice, a temelor de gramatică (care sunt prea multe, dar nu este nimic în plus, în afara Curriculumului – n.n.), unele dintre acestea nu au continuitate clară la cele învățate la primar. Profesorii au așteptat modele de texte gata

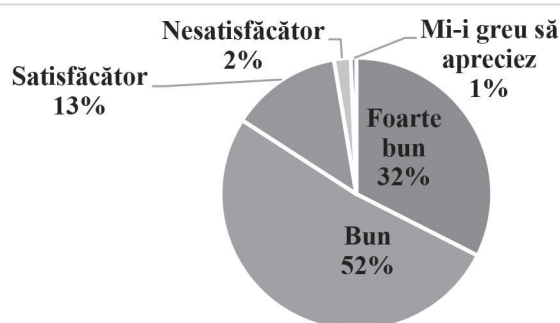
elaborate (eseu, discurs, scriere liberă, interviu, dezbatere etc.), ceea ce, după noi, poate atenta la libertatea de exprimare și la creativitate, dar și la stereotipizarea unor practici subiective, exprimare a propriilor opinii; lipsa exercițiilor. De exemplu, *Cazurile substantivului* este o temă la care lipsește atât teoria, cât și exercițiile relevante; unele sarcini pot fi înțelese ambiguu, iar informația oferită este mult prea succintă (Dar cum rămâne cu rolul profesorului în facilitarea învățării, de completare și extindere a suportului informativ și didactic??? – n.n.). Alte dificultăți depășesc cadrul curricular – necoresponderea totală a conținuturilor cu temele din planificările de lungă durată (realizate înainte de apariția ultimei variante de manual). Multe dintre ele apar total contradictorii: o mare parte apreciază accesibilitatea, originalitatea și diversitatea exercițiilor, alții – dimpotrivă. Competențele digitale insuficiente ale elevilor și profesorilor, lipsa echipamentului TIC în clasă nu permit realizarea multor sarcini propuse în manual. Este necesar ca elevul de azi să muncească mai mult independent, dar aceasta este foarte greu.

Cât privește *provocările/dificultățile de utilizare a manualului dat*, în procesul de predare-învățare-evaluare, strict, 50 la sută au afirmat: nu sunt, totul este bine, ne-a plăcut, ne-a provocat să învățăm împreună cu elevii și să ne adaptăm la un design nou și interesant; manualul corespunde Curriculumului; este un instrument de o reală valoare, care mă ajută să îmi ating obiectivele propuse; este un manual bun, bine gândit; ne ajută la proiectarea lecției; abordare creativă; sunt mulțumită, lucrez cu plăcere. Pe de altă parte, răspunsurile celeilalte jumătăți a respondenților țin de dificultățile de adaptare la noul design (nu este ușor să urmărim corelarea curriculară, greu mă adaptez la noua structură și la noile conținuturi; limbaj prea academic; era oportună explicarea unor opere de pictură folosite pe foile de titlu ale unităților de învățare; exerciții puține, informație foarte laconică, scrisul mărunț); de conținutul unor texte sau al temelor de gramatică (explicații sumare ale temelor gramaticale și ale textelor; mă deranjează textele cu tematică religioasă; unele texte sunt dificile, departe

de interesele copiilor de clasa a V-a; pe alocuri, avem nevoie de mai multe sarcini, exerciții; unele teme gramaticale sunt prezentate foarte sumar, informații insuficiente, cu exerciții puține (de exemplu, *Cazurile substantivului*); *abordare didactică*; atelierelor nu sunt alternate conform reperelor metodologice la disciplină; indicarea realizării unor fișe de portofoliu, proiecte individuale sau de grup, grile de autoevaluare; avem nevoie de mai multe materiale suport etc.

Reacțiile elevilor apreciate de cadrele didactice cu privire la manual au fost cu preponderență pozitive: 122 de răspunsuri și neutre – 22, unul negativ, alții 10 nu au răspuns la această întrebare. În același sens, reacțiile elevilor apreciate de cadrele didactice se situează pe următoarea scală: pozitive – 94, neutre – 47; nu cunosc, nu au discutat – 5 cadre didactice, 2 subiecți au dat răspuns generalizator negativ, iar unul a obiectat că are format mare, incomod de purtat în ghiozdan.

Diagrama 4. Calificativul general pentru manualul de LLR

Sugestiile de principiu pentru viitorii autori, care vor lucra la optimizarea Curriculumului pentru clasa a V-a, dar și pentru altă ediție a manualului curent, sunt, la fel, destul de eterogene. Astfel, puțin peste o treime dintre respondenți au oferit sugestii. Regretul exprimat de mai mulți dintre respondenți vizează întârzierile foarte mari ale manualelor în școli, la marea majoritate a claselor și a disciplinelor, care generează probleme serioase, dezorientând profesorii, elevii și părinții, deopotrivă, dar și afectând calitatea educației, în ultimă instanță. Dintre cele specifice, reiterate în mai multe răspunsuri, am selectat următoarele:

- Manualul să corespundă întocmai cu Curriculumul. Curriculum se cere optimizat, este prea încărcat. E necesară simplificarea conținuturilor ce țin de morfologie și sintaxă. Nu toți elevii de gimnaziu sunt viitori filologi.
- La *Limba română* trebuie să-i învățăm pe elevi a comunica, a scrie corect, lizibil, o putem face fără ca elevul să știe aspectele timpului trecut,

- toate categoriile de pronume, numerale sau toate tipurile de propoziții în frază.
- La elaborarea Curriculumului și a manualelor să se colaboreze cu reprezentanți din România.
- La selectarea textelor să se ia în calcul atât caracterul educativ, cât și gradul de dificultate la receptare și interpretare a textelor. Ar fi de dorit să avem mai mulți autori de texte basarabeni.
- Ar fi bine ca manualul să fie completat cu Caietul elevului și teste pentru evaluări sumative. Mai multe exerciții, culegere de exerciții la manual, culegere de dictări.
- Sarcinile de lucru să fie accesibile. Să se țină cont de vârsta elevilor, de particularitățile lor diferite de învățare și să nu uităm că am fost și noi copii!!!
- În lista cărților oferite pentru Atelierele de lectură, majoritatea titlurilor nu se regăsesc în bibliotecile școlare, dar, uneori, nici în librării.
- Să fie luate în considerare și necesitățile elevilor cu CES.
- Ar fi binevenită o Anexă la manual cu texte/fragmente literare, scenete pentru dramatizare, scheme recapitulative, ori o crestomație cu texte mai mari și interesante.
- Adăugați, vă rog, *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă și alte texte bine cunoscute de elevi din manualele vechi. Elevii trebuie să le studieze.
- Modurile verbale, inclusiv modul indicativ, de studiat în totalitate.
- Ar fi bine să avem mai multe ore pentru unele teme de gramatică (verb – moduri, substantiv – cazuri) pentru exersare (lecții doar pentru rezolvarea exercițiilor).
- Mai multă informație la părțile de vorbire.
- Tema *Figurile de stil* (pag. 49) ar fi bine să fie continuată de epitet, comparație sau să facă o recapitulare a comparației și personificării – teme studiate în clasa a IV-a.
- Accent pe comunicarea orală, pe îmbogățirea vocabularului, pe scrierea corectă a ortogramelor.
- Dacă este posibil, modele de exerciții rezolvate (în ajutorul elevului).
- Ne-am dori ca manualul să conțină mai puțini termeni științifici, care împiedică perceperea textelor.
- Diversificarea exercițiilor, cu accent pe dezvoltarea creativității.
- Așteptăm digitalizarea manualului cu activități interactive.
- Din punct de vedere tehnic, scrisul să fie mai vizibil. Să fie incluse mai multe exerciții cu scheme și tabele în loc de alte exerciții.
- A se adăuga grile de autoevaluare, schițe de proiecte individuale sau de grup.

- De introdus rubrica *Corect/Greșit*.
- Să atragă atenția la dimensiunea manualului, copertă mai groasă, cred că ar fi binevenit un manual mai mic și mai ușor (ca greutate).
- Setul didactic să fie compus din: Manual, Ghidul profesorului și Caietul elevului.
- După această formă, să fie editate manualele și pentru celelalte clase.
- Să fie coordonate mai bine manualele cu cele din treapta primară.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Ca rezultat al evaluării, dar și al planului editorial al Editurii *Știința*, pentru a răspunde doleanțelor cadrelor didactice, întru dezvoltarea competențelor de lectură, comunicare orală și scrisă, a orizontului cultural și moral al elevilor din clasa a V-a, s-a elaborat *Caietul elevului* [5]. Acesta include o extindere practică a conținuturilor curriculare din manualul de *Limbă și literatură română*, care ajută copiii să își îmbogățească și să își aprofundeze cunoștințele la disciplină. Astfel, conținutul *Caietului* completează, în mod creativ și original, manualul, respectând, la nivel structural și tematic, cele 10 unități de învățare, cu toate rubricile-cheie. Conceput, în mod principal, pentru activitatea independentă, individuală a elevului/elevei, atât acasă, cât și în clasă, ne dorim ca activitățile de învățare să fie realizate din plăcere, cu interes și motivație de dezvoltare a competențelor literare și lingvistice.

Așa precum au opinat cadrele didactice chestionate și precum are convingerea și echipa de autori, lectura va rămâne întotdeauna activitatea de bază la disciplina noastră, dar și, în general, un pilon pentru întregul demers educațional, de aceea textele selectate, interesante și utile ca mesaj ideatic și estetic, urmează a fi citite și re-citite, povestite și analizate, din diverse perspective. *Cuvintele noi* de la rubrica *DEX* este bine să fie însușite prin raportare la varii contexte de utilizare, prin diferite exerciții lexicale. *Universul textului*, redat printr-o varietate largă de sarcini, ghidează *observarea, explorarea/cercetarea și interpretarea* textelor prin operații intelectuale și artistice, de exersare a abilităților respective, inclusiv de lectură expresivă, de gândire creativă și critică, de vorbire corectă, dar și de exprimare avizată și liberă a opiniilor. *Exercițiile de gramatică, punctuație, topică, dicție* etc. se vor îndeplini în mod funcțional, ca să contribuie la elaborarea și evaluarea produselor intelectuale, în baza unităților de competență din Curriculum. Paginile cu *Portofoliul meu* propun crearea unor lucrări originale ale elevului/elevei, încurajat/-ă să respecte cerințele stabilite, împreună cu ceilalți colegi și cadrele didactice. *Atelierele de lectură, scriere, comunicare* vor fi de mare ajutor în acest sens, inclusiv de antrenare și valorificare a deprinderilor și a comportamentelor verbale.

Proiectele inter-/transdisciplinare prezintă o continuitate tematică a mesajelor literar-artistice și culturale de la fiecare unitate și au misiunea de a integra și a aplica, de manieră personală inovativă, achizițiile elevilor/elevelor, solicitând eforturi de transferare a cunoștințelor, valorilor în viața cotidiană din familie și comunitate.

În încheiere: Atât manualul evaluat, la nivel inițial de implementare, cât și caietul contribuie la facilitarea procesului de învățare și descoperire a unor noi orizonturi în lumea plină de minuni a *cuvântului limbii române*. Ne dorim ca elevii să înțeleagă că învățarea limbii și literaturii este o muncă de o viață, dar, începută cu responsabilitate din anii de școală, dă roade frumoase, împlinindu-ne *personalitatea*.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Guțu VI. (coord.) Cadrul de referință al Curriculumului Național. Chișinău: Ministerul Educației, Culturii și cercetării, 2018. Pe: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_final_rom_tipar.pdf.
2. Codul educației al Republicii Moldova, 2014. Pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro (Accesat la 5.08.2024).
3. Curriculumul de Limba și literatura română, clasele V-IX. Chișinău: Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, 2019. Pe: https://mecc.gov.md/sites/default/files/limba_si_lit_romana_curriculum_sc_nat_gimnaziu.pdf (Accesat la 5.08.2024).
4. Goraș-Postică V., Iacob N., Bolocan V. Limba și literatura română. Manual pentru clasa a V-a. Chișinău: Ministerul Educației și Cercetării, Știința, 2023. 192 p. ISBN 978-9975-85-400-9 (Accesat la 22.09.2024).
5. Goraș-Postică V., Iacob N., Bolocan V. Limba și literatura română. Caietul elevului pentru clasa a V-a. Chișinău: Ministerul Educației și Cercetării, Știința, 2024. 112 p. ISBN 978-9975-85-466-5. (Accesat la 5.08.2024).
6. Hattie J. Învățarea vizibilă. Versiune extinsă. Iași: Polirom, 2024. 502 p. ISBN 978-630-344-057-6.
7. Jagannathan S., Ra S. 5 ways to make textbooks relevant in a digital world, 2018. Pe: <https://blogs.adb.org/author/sungsup-ra> (Accesat la 12.09.2024).
8. Lista subprogramelor subdiviziunilor de cercetare ale Universității de Stat din Moldova pentru 2024-2027. Pe: https://cercetare.usm.md/wp-content/uploads/subprograme_de_cercetare_2024_2027.pdf (Accesat la 5.01.2025).
9. Strategia de dezvoltare *Educația-2030*. Pe: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-900-mec-2022_1.pdf (Accesat la 17.02.2025).

Lucica CROITORU

doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

Schimbarea paradigmei de predare a textului literar în era digitală

CZU 37.091:004 | doi.org/10.5281/zenodo.15308382

Rezumat: În era digitală, în educație apar tot mai multe interogații cu privire la digitalizarea acestei dimensiuni a existenței umane: învățarea. Se pune întrebarea: Cum poate un profesor să folosească resursele digitale pentru a-și îmbunătăți predarea, a facilita învățarea și a realiza evaluarea în cele mai bune condiții? Folosește resursele create de alții sau încearcă

să le creeze el? Putem folosi resurse digitale la orice vârstă a elevului, indiferent de disciplina de studiu, nivelul de școlarizare, filieră, domeniu sau identificăm nevoile reale ale elevilor și ne adaptăm demersul instructiv în funcție de acestea? Încercăm să răspundem acestor interogații în articolul de față.

Cuvinte-cheie: digitalizare, educație, nativi digitali, hypertexte modale.

Abstract: In the digital age, in education, there are more and more questions about in which way we can digitize this dimension of human existence: learning. The question is: How a teacher can use digital resources to improve teaching, facilitate learning and carry out assessment in the best conditions? Does he/she use the resources created by others, or does he/she try to create them himself/herself? Can we use digital resources at any age, regardless of the subjects, level of schooling, branch, field, or do we identify the real needs of students and adapt our instructional approach according to them? We try to answer to these questions in the article.

Keywords: digitalization, education, digital natives, modal hypertexts.

La începutul anului 2025, în România a început implementarea proiectului *Pedagogie digitală pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar*, finanțat prin programul PNRR [8]. Proiectul este amplu și important, deoarece are ca obiectiv formarea a, cel puțin, 100.000 de cadre didactice, iar după activitatea de formare urmează o perioadă de 6 luni de mentorat didactic. Cursul oferit de către unul dintre câștigătorii finanțării este extrem de bine gândit, în sensul că printre formatori se numără și psihologi (și trebuie să recunoaștem că, uneori, cadrele didactice manifestă cea mai mare rezistență la schimbare, față de alte categorii sociale), manageri, reprezentanți ai Casei Corpului Didactic și ai inspectoratelor școlare, profesori de limba și literatura română atât din mediul preuniversitar, cât și universitar.

Fiind un curs de pedagogie digitală, bineînțeles că subiectul principal a vizat răspunsul la întrebarea *Cum predăm digitalizat și ce competențe trebuie să aibă cadrul didactic din punct de vedere digital, pentru a asigura o predare cu finalitate pozitivă?* [2]. În acest context, participând la curs, am descoperit că mai mult de 60% dintre cursanți nu consideră că digitalizarea educației este o nevoie, o necesitate, deși trăim în era tehnologiilor informaționale și ar trebui să avem capacitatea de a utiliza resursele pe care le avem la dispoziție, dacă nu dorim să creăm altele.

Deși majoritatea cadrelor didactice participante la curs sunt de părere că digitalizarea ar trebui folosită cât mai

puțin, un cursant a susținut că este de acord ca resursele digitale să fie folosite cât mai des – pentru că ne ușurează munca și sunt la îndemână, sunt atractive pentru elevi. Discuția, care a decurs din această contradicție, a dus la revelarea următoarei idei: o componentă importantă și benefică este digitalizarea, atunci când este făcută cu măsură și cu echilibru, dar și când se resimt efectele și impactul asupra elevilor, răspunzând nevoilor și capacităților lor, nu în alte scopuri. Există cadre didactice care fac uz de resurse digitale fără a discuta cu elevii, fără a le valorifica cu adevărat în cadrul lecției, ci doar ca material suport. Bineînțeles, această situație diferă de la disciplină la disciplină, de la școală la școală, de la un mediu la altul. În liceele teoretice se folosesc mai mult resursele și dispozitivele digitale, față de cele tehnologice, spre exemplu. În mediul urban, se întâmplă același lucru, prin comparație cu cel rural, motivele fiind foarte variate, dar extrem de importante.

Am descoperit și am tras concluzia, pe care poate nu am avut curajul să o exprimăm, că unii dintre elevii noștri pot deveni nu numai analfabeți funcționali, în general, ci și analfabeți funcționali digitali. Ei poartă numele de nativi digitali [8], pentru că au crescut înconjurati de dispozitive digitale și de informație accesată cu ajutorul acestor dispozitive, pentru că sunt învățați să folosească dispozitivele și platformele, aplicațiile pentru recreere, pentru comunicare și mai puțin în scopuri

precise de învățare, de extragere a informației corecte sau a celei mai bune din punctul de vedere al raportului calitate-cantitate-relevanță-utilitate [5].

De multe ori, părinții stau de vorbă cu profesorii și le spun: „Doamnă/domnule, nu știu ce să îi fac copilului, cum să îl iau de lângă calculator, cum să îl despart de telefon...”, iar întrebarea pe care ar trebui să o punem părinților este: „Dumneavoastră când veniți acasă închideți telefonul? Îl folosiți numai pentru a răspunde la apeluri sau a le iniția?”. Pentru că, oricine deține un telefon inteligent, îl folosește și pentru rețele de socializare, pentru videoclipuri cu subiecte ce prezintă interes personal, pentru a căuta rețete sau informații etc. Iar în acest caz, copiii reacționează la modelele pe care le au în imediata apropiere, apoi la cele pe care le găsesc pe internet. Ei privesc telefonul sau calculatorul ca pe o sursă de informare primară, care este de multe ori mai bună și mai de încredere decât orice altceva (în concepția lor), ca pe o sursă de unde își procură plăcere și stare imediată de confort, ceea ce poate conduce la dezvoltarea de comportamente obsesiv-compulsive, antisociale, dezinformare etc., în formele extreme de manifestare.

În cadrul cercetării *Dezvoltarea competenței lectorale la elevii din învățământul profesional prin intermediul mijloacelor TIC*, ne-am propus să identificăm o posibilitate de a dezvolta competența lectorală la elevii din învățământul profesional folosind resursele și dispozitivele digitale, deoarece în România se folosesc pentru acest tip de învățământ programele și manualele pentru ciclul liceal [6], adaptate de către profesori, așa cum consideră de cuviință fiecare. În acest context, ne-am gândit că există o multitudine de resurse educaționale deschise care pot fi valorificate cu succes în lipsa manualelor adaptate, încât este păcat să nu creăm o strategie funcțională, un mijloc de introducere a lor în procesul instructiv de la clasă, în cadrul orelor de *Limba și literatura română*. Deși cele mai multe resurse sunt pentru ciclurile primar și gimnazial, la anumite discipline de studiu există și pentru ciclul liceal, deși acestea prezintă adesea un grad de dificultate ridicat pentru elevii din învățământul profesional, datorită bagajului de cunoștințe și competențe minim pe care aceștia îl posedă în momentul absolvirii clasei a VIII-a. Și atunci, ne-am întrebat ce resursă am putea crea cât mai ușor, fără a deține competențe digitale avansate [5], care să facă apel la cât mai mulți stimuli atunci când sunt accesate împreună cu elevii, în așa fel încât să îi învățăm că textul literar este accesibil, devine atractiv și plin de sensuri atunci când este conectat la experiența personală și la interesele majore privind profesia pe care și-o doresc sau urmează să o îmbrățișeze.

În anul 1945, cercetătorul V. Bush, șeful Departamentului de Cercetare Științifică și Dezvoltare din SUA, în articolul *As we may think*, a încercat să demonstreze că structura secvențială a documentelor nu permite procesa-

rea adecvată a unor cantități mari de informații. Autorii C. Douglas, J. Coiro și D. Moore (2012) scot în evidență necesitatea unui nou mod de înțelegere a alfabetizării, a dezvoltării abilităților de scriere și citire (când acestea se extind în sfera digitalului), deoarece alfabetizarea digitală devine un instrument extrem de util, care ne permite să înțelegem noile aspecte pedagogice, sociale și tehnologice, realități, precum și complexitatea care este necesară pentru adnotarea, analiza, investigarea și recuperarea tiparelor semantice multimodale (Szekely E.M. vorbește despre *multiliteratie* sau *literația multimodală media – LMM*) [1].

Cercetătorii D. O'Brien și C. Scharber (2008) au descris conceptul de *alfabetizare digitală* ca pe un proces de formare a unor strategii și abilități ce permit reprezentarea și înțelegerea ideilor realizate, prezentate în multiple formate. Autorii D. Buckingham și D. Belshaw (2012) completează definiția alfabetizării digitale, precizând că, fiind multimodală, informația poate fi citită în moduri diferite și subliniază relevanța învățării de a accesa informații, de a localiza, de a înțelege, de a decoda sau interpreta un format multimedia, care în mediul online se traduce, de multe ori, în hipertexte (text cu hiperlink integrat) [Ibidem, pp. 43-55].

Analizând cercetările în domeniu, dar și situația reală din școala românească, în special din liceele tehnologice din mediul rural, s-a născut ideea valorificării la clasă a hipertextului modal. Considerăm că abordarea acestei resurse digitale este una nouă, deoarece nu reprezintă un hipertext în adevăratul sens al cuvântului (scris în limbaj HTML sau alte limbaje de codificare, care folosește hiperlinkuri către surse de informare diverse), nu este nici un text multimodal în sensul că nu este un text tipărit a cărui comprehensiune se dobândește prin apel la mai multe moduri de comunicare în scopul transmiterii aceleiași informații [4].

Abordarea transcurriculară a textului literar pentru a extinde învățarea și înțelegerea și în alte domenii conexe, considerăm, este una nouă. Hipertextele modale propuse de noi nu includ aceeași informație care poate fi accesată prin mai multe căi de comunicare sau prin apel la diferite simțuri, ci oferă informații suplimentare, care pot completa sau îmbogăți mesajul textului literar și pot facilita integrarea cunoștințelor nou dobândite în bagajul propriu de cunoștințe, ce vor fi valorificate în situații experiențiale diverse.

În cadrul cercetării doctorale și, în special în perioada aplicării la clasă a experimentului pedagogic formativ, am utilizat hipertexte modale, care să trateze concomitent atât noțiuni, cunoștințe, concepte de *Limba și literatura română*, cât și cele de la unele discipline tehnice și de instruire practică pentru elevii în proces de calificare profesională ca mecanici auto. Această abordare a demonstrat randament didactic sporit, dar și o dezvoltare

integrată calitativă a competențelor de lectură și a celor de specialitate, similare cu funcționarea acestora în viața cotidiană și în viitoarea carieră profesională a elevilor.

În concepția noastră, hipertextul modal constituie o formă avansată de organizare și prezentare a conținutului educațional, în care textul de bază este îmbogățit prin legături interactive, multimedia, simulări și resurse digitale suplimentare. Acesta permite profesorilor să creeze un mediu de învățare interactiv, în care literatura nu mai este percepută ca un corpus izolat, ci ca un spațiu multidimensional în care conceptele literare sunt corelate cu unele cunoștințe tehnice aplicabile calificărilor profesionale ale elevilor. Această strategie transcurriculară de abordare a conținuturilor literare nu doar facilitează înțelegerea textului literar într-un mod aplicat, ci contribuie la dezvoltarea gândirii critice și a competențelor digitale ale profesorilor, care trebuie să gestioneze și să creeze resurse digitale, să coordoneze platforme educaționale și să integreze elemente multimedia în lecții.

Oferim mai jos un model de hipertext modal pentru calificarea *Mecanic auto* sau *Tehnician transporturi* (în sistemul de învățământ din România), care poate fi folosit ca material suport dat elevilor pentru a pregăti lecția sau a avea acces la diferite informații și care tratează comedia *O scrisoare pierdută* de Ion Luca Caragiale. Acest hipertext modal poate fi utilizat ca o schiță a demersului didactic, pe parcursul mai multor ore de curs (minim 3).

O scrisoare pierdută de I. L. Caragiale [6]: hipertext modal pentru clasa a X-a

1. Introducere

O scrisoare pierdută [9] este una dintre cele mai importante comedii scrise de I. L. Caragiale, ce pune în evidență farsa, ambițiile și neputințele oamenilor din societatea românească de la sfârșitul secolului al XIX-lea [10]. Prin analiza unor scene-cheie și corelarea acestora cu noțiuni specifice calificării de mecanic auto, vom evidenția similitudinile dintre intrigile sociale și meseria tehnică (comentariul literar al operei îl găsiți accesând linkul [11]).

2. Scena aleasă: Confuzia creată de scrisoare

a. Descrierea scenei: În comedie, confuzia generată de „scrisoarea pierdută” stârnește o întreagă vâlvă, reflectând natura umană și modul în care bârfele și neînțelegerile pot influența relațiile interumane. Personajele se implică în diverse manevre pentru a-și proteja onoarea și interesele.

b. Elemente-cheie ale acestei scene: Comunicarea defectuoasă (accesând linkul [12]), vei afla care sunt barierele cel mai des întâlnite în comunicare): La fel ca personajele care se confruntă cu neînțelegeri din cauza scrisorii pierdute, mecanicii auto pot întâmpina probleme atunci când comunicarea între colegi sau cu

clienții nu este clară, ducând la erori de diagnosticare sau reparații. (Dacă vrei să afli cum să alegi cel mai bun service pentru mașina ta, accesează linkul [13]).

3. Noțiuni specifice calificării de mecanic auto

a. Teoria și practica: Cunoașterea sistemelor auto: Un mecanic trebuie să aibă o înțelegere solidă a funcționării vehiculelor, asemănător cu personajele care încearcă să descifreze intențiile și planurile altora în contextul social complex. Accesează linkul [14] pentru a avea un suport de curs util în cunoașterea sistemelor unui autovehicul.

b. Diagnosticarea problemelor: Identificarea erorilor: Așa cum personajele din *O scrisoare pierdută* trebuie să analizeze situația, pentru a înțelege adevărul din spatele confuziei, un mecanic auto trebuie să diagnosticheze corect problemele vehiculului, folosind atât cunoștințe teoretice, cât și observații practice. Arhiva revistei *Auto-tehnica* [15] îți oferă numeroase resurse pentru a învăța despre diagnosticarea stării tehnice a unui autovehicul.

c. Munca în echipă și colaborarea: Colaborarea între mecanici: În piesă, interacțiunile dintre personaje subliniază importanța colaborării. La fel, un mecanic auto lucrează adesea în echipă pentru a rezolva probleme complexe, fiecare având un rol bine definit, similar diverselor personaje din operă care contribuie la desfășurarea acțiunii.

d. Etica profesională: Onestitatea în procesul de muncă: Conflictele care apar din dorința personajelor de a-și proteja reputația pot fi reflectate în comportamentul unui mecanic, care trebuie să fie onest față de clienți, altfel riscă să piardă credibilitatea, similar cu pierderea *honorabilității* personajelor în piesă.

Subcapitolul 5.2. al Auxiliarului curricular *Organizarea locului de muncă și rezolvarea de probleme* va aduce câteva clarificări legislative în acest sens [6, p. 25].

e. Adecvarea uneltelor la sarcini: Utilizarea corectă a uneltelor [Ibidem, p. 8]: Asemenea modului în care personajele din comedie folosesc diferite strategii pentru a-și atinge scopurile, un mecanic trebuie să aleagă unelte adecvate pentru fiecare tip de reparație, asigurându-se că folosește echipamentele corecte pentru optimizarea muncii.

4. Concluzie

O scrisoare pierdută oferă o privire profundă asupra condiției umane și a complexității sociale, care poate fi corelată cu provocările întâmpinate de un mecanic auto în activitatea sa zilnică. Fie că este vorba despre confuzia unei scrisori sau despre diagnosticarea unei defecțiuni, ambele domenii necesită discernământ, comunicare eficientă și colaborare. Acest balans între teorie și practică este esențial pentru succes atât în teatru, cât și în meseria tehnică.

Folosirea acestui hipertext modal rămâne la latitudinea profesorului. El poate fi folosit ca schiță a lecției, ca material suport pregătitor oferit de profesor elevilor înaintea studierii comediei din punct de vedere literar-artist, ca material suport în sine pentru predare-învățare

sau chiar în cadrul lecțiilor de discipline tehnice de specialitate sau de instruire practică.

Pentru a măsura eficiența hipertextelor modale, am avut nevoie de o scală de evaluare, iar aceasta a fost realizată prin adaptarea caracteristicilor competenței de înțelegere a textului [3] la caracteristicile și nevoile elevului din învățământul profesional. Iar ca eficiența lor să fie sustenabilă în timp, hipertextele modale realizate pe parcursul experimentului pedagogic formativ au fost

încărcate pe platforma <http://mecanici21.ro>, care astfel a devenit „un manual” digital, accesibil atât elevilor, cât și profesorilor. În acest fel, am răspuns la cerința primordială a erei digitale: flexibilitatea în timp și spațiu [2].

Nivelurile competenței lectorale pe care un elev din învățământul profesional le poate atinge după utilizarea hipertextelor modale transcurriculare se pot clasifica și caracteriza în mod relevant, conform indicatorilor de performanță din tabelul ce urmează.

Tabelul 1. *Caracteristicile competenței lectorale în învățământul profesional* [adaptare după 3, pp. 94-95]

Nivelul competenței lectorale	Descriere	Adaptare la cercetarea privind utilizarea TIC și a hipertextului modal	Reflectare și evaluare
Nivel elementar	Elevul identifică informațiile explicite dintr-un text, dar întâmpină dificultăți în interpretare. Reproduce mecanic conținutul fără a face conexiuni.	Elevul poate accesa hipertextul modal și resurse digitale, dar le utilizează limitat. Nu distinge între sursele de informare și nu face conexiuni între diferitele forme de conținut digital.	Evaluarea se face prin întrebări ghidate, exerciții de identificare a informațiilor și teste de recunoaștere a elementelor textuale.
Nivel mediu	Elevul înțelege ideile principale și secundare, face conexiuni între informații, dar are dificultăți în interpretarea simbolurilor și a mesajelor implicite.	Elevul utilizează resursele TIC pentru a înțelege textele, dar nu valorifică pe deplin posibilitățile oferite de hipertextul modal. Poate folosi tabele comparative, scheme conceptuale și dicționare online pentru clarificări.	Evaluarea presupune sarcini de analiză a relațiilor dintre idei, exerciții de parafrază și interpretare a simbolurilor, precum și utilizarea platformelor educaționale pentru verificarea înțelegerii.
Nivel avansat	Elevul analizează critic textul, identifică intenția autorului, relaționează conținutul lecturat cu experiențele personale și alte discipline.	Elevul utilizează hipertextul modal pentru explorarea conținutului în mod personalizat, creează conexiuni între literatura studiată și aspecte din viața reală, utilizează platforme educaționale pentru colaborare și schimb de idei.	Evaluarea implică redactarea de eseuri argumentative, realizarea de proiecte colaborative și aplicarea cunoștințelor în contexte interdisciplinare.
Nivel expert	Elevul demonstrează autonomie în interpretare, face judecăți de valoare argumentate, sintetizează idei complexe, creează texte proprii pe baza lecturii critice.	Elevul aplică tehnici avansate de învățare digitală, compară surse multiple, creează și publică conținut propriu pe platforme educaționale. Utilizează analiza statistică (SPSS) pentru interpretarea rezultatelor învățării.	Evaluarea se bazează pe analiza critică a textelor, crearea de conținut original și utilizarea de metode avansate de validare a învățării, precum studiile de caz și cercetările independente.

În concluzie: Subliniem funcționalitatea hipertextului modal, creat de noi pentru calificarea *Mecanic auto* sau *Tehnician transporturi*, care a fost folosit cu succes în calitate de material suport dat elevilor, atât cu scopul de a se pregăti pentru lecții, cât și pentru a avea acces la diferite informații de specialitate. Astfel, am contribuit la dezvoltarea competenței lectorale a elevilor, atestând distribuirea în ascensiune a subiecților pe scala din tabelul de mai sus (de la nivel elementar, la cel de expert) și obținând o dinamică pozitivă în evoluția receptării și interpretării textului literar, dar și a stabilirii conștientă a legăturilor interdisciplinare cu domeniul TIC și cunoștințele practice, necesare pentru exercitarea meseriei respective.

REFERINTE BIBLIOGRAFICE:

1. Buckingham D. Digital Media Literacies: Rethinking Media Education in the Age of the Internet. In: Research in Comparative and International Education, Vol. 2 (1), 2007, pp 43-55. ISSN 1745-4999. Pe: <https://doi.org/10.2304/rcie.2007.2.1.43> (Accesat la 11.03.2025)
2. Cadrul European pentru competența digitală a profesorilor: DigCompEdu 2020. Comisia Europeană – JRC.

Traducere și adaptare: Fundația EOS și Coaliția pentru Educație Digitală.

3. Hadîrcă M. Competența de comunicare: Concep-tualizare, formare, evaluare. Chișinău: S.C. Garo-mont-Studio SRL, 2023. ISBN978-9975-162-54-8.
4. Jonassen D. Hypertext principles for text and course ware design. In: Educational Psychologist, Vol. 21 (4), 2000, pp. 148-161. ISSN 0046-1520.
5. Ordinul Ministerului Educației, Cercetării și Ino-vării nr. 5099/2009 privind aprobarea de programe școlare pentru discipline de studiu din învățămân-tul liceal. Pe: <https://lege5.ro/gratuit/gezdsnbugy/ordinul-nr-5099-2009-privind-aprobarea-de-pro-grame-scolare-pentru-discipline-de-studiu-din-in-vatamantul-liceal> (Accesat la 30.01.2025)
6. Organizarea locului de muncă și rezolvarea de probleme. Auxiliar didactic. Pe: <https://meca-nici21.ro/index.php/ro/discipline-tehnice/7-orga-nizarea-locului-de-munca-si-rezolvarea-de-pro-bleme> (Accesat la 21.01.2025)
7. Prensky M. Digital natives, digital immigrants. Part 1. On the Horizon, Vol. 9 (5), 2001, pp. 1-6.

Pe: <https://doi.org/10.1108/10748120110424816>. (Accesat la 14.03.2025)

8. Proiectul *Pedagogie digitală pentru cadrele didac-tice din învățământul preuniversitar*. Pe: https://www.edu.ro/apel_PNRR_pedagogie_digitala_profesori_preuniversitar (Accesat la 10.03.2025)
9. <https://digitaedu.ro/o-scrisoare-pierduta-de-i-l-ca-ragiale-subiectul-operei-dramatice-fisa-de-lucru/>
10. <https://digitaedu.ro/o-scrisoare-pierduta-de-i-l-ca-ragiale-tipuri-de-comic-video-interactiv/>
11. <https://mecnici21.ro/index.php/ro/limba-si-li-teratura-rom-na/104-o-scrisoare-pierdu-ta-de-i-l-caragiale>
12. <https://lectiideologica.wordpress.com/2020/10/11/bariere-in-comunicare/>
13. <https://www.adgarage.ro/blog/cum-stii-ca-ti-ai-ales-corect-service-ul-la-ce-sa-fii-atent-cand-te-duce-cu-masina-in-service/>
14. <https://mecnici21.ro/index.php/ro/discipli-ne-tehnice/8-autovehicule-rutiere>
15. <https://autotehnicus.ro/>
16. <http://mecnici21.ro>

Simona **STOICA**

gr. did. I, Colegiul Economic Virgil Madgearu
din Galați

Cu personajul la psiholog

CZU 37.091 | doi.org/10.5281/zenodo.15308394

Rezumat: În definirea valorilor și a profilului personal, cuvântul scris are rol deosebit, pentru că dă formă unor impulsuri și trăiri venite din subconștient, exprimate la ni-velul structurilor narative prin stări conflictuale. Dacă sunt asimilate conștient, desăvârșesc potențialitatea fiecăruia de a deveni eroul propriei existențe. Interpretarea psihanalitică a elementelor atitudinale și comportamentale ale unui personaj oferă o cheie de înțelegere a resorturilor interioare care stau la baza unei alegeri sau anticipează soluții pentru eventualele

crize existențiale, ca o etapă de antrenament pentru viață. Am folosit această premisă într-un demers didactic, în cadrul unui atelier de scriere creativă pentru elevi, în care au realizat lecturi interactive, putând să rescrie texte literare pentru a obține finaluri multiple. Au trecut de la lectură la scriere creativă, de la receptarea estetică a literaturii la înțelegerea și aprofundarea elementelor subliminale, de la lectura critică analitică la joc de cuvinte și perspective literare, având impresia că ar concura cu scriitorul, pentru a crea o lume ficțională potrivită propriului univers de așteptare.

Cuvinte-cheie: psihologie, subconștient, erou, scriere creativă, final multiplu.

Abstract: In defining values and the personal profile the written word has a special role to play because it gives form to impulses and experiences coming from the subconscious, which are expressed through conflicts at narrative structure level. If these are consciously assimilated, they fulfil everyone's potential to become the hero of his own existence. The psychoanalytical interpretation of the attitudinal and behavioral elements of a character provides a key to understanding the inner voice that explains a choice or anticipates solutions for a potential existential crises, as a training stage for life. I used this premise in a didactic context, in a creative writing workshop for students in which they did interactive readings, being able to rewrite literary texts to achieve multiple endings. They tackled reading, creative writing, the aesthetic reception of literature, understanding the subliminal elements, the analytical critical reading, and playing with words and literary perspectives, which gave them the impression that they were competing with the writer to create a fictional world suited to their own universe of expectation.

Keywords: psychology, subconscious, hero, creative writing, multiple ending.

Dincolo de orice intenționalitate, literatura dă formă unor procese interioare, știindu-se, conform teoriei dublei intenții a limbajului a lui Tudor Vianu, că autorul comunică și se comunică. Textul este expresia arhetipului cultural, a unor valori sociale, morale și purtătorul unor sensuri personale, scoase la iveală din subconștient.

Prin scris, ființa umană își configurează arhetipul eroic, care este departe de idealitate, pentru că, se înțelege, perfecțiunea nu e conformă cu realitatea. Literatura contemporană demonstrează o migrație a modelelor. Eroul se reinventează, ca și cum ar fi un puzzle, fiind realizat din însușirea trăsăturilor fiecăruia dintre noi. A fi erou înseamnă a avea curajul să-ți spui povestea, a te expune în ochii celorlalți. Este exact ceea ce fac artiștii, scriitorii. Tocmai de aceea în fiecare dintre noi și în fiecare personaj este ceva eroic. Până și răufăcătorul are o poveste care îl umanizează – de aceea empatizăm cu el. Fiecare are nevoie să-și scoată costumele și să fie el însuși. Erou nu mai este neapărat cel care nu abandonează lupta, ci cel care se reinventează. Scrisul dobândește un rol terapeutic, pentru că oferă soluții de ieșire dintr-o situație conflictuală. Decodate psihanalitic, elementele dintr-un text trasează hărți conceptuale ale geografiei interioare a scriitorului.

Pentru exemplificare, aduc în atenție câteva elemente cu funcție simbolică din basmul lui Ion Creangă *Povestea lui Harap-Alb*. Ca o alternativă la cenușii cotidian sau ca zonă de antrenament pentru viață, basmul configurează situații conflictuale și soluții posibile de ieșire din acestea. Aventura descoperirii propriei identități sau a sensului existenței presupune încercări, temeri, indiferent de gradul de maturitate. Se conturează, astfel, posibilitatea interpretării basmelor printr-o nouă grilă de lectură, psihanalitic.

Sedimentând tipare textuale și elemente ale mitologiei populare, arhaice, autohtone sau universale, autorul le filtrează artistic, nuanțând interpretarea. Parte din ființa acestuia se regăsește oglindită în scriere.

Formula introductivă „Amu, cică era odată” stabilește cronotopul undeva la marginea conștientului, într-un timp al începuturilor primordiale.

Pentru Împăratul Verde, existența unor descendenți ajunși la vârsta căsătoriei anticipează tema predării puterilor, iar pentru păstrarea echilibrului lumii, basmul urmărește vicisitudinile identificării succesorului valid. Deoarece nu are descendenți pe linie masculină, iar în mentalitatea arhaică există convingerea că un băiat este mai potrivit pentru administrarea treburilor gospodărești, el îl solicită pe cel mai destoinic dintre nepoți pentru a-i fi urmaș la împărăție. Elementele pe baza cărora este ales candidatul sunt cele care îl individualizează pe erou: integrarea puterilor inconștientului, echilibrul între polaritățile masculină și feminină și dobândirea unor capacități superioare. Solicitarea

craului echivalează cu o trezire a eului interior și anunță trecerea acestuia spre etapa următoare firească, spre adolescență. Prezența figurii feminine, Sfânta Duminică, funcționează ca o promisiune că paradisul copilăriei nu va fi pierdut.

Antagonistul este oricum o prezență necesară, pentru că reconstituie unitatea polivalentă a realului uman, înfățișându-i și aspectele negative. Răul este un alter ego al eroului, reprezentând laturile întunecate ale personalității sale: invidie, gelozie, ambiție, dorința de putere. Și în acest caz, traseul basmului pleacă de la o reprezentare clară a tendințelor potențial periculoase ale sufletului uman, pentru a indica apoi calea pe care acestea pot fi depășite. Atunci când rivalul din basm este o reprezentare a valențelor negative ale personalității, el este înfățișat ca o figură cu puteri destul de limitate, cu sentimente omenеști de înțeles, care acționează prin mijloacele obișnuite ale intrigii și minciunii. Deși Spânul are o înfățișare aparte, mai puțin plăcută, constatăm că Harap-Alb se lasă călăuzit de acesta și îl urmează necondiționat. Asistăm la o acomodare progresivă cu ceea ce era inițial interzis, negat în mod conștient, dar ispititor la nivel subconștient, întrucât tânărul uită de învățăturile părintești. Ușurința acceptării și a încălcării interdicției echivalează cu supremația dorințelor personale, care fuseseră reprimare până atunci.

Desăvârșirea protagonistului este condiționată de stăpânirea elementelor fundamentale *pământ, apă, aer* și *foc*. Apa și pământul reprezintă simbolic polaritatea feminină prin potențialitatea lor germinativă, creatoare. Eroul va face tranziția de la lumea originară, invizibilă a femininului, în lumea diurnă, vizibilă, solară a masculinului. Putem trasa o linie de demarcație simbolică între cer și pământ, între masculin și feminin, între conștient și inconștient, urmărind granița dintre vizibil și invizibil. Deasupra pământului afară din fântână se întinde împărăția vizibilului, a celor ce se arată privirii. La polul opus, cerul și focul reprezintă energia masculină. La lumina soarelui, printre cele ce se arată privirii, e locul conștiinței. Cum noaptea și întinericul sunt reprezentările simbolice ale inconștientului, tot astfel soarele, focul, lumina reprezintă simbolic acele conținuturi care provin din inconștient și sunt integrate de conștiință. Cerul este locul spiritului, în timp ce pământul e locul materiei. Procesul de evoluție ascendentă pornește din straturile telurice ale biologicului, unde își are rădăcinile, prin care își extrage forța necesară pentru a ajunge la regiunile aeriene ale spiritului. Harap-Alb va reuși să treacă de proba de foc în camera de aramă încinsă și va domina spațiul astral prin recuperarea fetei și întrecerea turturelei de către cal. Realizează aceasta cu ajutorul lui Gerilă, Setilă, Flămânzilă, Ochilă, Păsări-Lăți-Lungilă – du-

huri străvechi ale pământului sau impulsuri lăuntrice pe care eroul învață să le domine. Faptul că animalele din basm sunt deseori animale vorbitoare, inteligente indică faptul ca ele reprezintă deja forme de tranziție dinspre lumea instinctuală inconștientă către universul de semnificații deja achiziționate de conștiință.

Fiica Împăratului Roșu este scopul ascuns al căutărilor eroului. Faptul că în basme e vorba tocmai de o prințesă subliniază simbolic marea valoare care se dorește a fi atribuită acestei figuri și nicidecum nu intră în joc conotații socioeconomice. Pentru a-și alege soțul, Prințesa îi supune de multe ori pe adoratorii nepoțiți la o lungă serie de încercări. Sensul acestor acțiuni este de a măsura potențialitățile „masculine” ale viitorului soț. La nivel simbolic, nunta validează compatibilitatea principiului masculin cu cel feminin. Eroul trece printr-o inițiere, intrând în contact cu „lumea de dincolo”, a necunoscutului. Iese victorios după ce înfruntă situații-limită. Își pierde viața, dar este reînviat datorită faptului că intră în contact cu adâncurile necunoscute ale propriului inconștient și iese la suprafață îmbogățit. Acest lucru îl face apt de a realiza obiectivul de a gestiona cu înțelepciune împărăția.

Plecând de la premisa interpretării psihanalitice a textelor, am urmărit să le dau elevilor posibilitatea de a-și scrie ei înșiși textul, pentru a obține o lectură interactivă după modelul seriei de cărți pentru copii și adolescenți în America în anii '80, *Choose Your Own Adventure (Alege-ți aventura singur)* de Edward Packard. Acestea sunt scrise la persoana a doua și, convențional, cititorul își asumă rolul protagonistului, ia decizii care influențează evoluția epică și acțiunile personajelor. Psihoterapeutul Paola Santagostino în lucrarea sa *Cum să te vindecî cu o poveste* descrie în mod aplicat folosirea tiparului narativ al basmelor în scop terapeutic, pentru ca pacientul să-și interiorizeze anumite situații, să-și asume decizii pe care ulterior să le aplice în viața reală. Unele dintre intervențiile ce pot facilita depășirea fazei critice a basmului constau în: sugerarea apariției unui adjuvant; invitarea subiectului să „privească în jur”, în imaginar, pentru a vedea dacă nu găsește posibilități de continuare a narațiunii; determinarea naratorului să povestească trecutul tuturor personajelor basmului în momentul intrării în impas, pentru o gândire analitică și obiectivă. Scrierea creativă dă glas unor procese interioare profunde, care rămân ascunse conștiinței în viața de zi cu zi, facilitând înțelegerea și gestionarea unor situații. În plus, imaginarul constituie un minunat teren de experimentare a unor parcursuri fără consecințe în plan real, în căutarea unor modalități cât mai adecvate pentru a gestiona situațiile dificile.

Am folosit ideea textelor interactive pentru a promova lecturi și pentru a exersa scrierea creativă. Pentru început, s-au format grupuri de patru elevi, care au

ales o carte din lista de lecturi personale. Au citit-o și au discutat-o. Echipele au decis ce elemente din carte folosesc în crearea noului produs sau ce aduc nou. Au stabilit tema, perspectiva narării, tipologia personajelor, locul și timpul plasării acțiunii, respectiv, situația inițială.

Ilustrez un fragment din basmul lui Ion Creangă pe care s-a lucrat și care începe cu o atenționare explicită cititorului, ca și când cartea ar fi însoțită de un pachet de instrucțiuni:

Dragă cititorule,

Acum ai șansa de a-ți scrie singur textul chiar în timp ce îl citești. Nu îl parcurge direct de la început până la sfârșit! Ți se va cere să faci câteva alegeri. Textul se va scrie în funcție de deciziile tale. O greșală poate fi ultima... sau poate conduce spre succes. Ești responsabil de tot ceea ce se va întâmpla.

Ulterior, fiecare grup se împarte în două. Fiecare subgrup propune o evoluție epică distinctă, cititorul urmând să aleagă între alternative. Astfel, îi creează acestuia impresia că are controlul acțiunii potrivit propriilor așteptări. Cele două soluții epice se vor subdivide din nou la primul moment de răscruce, când fiecare dintre cei patru membri ai echipei propune o altă soluție narativă. Se obțin patru finaluri diferite. Textele sunt scrise neliniar, permițând confruntarea ipotetică a modului în care se poate rezolva o anumită situație. Fiecare pagină scoate la iveală o dilemă cu două sau trei rute posibile de parcurs. Dacă se alege opțiunea A, se recomandă în continuare lectura de la o anumită pagină. Opțiunea B conduce la o parte complet diferită a textului. Se poate citi cartea în mod repetat și de fiecare dată se obține o poveste diferită.

După încercările fără succes ale fraților mai mari, care au dat năvală ca la pomul lăudat spre împărăție, i-a venit rândul lui Harap-Alb să purceadă la drum. [...]

1.1. Dacă dorești ca Harap-Alb să încerce noi provocări, evitându-l pe Spân, citește la pagina 4.

1.2. Dacă dorești ca Harap-Alb să îl înfrunte pe Spân, citește la pagina 6.

1.1.

Abia intrați în pădure, dăm nas în nas cu o arătare pe care o mai cunoscusem eu în tinerețe. Iese din bârlogul ei când simte un suflet rătăcit ce poate fi ușor de păcălit și este însoțit de adversarul meu pe care îl credeam mort, Dark Horse.

Îl trag deoparte pe stăpânul meu și-i suflu o vorbă despre sfatul tătâne-său. Dar cum e vorba, „Dă-i, Doamne, românului mintea cea de pe urmă!”, că ce-i spui să nu facă mezinului, tocmai acolo îl trage păcatul.

Spânului i-au trebuit trei vorbe mieroase să-l facă pe Harap-Alb a-l urma până la ieșirea din pădure. Decide să ocolim pe un drum șerpuit și zărim o fântână. Stăpânul meu s-a dus ca la pomul lăudat și aia i-a fost. Coboară în fântână și rămâne sub capacul acesteia până-i jură ascultare Spânului. Rămășițe de trup uman din fântână spun că nu e Harap-Alb, prima vrabie care a mâncat mălai din palma Spânului.

Când se vede eliberat, Harap-Alb, iute de fire, se și aruncă în luptă cu Spânul, dar este rănit. Creez o diversivă și fug cu prințisorul de acolo. Prin pădure, dăm de o peșteră acoperită de o cascadă. Îl las pe Harap-Alb înăuntru și mă duc după ceva plante vindecătoare. Cum umblam eu cu ochii după fragi și mure, numai că dau nas în nas din nou cu Spânul și Dark Horse pe care îl încerc la luptă dreaptă, că prea îmi stăteau pe suflet toate isprăvile lui din vechi. O picătură din sângele lui Dark Horse rănit și o infuzie de tătăneasă îmi e de ajuns ca să îmi vindec stăpânul.

Textul poate rescrie ideea unei cărți sau poate fi compoziție originală în totalitate. Se pretează mai multor grile de lectură: aventură, parodie, fantasy, romantic etc. Uneori, s-a respectat tiparul narativ original, iar textul a fost rescris secvențial din perspectiva altor personaje, așa cum s-a întâmplat în fragmentul anterior, pentru care a servit ca model cartea lui Florin Bican *Și v-am spus povestea așa*.

La diferite etape de scriere, elevii se pot consulta în cadrul realizării propriei secvențe narative. Ei au stiluri de scriere și ezitări proprii și produsul final nu are neapărat o calitate literară deosebită, dar faptul că s-au alăturat unui demers comun și au exersat câteva competențe-cheie asociate disciplinei este important. Ei au acceptat implicarea mai mult ca o provocare jucăușă

și au fost motivați de libertatea oferită de a-și valorifica propria concepție de epică.

În concluzie: Proiectul are meritul de a-i fi adus pe elevi în contextul unei discuții autentice și al unei negocieri în vederea alegerii unei cărți, a presupus lectura individuală în baza recomandării venite din partea altui elev – evident, cu mai mare putere de convingere decât dacă venea din partea unui cadru didactic, mai ales că titlurile se apropie de opțiunile lor literare potrivit vârstei. Pe de altă parte, au analizat în profunzime textul-suport, s-au pus în postura scriitorului și au generat perspective inedite de abordare epică. Au alternat lucrul în echipă cu cel individual, iar la final și-au prezentat textele sub formă de cărți digitale, în care au inclus și ilustrări originale ale unor secvențe din texte. Prin *Google Docs Slide* s-a putut realiza și transpunerea digitală a textului, în formă interactivă, ceea ce a sporit atractivitatea demersului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Bettelheim B. Psihanaliza basmelor. București: Univers, 2017.
2. Bican F. Și v-am spus povestea așa. București: Arthur, 2018.
3. Campbell J. Eroul cu o mie de chipuri. București: Herald, 2013.
4. Chetreanu A. Psihologia basmului în spațiul românesc. În: *Analele Universității Dunărea de Jos*, Galați.
5. Packard E. Choose Your Own Adventure. New York: Bantam Books, 1979-1998.
6. Santagostino P. Cum să te vindecii cu o poveste. București: Humanitas, 2008.

Valentina STANCU

gr. did. I, Școala Gimnazială Petre Badea din Negrași, jud. Argeș

Stimularea creativității elevilor

CZU 37.091 | doi.org/10.5281/zenodo.15308424

Rezumat: Articolul descrie rolul-cheie al profesorului în gestionarea și coordonarea activităților didactice spre dezvoltarea creativității școlarilor mici în cadrul orei de compunere (crearea textelor), prin diverse metode și mijloace.

Cuvinte-cheie: creativitate, text, compunere, exprimare.

Abstract: This article describes the key role of the teacher in managing and coordinating teaching activities towards developing the creativity of young schoolchildren in the composition lesson (writing texts), through various methods and means.

Keywords: creativity, text, composition, expression.

În contextul obiectelor de învățământ din clasele primare care solicită creativitatea elevilor, aş putea considera ora de compunere ca una din ”pietrele de încercare”. Realizarea acestei ore am conceput-o pe ideea existenței unui coeficient maxim al imaginației creatoare în strânsă legătură cu cititul și scrisul. A citi, a scrie corect, a te exprima plastic și a „vedea” în spațiu compunerea sunt câteva coordonate ale orei de interdisciplinaritate – compunerea.

A vorbi de creativitatea elevului la ora de compunere înseamnă, în primul rând, realizarea „spațiului” de manifestare și interpretare a comportamentului de creație al acestuia. Pregătirea în cele mai mici detalii a lecției de compunere facilitează formarea unor priceperi și deprinderi de muncă în care manifestarea disponibilităților intelectuale ale elevului sunt multiple [1].

Ora de compunere a reprezentat pentru mine „liantul” celor știute sau neștiute, dar imaginate de elevi. Ținând cont de tematica orei, am pornit, de regulă, de la cuantumul de cunoștințe deținut de elevi, canalizând discuțiile, interpretările de text sau povestirile spre cunoștințele dobândite prin inter-relațiile disciplinare, făcând loc, totodată, interpretării personale a fiecărui copil în parte.

La ora de compunere, am aprobat că „soarele este albastru de atâta stat pe cer”, „fulgii de nea sunt păpădiile ierbii” – așa cum spunea un elev.

Pentru o eficiență sporită a orei de compunere, am acordat atenția cuvenită exercițiilor-joc în care elevii aveau sarcina de a alcătui un mic text în legătură cu un anumit subiect. Exercițiul-joc ca modalitate de exprimare artistică a devenit pasul spre elementul de creativitate necesar să apară ca punct aparte în componența personalității elevilor din clasele primare [4].

Primele realizări au fost mai sărace în expresii deosebite ca plasticitate, dar bogate în fabulații. Ca punct de sprijin le-am dat ca sarcină să asculte cu atenție ceea ce li se povestește și să-și imagineze ce s-ar fi putut întâmpla sau ce s-ar mai putea întâmpla. Deci am exersat mai mult pe „compuneri cu început dat”. În aceste situații, elevii s-au desprins de rigorile știute și au creat momente chiar și dintre cele mai năstrușnice. Am remarcat elevii care nu s-au detașat de șablon, dar și pe cei care și-au imaginat și au redat manifestări contrare, de la răs la dojană și supărări.

Exemplele surprind variate modele de exprimare, unde, neîngrădit, se creează lumi aparte și căroră, poate, nu oricine le găsește înțeles. Spre sfârșitul experimentului, și-a făcut loc dialogul; ideile s-au înlănțuit logic, având cursivitate, timpul gramatical a fost corect folosit, creațiile au căpătat o notă de originalitate, în multe dintre ele jucând un rol principal chiar elevul-autor.

Multe din compuneri au fost urmate de imagini

grafice bogat ilustrate de elevi printr-o tentă personală.

Munca la compunere exersează actul de creație, facilitând exprimări literare de valoare în anii următori. Și acolo unde dascălul observă acea scripă doar de el văzută, cuvântul și culoarea pot lua drumul unui cerc de literatură, presă pentru copii, concursuri și olimpiade școlare. Învingători sunt cu toții: cei care creează, cei care îi audiază.

Se impun câteva remarci cu privire la creativitatea elevilor și disponibilitatea orei de compunere:

- încadrarea orei de compunere în șirul obiectelor de învățământ ce stimulează creativitatea elevului;
- realizarea în permanență a feedbackului;
- urmărirea modului concret de însușire a cunoștințelor, atât de limbă, cât și literare, în contextul larg al obiectului *Citire*;
- permanentizarea relațiilor interdisciplinare și a transferului de cunoștințe;
- stimularea disponibilităților creatoare ale învățătorului în pregătirea orei de compunere;
- îndrumarea activității creatoare a unor elevi cu reale disponibilități creatoare, în cadrul activității extrașcolare.

În contextul celor de mai sus, s-ar desprinde ca idee majoră aceea ce vizează competența, încrederea, curajul de a aduce și a aplica o formă eficientă de a valorifica resursele creatoare ale elevilor.

În analiza elaborărilor făcute de elevi nu m-a interesat în mod deosebit exactitatea ideilor avansate, ci multitudinea, diversitatea și originalitatea traiectoriilor care atestă efortul imaginativ-inventiv.

„Piatra de încercare” în creațiile artistice ale elevilor o constituie compunerile. Mult mai complexe decât dialogul imaginar, compunerile trebuie să respecte o introducere, un cuprins și o încheiere. De aceea, activitatea de pregătire și de redactare a compunerilor este mai dificilă. Pentru a depăși obstacolele, am antrenat elevii prin exerciții-joc de creație, mai ales a acelor momente pe care le realizau mai greu.

La început, compunerile elevilor au avut un spirit solid: ilustrații, întrebări, început sau sfârșit dat, ca mai apoi sprijinul să se transforme în idei firave, întrebări stimulativе, aprecieri și încurajări. La toate tipurile de compuneri le-am propus elevilor cel puțin 3-4 expresii plastice, cu condiția să le adapteze situațiilor concrete pe care ei le creează.

După cum se poate constata, în compunerile realizate în finalul experimentului, elevii au îmbinat corect narațiunea, descrierea și dialogul. Aproape în toate cazurile – anotimpul a fost o zână frumoasă, al cărei interlocutor a devenit autorul – elevul. Fiecare și-a notat sentimentele, uimirea ce l-a cuprins la vederea zânei. N-au economist epitetul și comparațiile în a

descrie veșmintele după caz, mai ales că mulți dintre elevi jucaseră rolul unui anotimp sau făcuseră parte din suita lui, la serbarea de sfârșit de an, clasa I.

Chiar și elevii mai slabi la învățătură au făcut progrese în exprimarea orală și scrisă. Dacă unele compuneri au fost mai scurte și mai puțin sugestive, altele au etalat un limbaj expresiv, punând în evidență rezultatele antrenamentului.

Exemplific prin:

Întâlnire cu primăvara

Iarna s-a sfârșit. Irina se simte fericită în căsuța din marginea pădurii, unde locuiește cu bunicul ei.

Într-o zi, apare ca din pământ, drept în fața ei, o fată nespuse de frumoasă.

Uimită și tremurând de emoție, Irina a întrebat-o:

– Cine ești tu?

– Eu? Sunt zâna Primăvara.

– Doamne, dar frumoasă mai ești! Ce scipește așa tare pe capul tău?

– În părul meu strălucește o coroaniță de ghiociei și brândușe, toporași și viorele. O port numai până întâlnesc un copil cuminte care ar merita să o primească în dar.

– Să înțeleg, acum

– Da, de acum o vei purta tu, căci o meriți. Am aflat că înveți bine și-l îngrijești pe bunicul tău.

Primăvara îi așeză coroanița pe cap și dispăru.

Irina se întoarse fericită la bunicul ei.

Indicatorii potențialului creativ. Datele obținute prin aplicarea probelor experimentului desfășurat au fost analizate prin perspectiva celor trei parametri de bază ai creativității:

- *fluența* (exprimată prin numărul total de răspunsuri date de subiect, deci acordând un scor egal cu numărul de răspunsuri);
- *flexibilitatea* (pentru care s-a asigurat un scor egal cu numărul de categorii generice în care se încadrează răspunsurile date);
- *originalitatea* (noutatea, varietatea răspunsurilor).

Pentru originalitate am acordat un scor maxim de 7 puncte. Scorul originalității fiecărei lucrări în parte l-am calculat proporțional cu numărul de răspunsuri comune apărute în cadrul aceleiași probe. Maximum de punctaj de originalitate l-am acordat aparițiilor unice cu condiția să fie depărtate de soluții comune, obișnuite, să fie relevante în raport cu cerința formulată.

Am constatat că, în general, elevii cu posibilități creative încearcă să dea răspunsuri deosebite, refuzând banalul, obișnuitul, ceea ce conduce la scăderea scorului de fluență, față de elevii care includ și aceste răspunsuri – banale, dar corecte, obținând, astfel, un scor mai mare de fluență. Toate acestea se reflectă în scorul originalității, care este, bineînțeles, mai mic la aceștia din urmă.

Pe tot parcursul experimentului, fluența ideativă a cunoscut o creștere vizibilă în toate probele aplicate pentru dezvoltarea imaginației creatoare și a inventivității, în general.

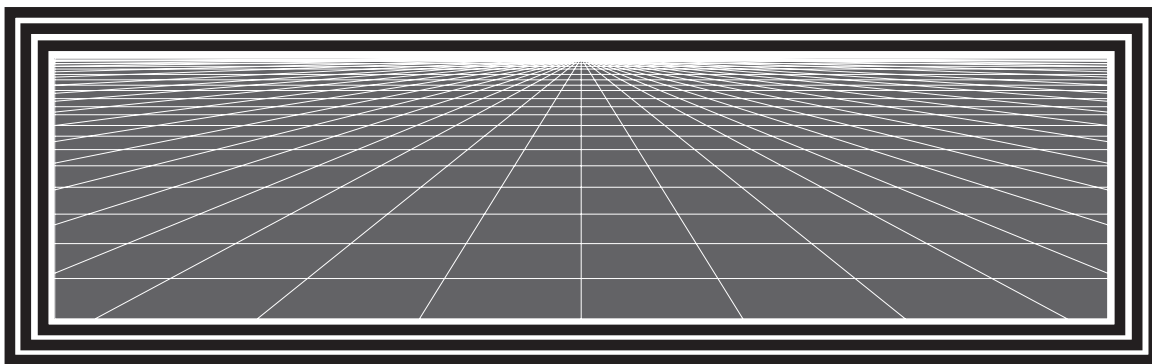
În concluzie: Corespunzător planului lucrării, concluziile formulate se vor referi la conceptele de *creativitate* și *personalitate creatoare*, la diagnoza potențialului și a capacității creative și la posibilitățile de dezvoltare a potențialului creativ al elevilor din ciclul primar.

Ca definiție, creativitatea nu poate fi redusă la componenta ei intelectuală (inteligenta sau imaginație), ci trebuie privită ca un fenomen complex, dar unitar, care angajează plenar întreaga personalitate umană.

Se poate vorbi despre creativitate la școlarii mici? Dacă avem în vedere definiția creativității ca produs, o capacitate de a realiza ceva nou, superior, evident, nu. Răspunsul devine însă afirmativ dacă privim activitatea ca proces ce se desfășoară în timp, înscriindu-se în sfera educației.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Blideanu E., Sordean I. Orientări noi în metodologia predării limbii române la ciclul primar. București: EDP, 1981.
2. Chelcea A., Chelcea S. Cunoașterea de sine – condiție a înțelepciunii. Chișinău: Albatros, 1986.
3. Georgescu E. Joc al fanteziei și inteligenței. București: EDP, 1980.
4. Gârboveanu M. et al. Stimularea creativității elevilor în procesul de învățământ. București: EDP, 1981.

DICȚIONAR

Sorin CRISTEA

dr., prof. univ., Universitatea din București

Competențele civice ale secolului al XXI-lea

CZU 37.0 | doi.org/10.5281/zenodo.15308436

Rezumat: Competențele civice au ca sferă de referință domeniul axiologic al educației reflectat la nivelul conținuturilor generale ale educației morale, orientate valoric prin obiectivele generale și specifice ale educației morale, ordonate valoric prin normativitatea educației morale, susținută special prin principiul concordanței dintre conștiința morală teoretică și conștiința morală practică. Competențele civice sunt fun-

damentate pedagogic, pe fondul relației existente între valoarea binelui moral, determinată de cerințele de dezvoltare normală a omului și a societății, și conținuturile generale ale educației morale, care integrează un ansamblu de cunoștințe teoretice și practice morale – moral-religioase, moral-civice, moral-politice, moral-juridice, moral-profesionale (deontologice), adaptabile la lumea muncii de azi și de mâine, în cultura și economia societății informaționale bazate pe cunoaștere. Competențele civice ale secolului al XXI-lea constituie, astfel, un produs al cunoștințelor teoretice și practice civice, determinate de cerințele psihologice ale personalității (deschise, autonome, inovatoare) și sociale ale societății informaționale, bazată pe cunoaștere globalizată, cunoștințe teoretice și practice civice susținute axiologic și atitudinal.

Cuvinte-cheie: competențe civice, modelul 4C, valori.

Abstract: Civic competences have as their reference sphere the axiological field of education reflected at the level of the general contents of moral education, value-oriented through the general and specific objectives of moral education, value-ordered through the normativity of moral education supported especially by the principle of concordance between theoretical moral consciousness and practical moral consciousness. Civic competences are pedagogically grounded, against the background of the existing relationship between the value of moral good determined by the requirements of normal development (in accordance with the normativity of moral education) of man and society and the general contents of moral education which, in historical evolution, integrate a set of theoretical and practical moral knowledge – moral-religious, moral-civic, moral-political, moral-legal, moral-professional (deontological), adaptable to the world of work of today and tomorrow, in the culture and economy of the information society based on knowledge. The civic competences of the 21st century are thus a product of theoretical and practical civic knowledge, determined by the psychological requirements of the personality (open, autonomous, innovative) and social of the information society, based on globalized knowledge, theoretical and practical civic knowledge supported axiologically and attitudinal.

Keywords: civic skills, the 4C model, values.

Competențele civice reflectă, la un nivel specific, valoarea pedagogică generală a binelui moral, determinată de cerințele de dezvoltare normală (în sens normativ superior – axiomatic, legic) a omului și societății pe termen scurt, mediu și lung. Avem în vedere valoarea binelui moral complex, necesar în plan social (moral-civic, moral-politic, moral-juridic, moral-profesional/deontologic) și individual (spiritual, moral-filozofic/etic, moral-religios) care determină:

1) Obiectivele generale și specifice ale educației morale, definite în termeni: a) psihologici de competențe cognitive (de cunoaștere, înțelegere și aplicare a binelui moral-civic, moral-politic, moral-juridic, moral-deontologic; moral-religios, moral-filozofic) și noncognitive (de receptare, trăire și angajare afectiv-motivațională și volitiv-caracterială a binelui mo-

ral-civic, moral-politic, moral-juridic, moral-deontologic; moral-religios, moral-filozofic); b) sociali, de cunoștințe teoretice morale (percepții, reprezentări, concepte/noțiuni, judecăți, raționamente, concepții, doctrine, ideologii – morale) și practice morale (deprinderi, obișnuințe, atitudini/afective, motivaționale, volitive, caracteriale – morale), validate de societate la nivelul eticii, afirmată ca domeniu al filozofiei, dar și ca știință socioumană definită în istorie prin formula de filozofie practică (Kant, Herbart).

2) Conținuturile generale și particulare ale educației morale, concepute și realizate/dezvoltate curricular în raport de obiectivele educației morale (generale și specifice), care traduc în plan subiectiv funcția generală a educației morale (cu caracter obiectiv) = formarea/dezvoltarea conștiinței pedagogice morale. Avem în vedere: a) obiectivul general al educației morale – formarea/dezvoltarea conștiinței morale a educatului (elevului, studentului etc.) pe termen mediu și lung; b) obiectivele specifice ale educației morale: formarea/dezvoltarea conștiinței morale teoretice a educatului (elevului, studentului etc.); formarea/dezvoltarea conștiinței morale practice a educatului (elevului, studentului etc.) pe termen scurt, mediu și lung.

3) Normativitatea educației morale = ordonează conceperea și realizarea/dezvoltarea educației morale la nivelul legilor și al principiilor educației morale. Avem în vedere: a) legile educației morale, care definesc imperativele categorice ale educației morale, care pot fi construite în jurul principiului general al concordanței pedagogice dintre conștiința morală teoretică și conștiința morală practică, între „teoria morală” și „acțiunea morală” (conduita morală, comportamentul moral), între „vorbe și fapte”; b) principiile educației morale, care definesc imperativele condiționale, ipotetice, ale educației morale, care pot fi construite la nivel de:

b-1) principii generale ale educației morale:

- valorificarea prioritară a resurselor și tendințelor morale pozitive, în perspectiva eliminării celor negative;
- realizarea diferențiată, în funcție de vârsta psihologică și școlară a educatului, de mediul sociopedagogic al educatului, de caracteristicile psihologice ale educatului;

b-2) principii specifice ale educației morale:

- orientarea formativă pozitivă a conținuturilor educației științifice, tehnologice, estetice, psihofizice, realizată prin identificarea și accentuarea valorii lor morale;
- integrarea cunoștințelor morale teoretice, susținute cognitiv (logic, rațional) și noncognitiv (afectiv și volitiv) la nivelul convingerilor morale, care asigură tranziția de la conștiința morală teoretică la conștiința morală practică;
- corelarea funcțională între cerințele morale și stimulentele morale interiorizate în plan motivațional;
- promovarea metodelor de educație morală, bazate

pe resursele proprii acțiunilor morale susținute psihologic și validate social (civic/politic/juridic; comunitar, cultural, profesional/deontologic) [5, pp. 319-322].

Valoarea pedagogică generală a binelui moral, analizată la nivelul valorii pedagogice specifice binelui moral-civic, confirmă importanța competențelor civice globale, determinate filozofic și istoric în contextul secolului al XXI-lea, al societății postindustriale, postmoderne, informaționale, bazate pe cunoaștere.

Valoarea generală a binelui moral este studiată la nivelul eticii, știință socioumană lansată istoric ca filozofie practică. Presupune raportarea la noțiunea de *morală*, obiect de studiu specific al eticii, abordat din perspectivă filozofică, psihologică și psihosocială.

Din perspectivă filozofică, morala reprezintă activitatea care reglementează, psihologic și social, relațiile omului cu sine și cu lumea. În evoluție istorică, marchează saltul înregistrat la nivelul conștiinței umane, care reflectă pasiv realitatea la cea care o reconstruiește activ, în spirit critic (Kant), prin știință, artă și morală [6, p. 177]. La nivel pedagogic, rolul activ al conștiinței morale marchează capacitatea acesteia de integrare, în structura sa de funcționare, a dimensiunii practice a activității morale (a acțiunii/conduitei morale sau a comportamentului moral), angajată permanent în formarea/dezvoltarea morală a personalității educatului.

Din perspectivă psihologică, morala ca activitate cu impact social și psihologic (individual) major, corespunde caracterului, trăsătura generală cea mai importantă a personalității umane, care definește dimensiunea relațională a raporturilor cu realitatea obiectivă (culturală, civică, politică, juridică, profesională/deontologică) și subiectivă (cu sine). La nivel pedagogic, competența civică antrenată în zona caracterului anticipează sau marchează direct capacitatea educatului de raportare optimă la cerințele obiective, complexe, ale societății (comunitare, școlare, universitare, profesionale, culturale, politice etc.), dar și la cerințele sale, subiective, dependente de inteligența sa intrapersonală (și interpersonală), care construiește o imagine corectă, echilibrată, a propriei personalități, cu eliminarea oricăror tendințe de supraestimare sau de subestimare.

Din perspectivă psihosocială, morala devine o formă marcantă a conștiinței psihologice (individuale), susținută spiritual (religios, filozofic), și a conștiinței sociale, colective (civice, politice, juridice, economice/profesionale/deontologice; culturale, comunitare).

Prin integrarea celor două dimensiuni ale conștiinței, individuale și colective, conștiința psihosocială rezultată, în evoluție istorică permanentă, reflectă la nivel extins și aprofundat existența socială și individuală, în plan teoretic (prin conceptele, judecățile, modelele, normele, ideologiile, doctrinele – morale) și practic (prin obișnuințele și atitudinile morale care susțin acțiunile/conduitele morale sau comportamentul moral). La nivel pedagogic, competența civică

dobândește, astfel, durabilitate și flexibilitate, calități probate pe fondul afirmării sale ca dimensiune psihologică a obiectivelor educației moral-civice, complementară cu dimensiunea socială a acestora, validată prin cunoștințele morale, teoretice și aplicative, proiectate, susținute valoric și atitudinal.

Competențele civice, în măsura în care reprezintă dimensiunea psihologică a obiectivelor educației moral-civice, evoluează ca produs al cunoștințelor teoretice și aplicative moral-civice, susținute valoric (prin valoarea binelui moral-civic) și atitudinal (prin atitudinile moral-civice pozitive în plan afectiv-motivațional și volitiv-caracterial).

Coordonata civică a educației morale este conturată la nivelul unor conținuturi particulare, determinate social (educația moral-civică socială) și psihologic (educația moral-civică individuală), cu deschideri multiple spre „noile educații”. Educația moral-civică socială este promovată pedagogic în funcție de obiectivele specifice angajate în termeni psihologici (de competențe civice) și sociali (de cunoștințe civice, teoretice și practice) integrate curricular la nivel de:

a) *Educație politică* = educația pentru valorile democrației, educația umanistă, educația pentru schimbare și dezvoltare; educația patriotică, educația națională, educația internațională; educația culturală, educația intraculturală, educația interculturală, educația multiculturală/pluriculturală etc.

b) *Educație economică* = educația profesională/deontologică (prin și pentru valorile moral-civice ale profesiei); educația prin și pentru muncă, realizată în condiții de colaborare și cooperare; educația prin și pentru valorile muncii în economia bazată pe cunoaștere; educația pentru tehnologie și progres; educația antreprenorială, educația financiară etc.

c) *Educație juridică* = educația prin și pentru colectivitate; educația pentru cunoașterea și respectarea legalității în toate domeniile vieții sociale; educația comunitară; educația familială; educația rutieră etc. [1].

Educația moral-civică individuală este promovată pedagogic în funcție de obiectivele specifice definite în mod special în termeni psihologici (de competențe civice) formate și dezvoltate permanent la nivel de:

a) *Educația spirituală filozofică* – educația care susține construcția individuală a unei concepții generale despre lume; educația care susține concepția generală despre lume în plan teoretic (logic, epistemologic, axiologic, praxiologic etc.); educația care susține concepția generală despre lume în plan ideologic (afectiv, motivațional, volitiv).

b) *Educația spirituală religioasă* – educația realizată prin valorile istorice ale religiei, studiate teologic; educația realizată prin valorile etice ale religiei, studiate teologic.

c) *Educația spirituală personalizată* – educația prin și pentru cultivarea unor „virtuți personale” stabilizate caracterial (sinceritate, punctualitate, curaj, onestitate, responsabilitate, perseverență etc.), probate prin atitudini civice individualizate, integrate în structura personalității; educația prin și pentru cultivarea unor „virtuți personale” validate social, prin atitudinile civice (comunitare/naționale,

internaționale; politice, juridice, profesionale/deontologice etc.), angajate în conceperea și realizarea optimă a activităților sociale (cu finalitate culturală/științifică, tehnologică, artistică, sportivă; pedagogică, economică, politică etc.) [8, p. 323].

Un model al competențelor civice, elaborat pe fondul paradigmei curriculumului, fixează și articulează pedagogic:

1) Obiectivul general – formarea/dezvoltarea personalității civice, fundamentată cognitiv (cunoștințe civice teoretice și practice) și noncognitiv (atitudini civice pozitive: afective, motivaționale, volitive, caracteriale);

2) Conținuturile, determinate la nivel de: educație politică (pentru democrație), educație juridică (pentru drepturile omului), educație profesională/deontologică (pentru valorile muncii bazată pe cooperare, în economia bazată pe cunoaștere);

3) Formele de realizare: a) formală – în mod direct, prin anumite discipline incluse în planul de învățământ, la nivel de: științe socioumane, educație tehnologică, dirigenție (conversații/dezbateri etice) și în mod indirect, prin toate disciplinele de învățământ, valorificate la nivelul resurselor lor moral-civice; b) nonformală – activități cu scop de educație moral-civică, vocațională, orientare școlară și profesională, consiliere în carieră; c) informală, prin valorificarea pozitivă a experienței elevilor dobândite spontan în mediul social (familie, comunitate locală, mass-media, social-media etc.).

4) Metodologia de realizare și de evaluare, bazată pe îmbinarea strategică a metodelor și tehnicilor de acțiune moral-civică directă (narațiunea/convorbirea/dezbaterea moral-civică; explicația/demonstrația moral-civică etc.) și indirectă (exemplul moral, studiul de caz, sugestia moral-civică, autoobservarea moral-civică, autorefecția moral-civică etc.) [9, pp. 355-359, 368-374; 5, pp. 323-324].

Competențele civice ale secolului al XXI-lea reflectă modelul evocat în condițiile în care evoluează istoric în cadrul unui proces care susține un produs final (auto)perfectibil în context pedagogic și social deschis. Avem în vedere produsul final rezultat în urma combinării optime a cunoștințelor teoretice și practice civice, determinate de cerințele psihologice ale personalității (deschise, autonome, inovatoare) și sociale ale societății informaționale, bazată pe cunoaștere globalizată (din perspectivă culturală, economică, politică, comunitară, naturală), cunoștințe teoretice și practice civice susținute axiologic (de valorile moral-civice generale și specifice fiecărui domeniu de activitate) și atitudinal (în plan pozitiv, superior, afectiv-motivațional și volitiv-caracterial).

În evoluție istorică permanentă, competențele civice ale secolului al XXI-lea reprezintă, astfel, competențele globale necesare în plan moral în cadrul societății informaționale bazată pe cunoaștere. Avem în vedere competențele morale globale construite în jurul competenței civice sociale – raportată la competențele politice, juridice și profesionale (deontologice) – și psihologice, desfășurată în zona dimensiunii individuale a fiecărei personalități care

presupune o anumită educație civică spirituală (filozofică și/sau religioasă).

Competențele civice ale secolului al XXI-lea, concepute la nivel de competențe globale, cu impact și psihologic la nivelul tuturor conținuturilor educației morale (moral-politice, moral-juridice, moral-profesionale; moral-spirituale/filozofice, religioase), sunt realizate/dezvoltate în cadrul unui „Model 4 C”, lansat și antrenat în SUA, care integrează în structura sa de acțiune pedagogică, psihologică și socială: gândirea critică, comunicarea, colaborarea și creativitatea.

1) *Gândirea critică* este formată/dezvoltată la nivel de competență civică globală prin înțelegerea și aplicarea cunoștințelor civice (teoretice și practice), susținute valoric și atitudinal, în procesul de identificare și rezolvare de probleme complexe, contradictorii. Este antrenată și perfecționată prin: a) analiza resurselor gândirii divergente implicate în rezolvarea optimă a unor probleme civice extraordinare, complexe, contradictorii, care apar, în mod obiectiv și subiectiv, în raporturile interumane multiplicat, globalizate, în societatea informațională, bazată pe cunoaștere, cu impact major, social, colectiv, comunitar (moral-politic, moral-juridic, moral-profesional (deontologic) și psihologic, individual (moral-spiritual, interiorizat în plan filozofic și religios); b) sinteza realizată în urma rezolvării mai multor probleme complexe, contradictorii, generate de situațiile moral-civice speciale (sociale și individuale) cu care ne confruntăm în societatea postmodernă, informațională, bazată pe cunoaștere, în plan comunitar, cultural, politic, economic, natural (demografic, geografic, climatic, sanitar); c) evaluarea critică internă a propriilor sinteze realizate în legătură cu problemele moral-civice complexe, contradictorii, rezolvate în timp, și externă, raportată la sinteze elaborate de alți „actori sociali” (profesori, politicieni, juriști, manageri; filozofi, teologi etc.) implicați în rezolvarea unor astfel de probleme morale în contextul global și deschis specific societății informaționale bazată pe cunoaștere.

2) *Comunicarea*, angajată social și psihologic ca resursă a limbajului extern și intern, este implicată în analiza oricărei probleme moral-civice, sociale și individuale, cu care ne confruntăm în mod direct și indirect la toate nivelurile sistemului social global – comunitar, cultural, politic, economic/profesional (deontologic), natural (demografic, sanitar etc.). Este antrenată și perfecționată prin: a) utilizarea eficientă a cunoștințelor moral-civice teoretice și aplicative, susținute valoric și atitudinal, în rezolvarea oricărei probleme moral-civice pe baza valorificării resurselor gândirii convergente; b) valorificarea creativă superioară (inventivă, inovativă, emergentă) a cunoștințelor moral-civice teoretice și aplicative – susținute valoric și atitudinal la nivel superior – în rezolvarea problemelor moral-civice speciale, complexe, contradictorii care solicită resursele informaționale și operaționale ale gândirii divergente (critice).

3) *Colaborarea eficientă*, în plan economic/profesional

(deontologic), cultural, politic, comunitar, natural este realizată în cadrul global specific societății informaționale, în care munca, în orice domeniu, solicită cunoaștere la nivel de vârf (științifică, tehnologică, managerială etc.). Este antrenată și perfecționată prin: a) responsabilitate psihologică (individuală) cultivată în condiții speciale de valorificare a inteligenței intrapersonale, dar și a inteligenței interpersonale; b) cooperare socială, bazată pe valorificarea optimă a cunoștințelor teoretice și aplicative moral-civice, susținute valoric și atitudinal la nivel superior, adaptabile permanent în context deschis.

4) *Creativitatea superioară*, necesară pentru rezolvarea problemelor moral-civice complexe (moral-politice, moral-juridice; moral-profesionale/deontologice), contradictorii, la nivelul receptării, trăirii și rezolvării acestora în plan social (economic, politic, cultural, comunitar, natural) și individual (spiritual, moral-filozofic/etic și moral/religios/teologic). Este antrenată și perfecționată prin: a) resursele sale psihologice superioare, cognitive (gândirea divergentă/critică, imaginația creatoare, limbajul intern) și noncognitive (afectivitatea pozitivă, motivarea internă, voința adaptată la dificultățile reale; atitudinea caracterială optimă față de realitatea obiectivă și subiectivă), angajate în procesul creativ, desfășurat longitudinal la nivel de pregătire, incubatie, inspirație, validare socială; b) rezultatele superioare obținute la nivel superior (inventiv, inovativ emergent) în zona optimizării relației dintre originalitatea individuală (angajată la nivel de proces) și relevanța socială, probată la nivel de produs, validat de societate, în economie, în cultură, în politică, în educație, în artă, în sport etc.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Almond G., Verba S. Cultura civică. București: Du Styl, 1996.
2. Botez S. Competențele secolului 21 - Competențe pentru lumea muncii de mâine. 2019. Pe: <https://shorturl.at/UnS1I>
3. Butaciu C.-M. Competențele secolului XXI. Pe: <https://edict.ro/competentele-secolului-xxi/>
4. Codrea I. Educația corelată cu cerințele secolului XXI. Pe: <https://iteach.ro/experiencedidactice/educatia-corelata-cu-cerintele-secolului-xxi>
5. Cristea S. Pedagogie. Teoria generală a educației. București: Didactica Publishing House, 2022.
6. Dictionnaire de la philosophie. Larousse. Paris, 1995.
7. Etichetarea competențelor secolului XXI pentru educație. ICD-HR21. Pe: <https://shorturl.at/KGpff>
8. Hubert R. Traité de pédagogie générale. Paris: Presses Universitaires de France, 1965.
9. Noveanu E. Științele educației. Dicționar Enciclopedic. Vol. I. București: Sigma, 2007.
10. Sandu O. T-Kit 4 Educație interculturală. Ed. 2. 2018. Pe: <https://shorturl.at/bQthO>

2025

Abonarea

Stimați manageri, profesori, educatori, părinți, elevi și toți cei interesați de domeniul educațional!

Campania de abonare la revista de teorie și practică educațională *Didactica Pro...* continuă. Abonamentele pot fi perfectate direct la redacție (str. Petru Rareș, 36, of. 146 B, mun. Chișinău, MD-2005) sau la oficiile distribuitorilor de presă:

- POȘTA MOLDOVEI (indice 31546);
- PRESS INFORM-CURIER.

Propunem atenției tuturor celor interesați de educație și dezvoltare profesională o gamă vastă de subiecte de actualitate:

Educație politică și electorală, Cariera pedagogică: între standardizare și provocările realităților imediate, Leadershipul incluziv, Educație pentru transformare, Educație mediatică și informațională, Filozofia educației etc.

Serviciul ABONARE ONLINE este disponibil pe:

Vă mulțumim că sunteți alături de noi!